2 Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT פרייז 35 גראשען

קריגט 16 זייטען.

טעגלעכע פאָלקסבלאַט

אונאָפּהענגיגע ירישע פאָלקסטימלעכע אָפּטיישיגע צייטונג

Nr. 101/16101	Łódź, Wtorek 30 kwietnia 1929 r.	זיבעטער יאָהרגאַנג	לאָדז דינסטאַג כ' ניסן תרפ"ט	Nr. 101/16101

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 24-71. | אַדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאָדז, פּיעטריקאָווער 21, טעל. 24-71

כשר לפסח | „ZŁOTY RAJ" שאָקאָלאַדע-פאַבריק | די בעוואוסטע — יודישע — | כשר לפסח

אונזערע פערקויפס-שטעלען: וואָסכאָדניאַ 50, זאַוואַדזקאַ 11, צעגעלניאַנאַ 26

כשר לפסח אפילו למהדרין מן המהדרין.

שאָקאָלאַד און קאַרמעלען

מאַכט בעקאַנט איהרע געעהרטע קונדשאַפט, אַז צום איצטיגען פסח איז זי פערזעהען מיט אַ רייכען אויסוואַהל פון פערשידענע

בעמערקונג: אַלעס ווערט אויסגעאַרבייט בהכשר גמור אונטער דער השגחה פון אנשים כשרים ונאמנים.

8

מענער=היטען

אין די נייעסטע פאַסאָנען און קאָלירען, בעסטע קוואַליטעט

עמפּפעהלט

מ. קאָפּעלושניק, נור קאָנסטאַנטינער 8

WWPP.

Niniejszym mamy zaszczyt zawiadomić, że w dniu 27 b. m. został otwarty nasz sklep detaliczny

KODAK Sp. z o. o.

ODDZIAŁ w ŁODZI

przy ul. PIOTRKOWSKIEJ Nr. 121

Z poważaniem

KODAK

Warszawa, Plac Napoleona 5 Sp. z o. o.

Dr. ADAM

GROSGLIK

Al Kościuszki 27

tel. 51-78,

הויט- און וועגערישע קראַנקהייטען, רענטגען און ליכטהיילאינסטיטוט. נעמט אָן פון 4—7 אין אָוונט.

Dr. med.

W. EYCHNER

גינעקאָלאָג-אַקושער

גערזשער 11.

טעל 34-72

נעמט אָן פון 6—8 אָוונט.

דער בעוואוסטער הערען-שניידער

ח. איינשידלער, לאָדז

פּאַמאַרסקאַ 41a, (פריהער: פרענציזשקאַנער 9)

מאַכט בעקאַנט זיין ג' קונדשאַפט, אַז עס זענען שוין אָנגעקומען

די נייעסטע זומער-זשורנאַלען

נעהמט אָן בעשטעלונגען און פערטיגט אויס אַלער אַרט אַרבייטען

לויט די נייעסטע מאָדעלען.

פּינקטליכע אויספיהרונג! רעעלע בעהאַנדלונג!

Lekarz-dentysta

D. Sperling

האָט זיך איבערגעצויגען אויף

זאַוואַדזקאַ 1, טעל. 43-06

מודעה.

דער שוחט ר' פישעל האַללע פולנאַצנאַ 11

וועלכער געפינט זיך אונטער דער השגחה פון ראַבינאַט

בעט זעהר, אַז די אַלע משכנות'ער, וואָס זענען יום-טוב איינגעלייגט געוואָרען פאַר שחט'ן, זאָלען היינט אויסגעלייזט ווערען.

6055

הזהרה!

דער ווילנער ראַבינאַט איז אונז מודיע, אַז די קאָנסערווען-פאַבריק

„אַטלאַנטיק" און „לאַטאַפאַל"

וועלכע פערקויפען זייערע אויסאַרבייטונגען שפּראָטען, עהל א. אַ. פאַר כשר לפסח און פעררופען זיך, אַז זיי בעזיצען כלומרשט אַ הכשר פון אונז. דעריבער זענען מיר מזהיר, אַז ס'איז חמץ גמור און מיר האָבען קיין הכשר אויף דעם נישט אַרויסגעגעבען.

דער לאָדזער ראַבינאַט.

ביום ד' י"ד ניסן ש. ז. גוע ויאסף אל עמיו בורשה פקיד של לשכת הקהלה שלנו בעל כשרונות ומדעים

ר' אברהם לנגלבן נ"ע

מביעים אנו את השתתפות צערנו למשפחתו העטופה באבל ובעבודתה הצבורית תמצא גם נחומים בנחמות ציון וירושלים

המועצה ושלטון הקהלה בלודז.

די צייטווייליגע קאָמיסיע פון די ניי-געגרינדעטע

קליינהענדלער=באַנק

ביים קליינהענדלער-פעראיין, פּיעטריקאָווער 6

מעלדעט אַלע מיטגלידער פון פעראיין, אַז עס ווערען אָנגענומען מיטגלידער אין די באַנק יעדען אָוונד פון 7—10.

בעמערקונג: איין פיי בעטרעפט 10 גילדען.

די קאָמיסיע.

6067

זונטאַג, דעם 5 טען מאַי ד. י. 4 אַ זייגער נאָכמיטאַג, וועט פאָרקומען אין מושב זקנים (פונד. פון דער הערשאַפט קאָנשטאַדט) פּאַמאַרסקאַ 54 די אַלגעמיינע

יעהרליכע פערזאַמלונג

פון די מיטגלידער פון דער לאָדזער יוד. אויפזיכטס-געזעלשאַפט איבער זקנים. פאַלס ס'וועט נישט ערשיינען די נויטווענדיגע לויט'ן § 41 פון סטאַטוט צאָהל מיטגלידער, וועט די פערזאַמלונג פאָרקומען דעם 2-טען טערמין אין דעם זעלבען לאָקאַל, דעם 12-טען מאַי 4 אַ זייגער נאָכמיטאַג מיט דער זעלבער טאָג-אָרדנונג און וועט גילטיג זיין בייַ יעדער צאָהל אָנוועזענדע, מיט פאָלגענדער טאָגאָרדנונג: 1) ערעפנונג פון דער פערזאַמלונג און וואַהלען פון אַ פּרעזידיום, 2) בעריכט פון דער פערוואַלטונג, 3) פּראָטאָקאָל פון דער רעוויזיאָנס-קאָמיסיע, 4) בגין פון אַ מושב זקנים, 5) פאָרשלאָגען פון דער פערוואַלטונג און פון די מיטגלידער, 6) וואַהלען פון אַ פערוואַלטונג און אַ רעוויזיאָנס-קאָמיסיע. די מיטגלידער ווערען געבעטען צאָהלרייך און פּינקטליך צו ערשיינען.

די פערוואַלטונג.

8070

ארבייט פון דער ענטוואפנונגס-קאנפערענץ

ראדיקאלע פארשלאגען פון רוסלאנד, דייטשלאנד און כינע

ג ע נ ף, 29. (אטע) אויף דער היינטיגער זיצונג פון דער אינטערנאציאנאלער פארבערייטונגס-ענטוואפנונגס-קאנפערענץ איז נאך א לעבהאפטער דיסקוסיע אנגענומען געווארען דער ערשטער ארטיקעל פון דער ענטוואפנונגס-קאנווענץ. אין דאזיגען ארטיקעל הערט זיך וועגען בעגרעניצען דעם בעשטאנד פון די בעוואפנונגען אויפ'ן ים, יבשה און לופט.

דער סאוויעטישער פארשטעהער האט פארגעלעגט, אז דאס ווארט בעגרעניצען זאל געענדערט ווערען אויף רעדוצירען, די אויסבעסערונג איז אפגעווארפען געווארען. דער דייטשער פארשטעהער האט פארגעלעגט צו בעגרעניצען די צאהל רעזערוו-מיליטער, דער פארשלאג האט בעקומען נאר די שטימען פון דייטשלאנד, רוסלאנד און כינע און איז אפגעווארפען געווארען.

דער כינעזישער דעלעגאט האט געפאדערט, אז ס'זאל געשטעלט ווערען צו אפשטימונג די פראגע וועגען אפשאפען די אלגעמיינע מיליטער-פליכט, די פראגע איז אפגעלעגט געווארען.

די פייערליכע אויפדעקונג פון מיצקעוויטש-דענקמאל אין פאריז

פ א ר י ז, 29. (פאט) היינט 3 בייטאג איז פארגעקומען די פייערליכע אויפדעקונג פונ'ם מיצקעוויטש-דענקמאל אויפ'ן פלאץ אלמי. עס זענען אנוועזענד געווען גענעראל באסאן אלס פארשטעהער פון פרעזידענט דומערג, אמבאסאדאר לאראש אלס רעפרעזענטאנט פון מיניסטער בריאן, פיל פארשטעהער פון אויסלענדישע מלוכות, דער פרעזידענט פון פארלאמענט בואיסאן, די פוילישע דעלעגאציע מיט מיניסטער צאר, סיים-מארשאלעק דאשינסקי, סענאט-מארשאלעק שימאנסקי, וויצע-מארשאלעק פון סענאט פאזנער און דער שפיץ א. א. וו. עס זענען געהאלטען געווארען רעדעס געלענט געווארען קרענץ אין צוזאמענהאנג מיט דער אויפדעקונג פונ'ם דענקמאל איז פארגעקומען אין דער פוילישער אמבאסאדע א פייערליכער מיטאג און דערנאך א ראוט.

קאטאסטראפע מיט אנ'אויטא

וועלכער האט געפירט אקטען פון פוילישען קאנסולאט אין בערלין

ב ע ר ל י ן, 29. (ספ. טעל.) אויפ'ן אויטא פון פוילישען קאנסולאט אין בערלין, וועלכער האט געפירט א טראנספארט קאנסולאט-אקטען, איז אנגעפאהרען א שטאט-צוג. דער גאנצער אויטא איז צושמעטערט געווארען. דער שאפער איז דערהרגעט געווארען. די בעוועגונג איז אפגעשטעלט געווארען, ווייל מ'פערנעהמט זיך מיט אויסקלויבען די צוזאמענע אקטען.

פאר דעם 1 מאי

דייטשע קאמוניסטען בעשלאסען צו דעמאנסטרירען

ז א ג ר ע ב, 29. (אטע) די פאליציי האט פערבאטען איינצוארדנען דעם ערשטען מאי, וועלכע ס'איז גאסען-דעמאנסטראציעס אדער מיטינגען.

פ א ר י ז, 29. (אטע) די פראנצויזישע רעגירונג האט ארויסגעגעבען א פערבאט איינצוארדנען דעם 1. מאי אלערליי מאניפעסטאציעס, די אויסלענדער, וועלכע וועלען ארעסטירט ווערען ביים אנטיילנעהמען אין די דעמאנסטראציעס וועלען תיכף ארויסגעשיקט ווערען פון פראנקרייך.

פ א ר י ז, 29. (אטע) די פאריזער און פראווינצער פאליציי האט ארעסטירט אויף דער צייט פון 1-טען ביז'ן 5. מאי אלע בעדייטענדע קאמוניסטישע טוער.

ב ע ר ל י ן, 29. (אטע) צוליב דעם פערבאט פון דער בערלינער פאליציי איינצוארדנען גאסען-מאניפעסטאציעס אין 1. מאי, האבען די קאמוניסטען איינגעארדענט א גרויסע גאסען-דעמאנסטראציע. ס'איז געקומען צו א בלוטיגען צוזאמענשטויס מיט דער פאליציי, וועלכע האט געוואלט צוטרייבען די דעמאנסטראנטען, פון די דעמאנסטראנטען זענען 3 פערזאן דערהרגעט געווארען. עטליכע צעהנדליג פערזאן זענען שווער פערוואונדעט געווארען. פון דער פאליציי זענען פערוואונדעט געווארען 2 פאליציי-אפיצירען און 10 פאליציאנטען.

די קאמוניסטען, האבען נישט קוקענדיג אויפ'ן פערבאט, בעשלאסען דעם 1. מאי צו דעמאנסטרירען.

אנטי-סאוויעטישער אויפשטאנד אין סטאווראפאל

ר י ג א, 29. (אטע) אויף צפון קאווקאז וואקסט די שטימונג גענען די סאוויעטען, אין סטאווראפאל האבען זיך די אויפשטענדיגע בעהערשט די שטאט און פערנומען די לאגערען פון אמוניציע און געוועהר די אפטיילונג פון דער רויטער ארמעע אין סטאווראפאל איז אריבער צו די אויפשטענדיגע.

אין קובאן האט זיך בעוויזען אן אפטיילונג פון די קובאנער קאזאקען, וועלכע זענען איבערגעפאלען די אמטען, פון ראסטאוו זענען ארויסגעשיקט געווארען א גרויסע מיליטער-אפטיילונג פון ג. פ. או.

אין די ערשטע צוזאמענשטויסען זענען פון ביידע צדדים געפאלען פיל פערזאן.

אין סטאווראפאלער קרייז האט די סאוויעטישע אפטיילונג בעזעסען פון הארמאטען דריי דערפער און האט זיי פערגליכען מיט דער ערד.

עפידעמיע פון שווארצע פאקען פערשפרייט זיך

ל א נ ד א ן, 29. (אטע) די עפידעמיע פון שווארצע פאקען פערשפרייט זיך אין לאנדאן מיט א געוואלדיגער שנעליקייט. נעכטען זענען ווידער נאטירט געווארען 17 נייע ערקראנקונגען. ביז איצט זענען רעגיסטרירט געווארען 400 פאלען פון דער דאזיגער שרעקליכער קראנקהייט.

ערדציטערניש אין ארגענטינא

ל א נ ד א ן, 29. (ספ. טעל.) מ'מעלדעט וועגען א גרויסער ערדציטערניש אין דער פראווינץ מינדאנאו אין ארגענטינא. די ערדציטערניש האט זיך צוויי מאל איבערגעחזרט. די שאדענס אין דער שטאט פוערטא-דע-אינקא זענען זעהר גרויס. ווייטערדיגע פרטים פעהלען נאך.

שווערע אויטא-קאטאסטראפע

ל א נ ד א ן, 29. (אטע) בעת א צוזאמענשטויס צווישען אנ'אויטא און אנ'אמניבוס נעבען עלקארט, זענען 5 פערזאן דערהרגעט געווארען און 11 פערוואונדעט. פון די 5 געהרגעטע געהערען 4 צו איין פאמיליע.

גיפטיגע גאזען מאכען חרוב טויזענדער וואוינונגען

ל א נ ד א ן, 29. (אטע) אויס טאקיא ווערט געמעלדעט, אז היינט פארמיטאג, האט געפלאצט א קעסעל מיט גיפטיגע גאזען אין א מיליטערישער אמוניציע-פאבריק. אין טויזענדער וואוינונגען אין דער פארשטאט פון טאקיא איז געווארען אונמעגליך צו וואוינען, ס'איז נאך נישט בעוואוסט, צי די גיפטיגע גאזען האבען נישט געבראכט קיין מענשליכע קרבנות.

פעליקס ווארבורג בעגייסטערט פון ארץ-ישראל

י ר ו ש ל י ם, 29. (יט"א) פעליקס ווארבורג האט אויסגעדריקט בעגייסטערונג פאר דעם, וואס ער האט געזעהען אין א"י. דער אונגעהייערער אידעאליזם וועלכער ער האט דארט געטראפען בעהערשט אין א"י אלע עלעמענטען.

דעם 25. מאי פאהרט פ. ווארבורג צוריק קיין אמעריקא.

גרויסע שרפה אין מעקסיקא

נ י ו-י א ר ק, 29. (אטע) אין מעקסיקא האט אויסגעבראכען א מוראדיגע שרפה. 25 הייזער זענען אינגאנצען פערברענט געווארען, צווישען זיי 12 געשעפטס-הייזער.

„ארארט"
זאכאדניא 43

יודישער קאמער-טעאטער
לייטונג: מ. בראדערזאן און ד. בייגעלמאן.

היינט – 1 פארשטעלונג:
אנהויב 10 א זייגער אין אווענד

מיטוואך-2 פארשטעל.: אנהויב 4 נאכמיטאג (ביליגע פרייזען) און 10 אווענד

דאנערשטאג – 3 פארשטעלונגען:
אנהויב 4 נאכמיטאג (ביליגע פרייזען, 7.45 אוו. (פאפולערע פרייזען) און 10 אווענד

דאס VII-טע גראנדיעזע פראגראם
א. נ. „מצה=ברייי"

1) פראלאג, 2) מחותנת'טעס, 3) שבת-הגדול און קורץ-פייטאג, 4) כ'ווער א דאזאר, 5) חכמת-כינע, 6) מצה=בריי, 7) א ברכה איבער א דונער, 8) דאס קלוגע חזנ'דל, 9) אויפ'ן גאניק'ל, 10) לבנה=פאראד.

ליטעראר. לייטער: מ. בראדערזאן. מוזיק. לייטער: ד. בייגעלמאן.
די קאסע איז אפען פון 2–5 און פון 7 אווענד.
הנחה-בילעטען און פריי-קארטען (חוץ פרעסע איין מאל אין טאג) נישט גילטיג.

דאנערשטאג, מוצאי יו"ט דעם 2. מאי האלב 9 אוו. קומט פאר אין אייגענעם לאקאל

מוזיקאל. ליטער. פעראיין
„הזמיר"
אל. קאשטשושקי 21.

א גרויסער
פאמיליען קאנצערט

מיט א רייכען מוזיקאליש-ליטעראריש פראגראם, אין וועלכען ס'נעה-מען אנטייל א חוץ דעם שטארקען, צאהלרייכען כאר אונטער דער לייטונג פון פראפ. פיוווישים די בעסטע היגע ארטיסטישע קרעפטען.
בילעטען צו בעקומען אין טאג פון קאנצערט אין דער קאסע פון „הזמיר".

מאניא לוצקא
איזאק בערגער
פערלאבט
לאדז, אין אפריל 1929.

Z intencji zaręczyn koleżanki mojej
p. MANI ŁÓDZKIEJ
z p. IZAKIEM BERGEREM
życzy by szczęście gwiazdę przewodnię im było
Sala Grosmanówna.

דאנטוועקער-פעראיין, אגראדאווא 9
אכטונג, האנטוועקער און כאלופניקעס!
איהר, ווערט גערופען צו פייערן דעם
יום-טוב פון 1 מאי
צו דעם צוועק דארפט איהר מארגען פונקט 9 פריה זיין אויפ'ן וואדני-רינעק, פונוואנען מיר וועלען מאניפעסטירען אונטער דער פעראיינס-פאהן צוזאמען מיט דער בונדישער דעמאנסטראציע.
זאל לעבען דער ערשטער מאי!
די פערוואלטונג.

צו דער פערלאבונג פון אונזערע ליבע פריינד
פרל. עסטערא לידאווער
מיט ה' אבראם לערגער
ווינשען מיר פיל גליק און צופרידענהייט
מ. ל. רייך און פרוי.

כ'בוי אן רעפעריר
אלערליי אויטאמאביל=
קאראסעריעס פערקויף
אויך פערטיגע
קאנקורענץ-פרייזען
J. CZERWIŃSKI ŁÓDŹ,
Nawrot 80.

א הערצליכען מזל טוב ווינשען מיר אונזער ברודער און שוואגער
אריה אקערמאן
צו זיין פערלאבונג מיט פרל.
רויזע באטקאווסקא
מוטער מרים אקערמאן
ישראל גאלדמאן, פרוי און קינדער
הלל אקערמאן
1809

ביליג מצות!
צוליב דעם, וואס ס'האט מאר יום-טוב אויס-געפעהלט מצות, האב איך דער ג' קונדשאפט בא-זארגט מיט א בעשרענקטען קוואנטום פון אלערליי מצות, ווי ליטווישע, אמעריקאנער א. א. מיט ביליגע פרייזען, אויך שטיקלעך מצה, ביי בלימבוים. פאלודניאווא 9. 6104

א געשיקט
מיידעל
צו בעדינען די געסט ווערט געזוכט ציגעל=גאס 30 אין דער קאווע-יארניע אבערשטיין.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבע שוועסטער
רוזשא באטקאווסקא
מיט ה' אריה אקערמאן
ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט
העניעק באטקאווסקי,
נטע באטקאווסקי,
העלא באטקאווסקא.
7018

א לעהרער
מיט רעגירונגס רעכט ער-טיילט לעקציעס פאר שי-לער און דערוואקסענע: פויליש, דייטש, פראנצוי-זיש, מאטעמאטיק און בוכ-האלטעריע שוו. יאקובא 12 אפוצינע 1-טע שט. שיף

צו דער פערלאבונג
פון מאג. שלמה בונין
מיט פרל. חנה הורוויטש
ווינשען מזל-טוב
י. אינפעלד און פרוי.

הרינו מביעים בזה את רגשי השתתפותנו החמה לחבר הועד הציוני הצירוני מר נפתלי הירץ לוסטרניק
בצערו הגדול במות עליו
אביו ז"ל
בעבודתו הציונית ינוחם.
ועד ההסתדרות הציונית
הועד של „קרן היסוד"
ועדת „קרן הקימת לישראל"
8609

Dr. N. TRACHTENHERC
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
נארוטאוויטשא 11, טעל. 33-16
נעהמט אן פון 3 ביז 5 נאכמיטאג.

א שטוב
אפצוגעבען יודישע גאס
№ 5 יודענהערץ

קאמיטעט פון „3" בעטראכט די מינדערהייטס-פראגע

לאנדאן, 29. (אטע) היינט איז זיך אין לאנדאן צוזאמענגעקומען דער „קאמיטעט פון 3", וועלכער איז אויסגעשטעלט געווארען פון דער פעלקער-ליגע, כדי צו בעטראכטען די פראגע פון שוץ פון דער פעלקער-ליגע בנוגע די נאציאנאלע מינדערהייטען. דער קאמיטעט בעשטעהט פון ענגלישען אויסערן-מיניסטער טשעמבערלען, יאפאנער אראטשי און דער שפאניער קוויניאנדעלעאן.

אורטייל אינ׳ם גרויסען פאליטישען פראצעס אין ביאליסטאק

ביאליסטאק, 29 (טעלעפאניש) נאכ׳ן פראצעס, וואס האט געדויערט 10 טאג, איז ארויסגעטראגען געווארען דער אורטייל געגען 35 מיטגלידער פונ׳ם צ.ק. פון דער ווייסרוסישער קאמוניסטישער פארטיי.

אבראם עפשטיין, בערטא שטיינמאן, לייזער שאיקאווסקי. וויקטאר פרישמאן, יאן קאזשמיר באבראוויטש זענען פערמשפט געווארען צו 15 יאהר שווערע תפיסה; 5 פערזאן צו 12 יאהר שווערע תפיסה; 4 — 10 יאהר, 2 צו 8 יאהר; 5 צו 6 יאהר; 2 צו 4 יאהר; 5 צו 3 יאהר אויסבעסערונגס-הויז.

7 פערזאן זענען בעפרייט געווארען.

בלוטיגע צוזאמענשטויסען אין אינדיען

לאנדאן, 29 (ספ. טעל.) אין באמביי איז ווידער געקומען צו בלוטיגע צוזאמענשטויסען צווישען די אינדוסען מיט די מוזולמענער.

דער מוזולמענישער המון איז בעפאלען א רעליגיעזע פראצעסיע פון די אינדוסען. די פאליציאנטען, וואס האבען געפרובט אינטערווענירען זענען בעווארפען געווארען מיט שטיינער. בעת׳ן צוזאמענשטויס איז איין אינדוס דער׳הרג׳עט געווארען און 16 זענען פערוואונדעט געווארען.

אין עטליכע שעה ארום זענען די אינדוסען, בעוואפענטע מיט שטעקענס בעפאלען די מאכמעדאנער. איין מאכמעדאנער איז דערהרג׳ט געווארען און פיל זענען פערוואונדעט.

די וואהלען צו דער קראנקען-קאסע אין גאסטינין

גאסטינין, 29. (טעלעפאניש). בעת די וואהלען צו דער קראנקען-קאסע זענען אויסגעוועהלט געווארען 21—פ.פ.ס.; 11 פון אונפארטייאישען בלאק; נ.ד. — 6; בונד—2; פ"צ—2; פא"י—2 און 1 דייטש.

אין דעם פריהערדיגען ראט האט פ.פ.ס. אליין געהאט די אבסאלוטע מעהרהייט.

א גרויסע שרפה אין האלאנד

אמסטערדאם, 29 (ספ. טעל.) ביינאכט איז אין ראטערדאם אויסגעבראכען א גרויסע שרפה, וואס האט פערניכטעט א בלאק פון גרויסע הייזער. פיל פערזאן זענען אפגעברענט געווארען, די היזקות זענען גוואלדיגע. זייט 50 יאהר איז נאך נישט געווען אזא גרויסע שרפה אין האלאנד.

פירטער אלרומענישער צוזאמענפאהר פון די „פועלי-ציון"

טשערנאוויץ (יט"א) דא איז אפגעהאלטען געווארען דער פירטער אלרומענישער צוזאמענפאהר פון דער יודישער סאציאל-דעמאקראטישער ארבייטער-פארטיי „פועלי-ציון" אין רומעניען.

די טאג-ארדנונג האט ארומגענומען א רייה ארגאניזאציאנעלע פראגען, לאנדעס פאליטיק און וועגען דער לאגע אין דער וועלט-בעוועגונג.

א יונג יודיש מיידעל איז שיער צוריקגעשיקט געווארען קיין פוילען

כאטש אנ׳אמעריקאנער בירגערין

ניו-יארק, (יט"א) די 14-יעהריגע יודישע יתומה, וועלכע איז אנגעקומען קיין אמעריקא אומגעזעצליך פון קאנאדע און ארעסטירט געווארען און האט געזאלט צוריקגעשיקט ווערען קיין פוילען פון וואנען זי שטאמט. בלויז א דאנק דעם „היאס" איז דאס מיידעל נישט ארויסגעשיקט געווארען פון אמעריקא און איז נאך ערקלערט געווארען אלס אמעריקאנער בירגערין.

ווען מען האט דאס מיידעל ארעסטירט, איז דורכגעפיהרט געווארען אנ׳אויספארשונג, וועלכע האט פארגעשטעלט, אז דעם מיידעלס פאטער איז געקומען קיין אמעריקא אין יאהר 1888, איז געווארען א בירגער אין 1894 און האט אויך אומגעקעהרט קיין פוילען אין יאהר 1914. א יאהר שפעטער איז געבוירען געווארען דאס מיידעל אין פוילען. אין 1922 האט דער פאטער זיך אומגעקעהרט קיין אמעריקא מיט א וויזע אלס אימיגראנט חייל ער האט פערלוירען זיין בירגערשאפט צוליב זיין לאנגען אפוועזענהייט פון לאנד.

דער אדוואקאט איזידאר הירשפעלד, פארשטעהער פון „היאס" האט אויפגעוויזען, אז ווי באלד איהר פאטער איז געווען אנ׳אמעריקאנער בירגער אין דער צייט פון איהר געבורט, איז זי דערום אנ׳אמעריקאנער בירגערין. די בעהויפטונג, אז דער פאטער האט זיך אויסגעשלאסען פון בירגערשאפט דורך זיין אפוועזענהייט, פאלט אפ דורך דעם, וואס ער איז צוריקגעקומען קיין אמעריקא און איז דא געשטארבען.

אין רעזולטאט איז אפגעשאפט געווארען די פעראָרדנונג, אז מען זאל די יתומה אפשיקען קיין פוילען און זי איז אויך אנערקענט געווארען אלס אמעריקאנער בירגערין.

דער דייטשער מארק פאלט, און פאלט

בערלין, 29. (ספ. טעל.) די קאטאסטראפאלע ירידה פונ׳ם דייטשען מארק, וועלכע איז געקומען זאלם פועל יוצא פון שאכט׳ס אויפטריט אויף דער רעפאראציע-קאנפערענץ אין פאריז, נעמט אן אלץ מעהר דראהענדע פארמען. אלע פראנצויזישע קאפיטאליסטען, וועלכע האבען געהאט קאפיטאלען אין דייטשלאנד האבען אנגעהויבען ארויסצוציהען פון דארט זייערע געלדער. די נאציאנאליסטישע פרעסע פאדערט דעריבער אויף צו באיקאטירען די פראנצויזישע פירמעס און אפעלירט צו דער בעפעלקערונג, אז זי זאל זיך נישט שרעקען פאר דער אינפלאציע פון דעם דייטשען מארק און נישט ארויסציהען זייערע אנלאגען פון די שפאר-קאסען.

דער גרעסטער האטעל אין א"י ווערט געבויט אין ירושלים

ירושלים. (יט"א) אנ׳עגיפטישע האטעלעןגעזעלשאפט צוזאמען מיט דער גרופע פון פערנארד פעלקסנער אין לאנדאן טרעט צו צום בויען אין ירושלים דעם גרעסטען האטעל אין ארץ-ישראל, די בוי-קאסטען ווערען בערעכענט אויף 150 טויזענד פונט. די בוי-ארבייטען וועלען זיך אנהויבען גלייך נאך פסח.

דער „סדר" פון די קיעווער קאמוניסטען

מאסקווע. (יט"א) אין דער נאכט פון צווייטען סדר איז אין קיעוו פארגעקומען אנ׳אנטי-פסח דעמאנסטראציע פון עטליכע טויזענד מאן. די דעמאנסטראנטען האבען געטראגען אנטי-רעליגיעזע טראנספארענטען און געמאכט אויסרופען צו קעמפען מיט דער יודישער רעליגיע.

צו קיין צוזאמענשטויסען איז נישט געקומען.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

מ. עפשטיין (פיעטרקאווער 225), מ. בארטאשעווסקי (פיעטרקאווער 95), מ. ראזענבלום (ציגעל-גאס 12), י. גארפיין (ווסכאדניא 54), י קאפראווסקי (נאוואמיעסקא 15.

פון יודישען טעאטער

„זיין יודיש מעדעל" מיט דארא וויסמאן און אין ענשעל שארס רעזשי, קלויבט צוזאמען אין יודישען טעאטער פולע הייזער. עס האט אנ׳אפערעטקע שוין לאנג נישט געהאט אזא ערפאלג, ווי די אפערעטקע. די געזאנג-נומערן זענען פרעכטיג און ווערען פיל מאל ביסירט. עס ווערען ביסירט נישט נאר די סאלא-נומערן נאר די כאר-נומערן מוזען אויך ביסירט ווערען אויפ׳ן דרינגליכען פערלאנג פונ׳ם פובליקום.

עס מאכט א יום-טוב׳דיגען איינדרוק אויך די נייע אויסשטאטונג און די נייע דעקאראציעס.

היינט — קאנצערט

פון רומענישען כאר.

היינט אין אווענד קומט פאר אין פילהארמאניע דער איינציגער קאנצערט פון גרויסען רומענישען כאר.

דער כאר בעשטעהט פון 70 מאן און האט אין זיין טורנע, וואס ער האט געמאכט איבער איירעפא, געהאט אין אלע הויפטשטעדט אנ׳אונגעהויערען ערפאלג. די קאנצערטען פונ׳ם רומענישען כאר טראגען א כאראקטער פון פראפאגאנדע פאר רומענישער שאפונג אויפ׳ן געביט פון דער רומענישער פאלקס-מוזיק. אויך אין לאדז האט דער בעפארשטעהענדער קאנצערט פון רומענישען כאר ארויסגערופען א גרויסען אינטערעס.

מעלדונגען

אגודת „צעירי לומדי שעורי ערב" על ידי פועלי אמוני ישראל לאדז פולנאצנא 22.

דער שעורי ערב פולנאצנא 22 וועלכער פערנעמט א בעקוועהם און פרעכטיג לאקאל האט פערשטארקט די טעטיגקייט און פערברייטערט דעם סדר הלימוד עס ווערט געלערנט יעדען אווענד פון 8—10 גמרא מ׳ שבת און תנ"ך דורך דעם בעוואוסטען למדן און בעל מסביר הרב ר׳ פישעל פעדער שליט"א. שבת פון 3-5.30 נאך מיטאג ווערט געלערנט פרקי אבות און עין יעקב אויך ווערט געדאווענט שבתים און יו"ט 9 א זייגער פריה קילינסקיעגא 29 אין לאקאל פון ישיבת „תורת חסד". איינשרייבען קען מען זיך אין סעקרעטאריאט פון שעורי ערב יעדען אווענד פון 8-10 די פערוואלטונג.

„צעירי מזרחי" קילינסקי 44.

מיטוואך, שביעי של פסח, 4 א זייגער נאכמ. קומט פאר א רעפעראט „מעינינא דיומא" מיט דער בעטייליגונג פון די ח"ח הרב גוטקאווסקי, אסט א. א. דאנערשטאג, אחרון של פסח, 4 א זייגער קומט פאר א שיחת חברים מיט דער בעטייליגונג פונ׳ם מיטגליד פון חברת-עולמי ח׳ אינז. שמעון וואסערמאן פון ארץ-ישראל. 1609

אכטונג, פריזיער-ארבייטער! יוגענטליכע און עלטערע.

לויטן בעשלוס פון דער אלגעמיינער פערזאמלונג פון 29. אפריל ווערען אלע פריזיער-ארבייטער אויפגעפאדערט צו קומען דעם 1-טען מאי האלב 9 פריה אין פעראיינס-לאקאל פיעטריקאווער 79. קיין איינער טאר נישט פעהלען.

7017 די פערוואלטונג.

מאגען-שמערצען

מאגען-דריקעניש, פערשטאפונג, דארם-פוילקייט, שלעכטער מונד-געשמאק, שלעכט פערדייאונג, קאפוועהטאג, בעלעגטע צונג, בלאסע געזיכטס-פארב, ווערען דורך אפטען געברויך פון נאטירליכען ביטער-וואסער איין גלאז קורץ פאר׳ן שלאפען-גיין FRANCISZKA JÓZEFA געלינדערט.

ספעציאל-דאקטוירים פאר פערדייאונגס-קראנקהייטען ערקלערען, אז דאס ביטער-וואסער פון פראנץ-יאזעף איז א צוועק-דינליך הוילליך מיטעל.

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאדאפטעקשנעס.

לאדזער נייעס

קרעדיט-שוץ אין פוזען

(—) אין פויזען איז ענטשטאנען א געזעלשאפט צו „שיצען דעם קרעדיט אין האנדעל און אין אינדוסטרי" דער ציל און אויפגאבע פון דער נייער שאפט איז אפצוהיטען די מיטגלידער פון די בייוויליגע בעל-חובות, דורכפיהרען אויסגלייכען, פערמיטלען ביי סאנאציעס פון אונטערנעהמונגען, א. ד. גל.

מיט דעם סטאטוט פון דער געזעלשאפט, קען מען זיך בעקענען אין ביורא פון האנדעלס-קאמער (טארגאווא 63)

אימפארט און עקספארט

(—) די האנדעלס- און אינדוסטרי - קאמער (טארגאווא 63) מעלדעט, אז א איטאליענישע פירמע לעגט פאר איהר פערמיטלונג ביים עקספעדירען פון פוילען קיין איטאליען מאנופאקטור, גאלאנטעריע און מעטאל-אויסארבייטונג.

א אימפארט- און עקספארט-פירמע אין ברעמען זוכט אין פוילען פראדוצענטען פון עמאלירטע סחורות, פיליזשאנקעס, טעלער, טעפ א. ד. גל.

א ווינער פירמע זוכט הורט-אפנעהמער אויף ראדיא-אפאראטען און אנדערע ראדיא-טיילען.

ווייטער זוכט מען אפנעהמער פון קינסטליכען זיידען - שטאף אויסגעארבייט לויט אמאניאקאל קופפערן מעטאד.

פון „הזמיר"

דאנערשטאג, מוצאי יום-טוב אין אווענד ארדענט איין דער „הזמיר" א פאמיליען-קאנצערט אין אייגענעם לאקאל פאר מיטגלידער און פאר אריינגעפיהרטע געסט.

די דאזיגע פאמיליען-קאנצערטען, וואס דער „הזמיר" ארדענט איין פון צייט צו צייט, האבען זיך קונה שם געווען ביים היגען פובליקום און געמען שטארק אויס א דאנק דעם געהעריגען קינסטלערישען ניוא, אויף וועלכע זיי שטעהען.

מיט 20% ביליגער, ווי איבעראל!
פערקויף איך לכבוד יום-טוב אלע ארט
קאסמעטיק
זייפען, פודערן, פערפומען, קעלנישע און בלומען-וואסערן
איך עמפפעהל מיך דער געעהרטער קונדשאפט
Perfumerja J. DRUKIER, Zawadzka 11 Telefon 75-92.
בעמערקונג: פודער-קאטי נאר 3.10
קומט און איהר וועט זיך איבערצייגען.

קרן קימת לישראל
קרן-היסוד
די אנדערע טעג פסח אין דער פריה ביים דאווענען וועלען אין פאלגענדע שוהלען געהאלטען ווערען רעדעס וועגען גאולת ובנין הארץ:
שביעי של פסח:
שוהל וואלטשאנסקא 43 — ה׳ ש. ז. ראבינאוויטש
„ פיעטריקאווער 120 — ה׳ נתן פאלמאן
„ קילינסקי 29 — — — ה׳ ישראל לאנדאו.
אחרון של פסח:
שוהל פאלודניאווע 28 — — ה׳ ש. ז. ראבינאוויטש
„ אנדזשעיא 48 — — ה׳ נתן פאלמאן.

נייע מעגליכקייטען פאר יודישע האנדווערקער אין רוסלאנד

מאָסקווע, (יט"א) נייע מעגליכקייטען פאַר טויזענדער יודישע יונגעלייט, וואָס ווילען זיך קוואַליפיצירען אַלס האַנדווערקער וועלען איצט גע־שאַפען ווערען אין סאָוויעט־רוסלאַנד, לויט אַ בע־שלוס, וואָס איז איצט אָנגענומען געוואָרען דורך דער אַלסאָוויעטישער קאָמיסיע, וואָס אַרבייט אויס רעגירונגספלענער פאַר דער טעטיגקייט פון די קומענדע פינף יאָהר.

דער בעשלוס לויטעט, אַז ביז'ן יאָהר 1933 מוז מען אין ראַטען־פערבאַנד צוגרייטען נאָך 300,000 קוואַליפיצירטע האַנדווערקער און בעלי־מלאכה. די צוגרייטונגס־אַרבייט דאַרף דורכגע־פיהרט ווערען דורך קורצטערמיניגע קורסען און דורך ספּעציעלע טעכנישע ווערקשטאַטען.

דריי יובילעאום-פייערונגען פון יודישע צייטונגען

— טשערנאָוויץ, (יט"א) היינטיגען פסח איז געוואָרען 10 יאָהר זייט עס האָבען אָנגעהויבען צו ערשיינען די יודישע צייטונגען „די אָסט־יודישע" אָרגאַן פון דער ציוניסטישע פּאַרטיי אין בוקאָ־ווינע, דאָס „נייע לעבען" אָרגאַן פון „בונד" אין רומעניען און די „אַרבייטער־צייטונג" אָרגאַן פון די „פּועלי־ציון" אין רומעניען.

די דריי דערמאָהנטע צייטונגען האָבען אַרויס־געלאָזט ספּעציעלע יובילעאום־אויסגאַבען.

אויף דעם אנטיסעמיטישען פראנט אין סאָוויעט-רוסלאנד

מאָסקווע, (יט"א) „פּעקעספּט דעם אַנטי־סעמיטיזם ער איז אַ ביטערער שונא פון דער רע־וואָלוציע" — איז איינער פון די 6 לאָזונגען, וואָס די קאָמוניסטישע פּאַרטיי האָט פּראָקלאַמירט צו די פייערונגען פון ערשטען מאַי.

די מאָסקווער יודישע צייטונגען דריקען אויס גרויס אומצופרידענהייט מיט דעם אורטייל פון מאָס־קווער גריכט געגען דריי אַנטיסעמיטען מאַראָזאָוו, זאַיעווצעוו און אַלעקסעיעוו, וואָס זיינען אָנגע־קלאָגט געוואָרען אין פערפאָלגען די יודישע פאַמיליע קאָוואַנאָווסקי, וואָס וואוינט מיט זיי אין איין הויז. נישט קוקענדיג דערויף, וואָס דאָס גריכט האָט פעסטגעשטעלט, אַז די אַנטיסעמיטען פלעגען שלאָ־גען די יודישע פרוי קאָוואַנאָווסקאַ, האָט דער ריכטער אַרויסגעטראָגען אַ פּסק, אַז די נעפּעינטע יודישע פרוי זאָל בעצאָהלען אַ שטראָף דרייסיג רובל, די דריי אַנטיסעמיטען זיינען אויך פאַראור־טיילט געוואָרען נישט מעהר ווי צו דרייסיג רובל יעדער. דער ריכטער האָט ערקלערט, אַז ער זעהט נישט אין דער אָנקלאַגע קיין שום אַנטיסעמיטיזם, נאָר אַ פּשוט'ן געשלעג צווישען שכנים, און דערפאַר דאַרפען אַלע, וואָס האָבען זיך בעטייליגט אין געשלעג גלייך בעשטראָפט ווערען.

די מאָסקווער סאָוועטישע פּרעסע איז אומ־צופרידען מיט'ן אורטייל פון געריכט און פאָדערט אַ נייעם פּראָצעס. די צייטונגען ווייזען הערויס אַז, אַז די פערפאָלגונגען געגען דער יודישער פאַמיליע קאָוואַנאָווסקי האָבען געטראָגען אַ סיסטעמאַטישען כאַראַקטער פון אַנטיסעמיטישען גייסט.

אין וויטעבסק איז דער מיליציאָנער ושיגאַלאָוו פּעראורטיילט געוואָרען אויף 4 יאָהר טורמע דער־פאַר, וואָס ער האָט אין גאַס געשלאָגען דעם יודי־שען בעל־מלאכה יהודה טרובין. וועלכער האָט זיך צו איהם געווענדעט מיט די ווערטער „חבר מיליציאָנער".

„וואָס פאַר אַ חבר" בין איך דיר — האָט דער מיליציאָנער נישט געוואָלט ליידען — איך בין אַ מיליציאָנער און דו בוסט אַ „זשיד". דער מילי־ציאָנער האָט דאַן דעם יוד פּלוצים צושלאָגען ביז צו אַ בעוואוסטלאָזען צושטאַנד.

די קאָמוניסטישע פּאַרטיי אין קיעוו האָט פאָר־געשלאָגען אַלע אַרבייטער־קלובען אויסשרייבען פאַר זייערע ביבליאָטעקען ספּעציעלע ביכער, וועגען דער שעדליכקייט פון דעם אַנטיסעמיטיזם. צווישען די ראָזיגע ביכער וועלען אויך זיין בראָשורען פון לעני־נען, סטאַלינען, קאַלינינען און אַנד.

צוריק-ריזע פון ארץ-ישראל קיין נוסלאנד

מאָסקווע, (יט"א) אויף דער שיף „קרים" זיינען קיין אָדעס אָנגעקומען 38 יודען צוריק פון ארץ־ישראל. אַ טייל פון די רעעמיגראַנטען זיינען ערשט מיט אַ קורצער צייט צוריק אַרויסגעפאָהרען פון ראַטען־פערבאַנד קיין ארץ־ישראל.

יודישע „אומבעקאַנטע וועלנער"

וועגען וועלכע עס זיינען אָנגעקומען גענויע ידיעות

אין דער עגונות־צענטראַלע ביי דעם אגודת הרבנים אין וואַרשאַ זיינען ערהאַלטען געוואָרען בעגלויבטע ידיעות וועגען פאָלגענדע מיליטערלייט, וואָס האָבען זיך בעטייליגט אין דער וועלט־מלחמה.

1) פלאַסטער זלמן (שלמה), 2) פאַנראַמסקי שמואל, 3) פאַנאַצש אפרים משה, 4) פּיאַטיגאָר־סקי וואָלף בן רוב, 5) פעטערפּויט בן־ציון בן אלי' שמעון, 6) פאַלאַנסקע ליטמאַן (אהרן גוט־מאַן בער) בן חיים, 7) פראַנקען חיים בן ישראל, 8) פּרים שמואל בן יעקב, 9) פלייטער מאיר בן צבי, 10) פּעיעווערסקי יוסף, 11) פּיעטרקאָווסקי קאָפּל, 12) פּעטשאָטקאָ ירחמיאל, 13) פּשעד־באָרסקי ליב, 14) פאַנשלערער וישא, 15) פּיסקאָן חיים, 16) פלאַנציג הלל בן יצחק, 17) פּאָזיטיק ישראל בן ישעי', 18) פּאַטלאַך שמעון, 19) פלעצעל פּסח, 20) פּעטראָווסקי יוסף בן פּנחס, 21) פּאַ־טשימאָו ברוך משה בן אברהם, 22) פּאַוולאָווסקי זאב וואָלף, 23) פּרעצנאַנעק אברהם, 24) פּייש משולם שרגא בן אברהם מאיר, 25) פאָק ווילהעלם, 26) פּינקאָס שמואל, 27) פּאַנצער הירש, 28) פּרוועק יוסף, 29) פּיסטריק הענריק, 30) פּאַ־טאשניק הירש, 31) פּאַרלאַס ישעי', 32) פּאַזלאַ־וויץ יוסף אפרים, 33) פּאַלמיעטשער לייזער, 34) פּרעי שאַנראַר, 35) פּאַטלאַ רוד, 36) פּלאַצטע יורל, 37) פּלאָצקער יצחק, 38) פּערדון מאַרקוס. 39) פּאַראַשיבסקי שפר, 40) פּעלטע, 41) פּאַ־פירמאַן ליבוש (לעאָן), 42) פּרום מרדכי, 43) פּנטעל משה, 44) פּאַט בנימין, 45) פּימטשיק ישראל, 46) פּערווין יעקב, 47) פּאַפּניקאָו יעקב, 48) פּרעיספּערג שלמה, 49) פּראַט הירש, 50) פּיראָווער יוסף, 51) פּערטשיק נפתלי, 52) פּערל־מאַן משה, 53) פּאַרבעראַטסקי שעפטעל בן חיים, 54) פּיאַקאַש יעקב בן ישראל מנחם, 55) פּאַי־לאָווסקי שלמה, 56) פּיסנער אלימלך, 57) פּלאַ־טאַן פּיליפּ, 58) פּרנס מרדכי (מאַקס), 59) פּאַר־טנאַ אלי', 60) פּערטשיק משה בן מרדכי, 62) פּרים וואָלף, 63) פּישקאָווסקי אלי', 64) פּערל־מאַן גרשון, 65) פּערלמאַן חיים, 66) פּיסמאַני רפאל בן הירש, 67) פּאָמעראַנץ זורא בן מענדל, 68) פּראַגושין אלי', 69) פוקס, 70) פּרוקטמאַן שלמה, 71) פּרענקעל יעקב, 72) פּרידפעלד אליעזר בן יעקב, 73) פעלדמאַן בעני בן יוסף, 74) פּריי־בערג ליב, 75) פליישמאַן נשא מתפי בן אברהם, 76) פּרידמאַן יעקב בן יום טוב, 77) פּינקלער צבי בן שלום, 78) פעלדבראַט ישראל בן אשר, 79) פעלדמאַן עוריאל, 80) פעגין חיים יחזקאל בהרב מנחם מענדל, 81) פּייוועלעס דוד, 82) פעלדבליי אהרן בן ברוך, 83) פּייפער יוסף, 83) פרידמאַן ישעי' (סטאַניסלאַוו), 85) פּערפּער חיים, 86) פּיש הירש, 87) פריינר שמואל ליב, 88) פּאַגעל (אונ־טעראָפיציר), 89) פליישער חנוך העניך, 90) פּריד־מאַן יוסף, 91) פּראַגין יהודה, 92) פוטמאַן יעקב, 93) פּייערטאַג מאַרק, 94) פוטערמאַן אלעזר, 95) פּאַריל פּעררינאַנד, 96) פּרענקעל ראובן ישראל בן יצחק, 97) פּראַנק משה בן שלמה, 98) פּיינר משה בן מאיר, 99) פּריימאַן אברהם, 100) פּישער אהרן בן ראובן, 101) פּיש משה, 102) פּייש, 103) משולם שרגא בן אברהם מאיר פּעוונער פּסח.

אינפאָרמאַציעס וועגען די אויבענדערמאָהנטע פּערזאָנען, ווי אויך וועגען אַנדערע פערלוירענע אַחער אַנטלאָפענע מענער קאָן מען בעקומען אין דער עגונות־צענטראַלע.

אַלע צייטונגען אין אַלע לענדער ווערען גע־בעטען די רשימה איבערצודרוקען למען תקנת בנות ישראל להציל מכבלי העיגון.

לשכה מרפּוית לעניני העגונות
על ידי אגודת הרבנים בפּולניא
וואַרשאַ, רויעלנאַ נומער 4.
יו"ר הלשכה שלמה דוד כהנא,
המזכיר אריה יהודה ליב לופשיץ.
אדרעס:
Wydział spraw „Agunot" przy Związku
Rabinów Warszawa, Dzielna Nr. 4.

די איצטיגע לאגע אין ארץ ישראל

וואָס עס דערצעהלט דער גאסט פון ארץ ישראל ה' י. בן-צבי

[illegible] קיין פּאָלען געקומען צופאָהרען דער בע־ריהמטער [illegible] אין ארץ־ישראל ה' י. בן־צבי, דער העלענאַט פון [illegible] פון דער אַלגעמיינער יודישער אַרבייטער־אָרגאַניזאַציע אין ארץ־ישראל.

[illegible] איז פאָרגעקומען אַ פּרעסע־קאָנפע־רענץ [illegible] בן־צבי האָט איבערגעגעבען [illegible] איצט [illegible] אין ארץ־ישראל.

— די ווירטשאַפטליכע פּאָזיציע [illegible] יאָהר 1929 — האָט ה' בן־צבי אָנגעהויבען — און די ליקווידירונג פון דעם דויערנדען עקאָנאָמישען קריזיס [illegible] האָט [illegible] 2 [illegible] פון [illegible] אינטער [illegible] בערך 8 טויזענד אַרבייטסלאָזע [illegible] געקומען נאָך שטיצע צו דער הנהלה הציונית [illegible] „הסתדרות העובדים" האָט אויסגעאַרבייט אַ פּלאַן, ווי אַזוי צו ליקווידירען די אַרבייטסלאָזיג־קייט. נאָך אַ לאַנגע קאַמף האָט די רעגירונג גע־געבען בעשעפטיגונג [illegible] 1000 אַרבייטער ביים בעזעלערען די בערג און [illegible] שאָסייען [illegible] דער האָט די ציוניסטישע עקזעקוטיווע [illegible] הויבען נייעסע אַרבייטען אין די קאָלאָניעס [illegible] אונטערנעמען אַרבייט פון מוניציפּאַליטעטען [illegible] דער [illegible] ביי עלעקטרישע אַרבייטען בעשעפטיגט ביז 500 מאַן, דער „נשר" (צעמענט) בעשעפטיגט 200 מאַן, דאַן די מיהלען, אייל־פאַבריק „שמן", „לודזיה" (טעקסטיל־אינדוסטריע). עס האָט זיך פאַר־גרעסערט דער שטח פון פּלאַנטאַציעס און [illegible] קאָלאָניעס, פיל אַרבייטער [illegible] אין די אַלטע יודישע קאָלאָניעס און אַלס [illegible] פון די אַרבייטסלאָזיגקייט געפאַלען ביז 370 מאַן, וואָס עס בעדייט אַ גאַנץ נאָרמאַלע [illegible] 1600 [illegible] בעפעלקערונג [illegible] די שטעט האָט זיך פערלייכטערט [illegible] אַרבייטסלאָזיגקייט [illegible] ירושלים איז נישטאָ, אין חיפה — אַ קליינע [illegible] נאָר אין תל־אביב איז געבליבען אַ צאָהל פון בערך 500 [illegible] זוכען אַרבייט אין די קאָלאָניעס.

[illegible]

צו דעם איז נויטיג אַ געוויסער [illegible] איינאָרדנען די אַרבייטער, די אַלגעמיינע אַרבייטער־אָרגאַניזאַציע האָט אויסגעאַרבייט אַ פּראָיעקט וועל־כער [illegible] הוצאה פון [illegible] [illegible] צו־לוקווידירען די אַרבייטסלאָזיגקייט [illegible] אָבער [illegible] נישטאָ קיין געלד.

ס'איז אונטערנעמען [illegible] אַ דאַנק דעם שווערען קאַמף פאַר'ן קנין האָט די [illegible] אַרבייט [illegible] נעמאַכט נייע אָנשטרענגונגען און און דורכגעבראָכען פאַר דער נייער וועג. די פּראָ־דוקטיוויטעט פון [illegible] האָט זיך שטאַרק געהויבען [illegible] שם געווען אַלס גוטער קוואַליפיצירטער [illegible] ווען מען נעהמט בויען שעהנע געביידעס, מוז מען נעהמען יודען. אַלס בייספּיל וועל איך ברענגען אַ פּאַקט, די מוסולמענישע קהלה בויט איצט אַ גרוי־סע האָטעל־געביידע אין ירושלים. די גאַנצע בעטאָן אַרבייט ווערט דאָ געמאַכט פון יודען. דייבע אַראַ־בער זאָגען, וועלכע זיינען בעקאַנט אַלס פּאָליטישע געגנער פון ציוניזם און פון דער עליה, לאַדען איין חלוצים אַלס אַלס פאַך־לייט פיל אַראַבישע און קריסטליכע אַנ־שטאַלטען אין שכם, בית־לחם א. אַנד. בעשעפטיגען חלוצים [illegible] דאַנק דעם, וואָס זיי זיינען גלענצענדע פאַך־[illegible].

איצט שטעהען מיר — דערצעהלט ווייטער ה' בן־צבי — פאַר נייע מעגליכקייטען. דעם שטח פון די פּלאַנטאַציעס פערגרעסערט זיך, און אַפילו אין די אַלטע קאָלאָניעס אין נאָך פּלאַץ פאַר 6000 יו־דישע אַרבייטער. צווישען די קאָלאָניסטען זיינען דאָ [illegible] אייניגע, די נאַציאָנאַלע גרופּע [illegible] שטאַנדפּונקט פון נאַציאָנאַלער אַר־[illegible] און בעשעפטיגען בלויז אַהער געקומענע יודישע אַרבייטער.

גוטע אויסזיכטען אויף אַרבייט זיינען דאָ אויך [illegible] די רעגירונגס־אַרבייטען, ביים חיפה'ער פּאָרט. [illegible] די יודישע פּעראַנטוואָרטליכע פּערזאָנען פון דער [illegible] אַרבייטען [illegible] בלייבען אַלס [illegible] און אַז די יודען וועלכע בילדען [illegible] פון דער א"י בעפעלקערונג ברענגען איין שטייערען 40 ביז 50 [illegible].

די [illegible] אַרבייטען פון חיפה'ער פּאָרט [illegible] פּריוואַטע אַרבייט [illegible] וועלען פיל בעקומען בעשעפטיגונג. איצט [illegible] פעסטשטעלען דעם [illegible] פון אַרבייטסלוין. [illegible] אַרבייטסלוין [illegible] ווערען אַ [illegible] הויכער, וואָס זאָל ענטשפּרעכען דעם [illegible].

דער חיפה'ער פּאָרט ווערט געבויט אויף דער [illegible] וואָס די רעגירונג האָט בעקומען [illegible] [illegible]

די אַרבייטער וואָס [illegible] בעשעפטיגט [illegible] [illegible]

בערג, וועלען זייער בעשעפטיגונג נישט פערלירען, אַפילו ווען די איצטיגע אַרבייטען וועלען ווערען פער־ענדיגט. אַ חוץ־דעם וועלען דאַן אויפשטעהן אַ גאַנצע רייהע נייע אינדוסטריע־אונטערנעהמונגען, אַ דאַנק דער ביליגער עלעקטריציטעט־קראַפט, און פיל נייע אַרבייטער וועלען בעקומען בעשעפטיגונג.

אין קורצען וועלען זיך וואַרשיינליך אָנהויבען די אַרבייטען ביים ים המלח.

איצט אַ פּאָר ווערטער וועגען מיין קומען קיין פּוילען.

נאָך דעם לאַנגען עקאָנאָמישען קריזיס שטעהען מיר אויף דער שוועל פון אַ נייער תקופה פון עליה. די „הסתדרות" האָט מיר אַהער געשיקט, כדי מיט דער הילף פון יענע געזעלשאַפטליכע כחות, וועלכע זיינען פעראינטערעסירט אינ'ם אויפבוי פון ארץ־ישראל אויף יסודות פון אַרבייט און סאָציאַ־לער גערעכטיגקייט, שאַפען אַ פעראייניגטען כח פאַר דעם צוועק. עס זיינען דאָ אַרבייטער־פּאַרטייען אין פּוילען, וועלכע זיינען פערבונדען אין זייער אַנ־שויאונג און טעטיגקייט, מיט דער אַרבייטערשאַפט פון ארץ־ישראל, אָבער עס איז נאָך נישטאָ קיין יודישע אַרבייטערשאַפט אין פּוילען, וועלכע איז אָרגאַניש פערבונדען מיט דער ארץ־ישראל־אַרבייט.

אין דייטשלאַנד איז נאָך אַ ייהה קאָנפערענ־צען אַזאַ אָרגאַניזאַציע געשאַפען געוואָרען, דאָס וועלכע אויך אין מזרח־איראָפּע. אין אַמעריקא עק־זיסטירט אַזאַ אָרגאַניזאַציע, דאָס איז די געווערק־שאַפטס־קאַמפּיין פאַר א"י. איצט דאַרף פאָרקו־מען אַזאַ קאָנפערענץ אין פּוילען דעם 8־טען יוני. ה. י. ביז איצט האָבען זייער אַנטייל געמעלדעט: רעכטע פּועלי־ציון, התאחדות, השומר הצעיר, החלוץ א. אַנד. מיט אייניגע פּאַרטייען ווערען נאָך געפיהרט אונטערהאַנדלונגען.

די קאָנפערענץ פאַר דעם אַרבייטענדען ארץ־ישראל איז פּוילען דאַרף זיין אַ שטוים צו דער פעראייניגונג פון אַלע כחות, וועלכע ווילען אַקטיוו, פּאָליטיש, מאָראַליש און מאַטעריעל פער־[illegible] זיך אַרום דעם יודישען אַרבייטער אין ארץ ישראל און זיינע צילען.

נאָך דער דאָזיגער קאָנפערענץ וועלען מיר [illegible] צו דער אָרגאַניזירונג פון'ם אַלוועלט־ליכען אַרבייטער קאָנגרעס פאַר א"י.

8-טער ד"ר פריזערס!
בעפאָר איהר קויפט אַיינקויפען איצטערע קאָסמעטישע און שטאָהל־אַרטיקלען בעזוכט פריהער מיין
פּערפומעריע
[illegible]
און בלוזען [illegible] שטאַהל־וואַפע [illegible] גלעזער
20% ביליגער ווי אַלעמאָל!
Perfumerja J. DRUKIER, 11 Zawadzka 11

וועש אויף ראַטעס!
איבערהעמדער, נאַכטהעמדער
פון די בעסטע פּאָפּעלינען, זעפירען און אַנדערע שטאָפען קען מען בעקומען אַמביליגסטען נאָר אין דער בעקאַנטער וועש-פּראַצאַווניע פון
י. וואַראַביעטשיק, 41 קילינסקי 41.

40 יאהר ערשטער מאי.

די סאציאליסטישע פארטייען גרייטען זיך דעם היי־יעהריגען ארבייטער־יום־טוב פון ערשטען מאי צו בעגעהען פייערליכער ווי אנ'אנדער מאל. דאס איז צוליב דעם, וואס אין לויפענדען יאהר ווערט 40 יאהר זייט דער ערשטער מאי איז פראקלאמירט געווארען אלס אינטערנאציאנאלער ארבייטער־יום־טוב. די פראקלאמירונג פון ערשטען מאי אלס אינטערנאציאנאלער ארבייטער־יום־טוב איז פארגעקומען אין פאריז אויפ'ן ערשטען קאנגרעס פון צווייטען אינטערנאציאנאל אין יאהר 1889.

אין פערלויף פון די 40 יאהר האט זיך דער כאראקטער פון די פייערליכקייטען פון ערשטען מאי און פון די מאי־לאזונגען שטארק געענדערט. אין אנהויב האט דער דאזיגער טאג געהאט א סימבאלישע בעדייטונג פון אינטערנאציאנאלער ארבייטער־סאלידאריטעט פון אלע לענדער. די גאסען־דעמאנסטראציעס, וואס זענען איינגעארדענט געווארען דעם 1־טען מאי זענען אין אנהויב געווען נישט ארגאניזירט די פאליטישע און געזעלשאפטליכע לאזונגען זענען געווען פערהעלטנישמעסיג מילדע. מ'האט בעזונדערס אין טאג פון 1־טען מאי מאניפעסטירט פאר פערבעסערען די עקאנאמישע בעדינגונגען פון ארבייטער־קלאס.

אין בעשלוס פון קאנגרעס פון צווייטען אינטערנאציאנאל וועגען ארגאניזירען די 1־מאי מאניפעסטאציעס ווערט צווישען אנדערען געזאגט: „די ארבייטער פון פערשידענע לענדער דארפען די דאזיגע מאניפעסטאציעס איינארדנען ענטשפרעכענד צו די בעדינגונגען, וועלכע הערשען אין די בעזונדערע לענדער”.

דורך כמעט דרייסיג יאהר האבען די פייערליכקייטען פון ערשטען מאי אין בעזונדערע לענדער געטראגען דעם כאראקטער פון קאמפס־דעמאנסטראציעס, וועלכע זענען אין א רייהע לענדער פערוואנדעלט געווארען אין פרידענס־מאניפעסטאציעס ערשט דאן, ווען דער ארבייטער־קלאס האט זיך געהאט אויסגעקעמפט פערשידענע סאציאלע בעזיצבעבונגען. אין דער מעהרהייט פון די אייראפעאישע לענדער, איז דאס, ווי בעקאנט, פארגעקומען ערשט נאך דער וועלט־מלחמה.

אין ערשטען יאהר פון דער עקזיסטענץ פון ארבייטער־יום־טוב איז ער געפייערט געווארען אין פאריז, וויען, בערלין, ווארשא און אין עטליכע גרעסערע אינדוסטריע־צענטרען. אין די ווייטערדיגע יאהרען זענען די פייערליכקייטען פארגעקומען אין זעהר פיל אנדערע שטעדט.

נאכ'ן ציריכער ארבייטער־קאנגרעס אין יאהר 1898 איז צו די לאזונגען, וועלכע זענען ארויסגערוקט געווארען בעת די מאי־דעמאנסטראציעס צוגעגעבען געווארען א נייער לאזונג: קאמף וועגען 8־שעה'דיגען ארבייטס־טאג. אויף דעם ציריכער קאנגרעס איז אויך אנערקענט געווארען, אז דער שטרייק איז דאס ראדיקאלסטע מיטעל אין קאמף פאר ארבייטער־רעכט.

דער פערנעהם פון די ערשטע מאי־דעמאנסטראציעס איז בעדייטענד געוואקסען אין דער צייט פון דער רוסישער רעוואלוציע אין יאהר 1905. אין דעם יאהר זענען די 1 — מאי־דעמאנסטראציעס אין רוסלאנד געווען זעהר שטורמישע און אין א רייהע שטעדט איז געקומען צו בלוט־פערגיסונג.

די וועלט־מלחמה האט אפגעשוואכט די בעדייטונג פון ערשטען מאי, אבער נאך דער מלחמה איז ווידער צוריקגעקעהרט געווארען דעם ערשטען מאי זיין פריהערדיגער גלאנץ, אין עטליכע לענדער איז די ערשטע־מאי־פייערונג געווארען אנ'אלגעמיינער מלוכה־יום־טוב — א יום־טוב פון פרייהייט.

אין איצטיגען מאמענט פרובען די קאמוניסטישע ארגאניזאציעס צוצוגעבען די ערשטע־מאי־דעמאנסטראציעס א רעוואלוציאנערען און קאמפס־כאראקטער די קאמוניסטען ווילען ענדערען דעם כאראקטער פון די מאי־דעמאנסטראציע און ווילען זיי פערוואנדלען אין מאניפעסטאציעס פאר פערשארפען דעם קלאסען־קאמף אין די בעזונדערע מלוכות. דער „קאמאינטערן” האט טאקע בעשלאסען היי־יאהר ארויסצוטרעטען מיט נייע לאזונגען — בולט'ע קאמפס־און רעוואלוציע־לאזונגען. ס'איז דעריבער נישט קיין שום ספק, אז אויף דעם דאזיגען באדען וועט אין פיל לענדער, קומען צו א רייהע „ערשטע־מאי־פאראדאקסען” דער קאמף צווישען די אנהענגער פון „אלטען” און „נייעם” ערשטען מאי וועט זיך נאך מעהר פערשארפען, ווייל בידע גרופען ווילען געהען צו די דעמאנסטראציעס מיט פערשידענע לאזונגען.

י. ד—ן.

דער פאליטישער מאמענט

די ענטוואפנונגס־שמועסען אין גענף. — נצחון פון די סאציאליסטען אין דענעמארק. — שאטען פון פאשיזם איבער גריכענלאנד.

די צוגרייטונגס־קאמיסיע פאר ענטוואפנונג פערנעהמט זיך אין דער לויפענדער סעסיע נישט מיט אויסארבייטען, וועלכע ס'איז קאנסטרוקטיווע פראיעקטען, נאר מיט אפווארפען אזעלכע, וועלכע ווערען אנערקענט פאר נישט אננעהמבאר. נישט ווייניג מיה איז פערוועדעט געווארען אויף אפצופטר'ן די אונצעהליגע פארשלאגען פון ליטווינאוו'ן, אויסצוהערען זיינע אנקלאגעס אויף שלעכטע בעהאנדלונג און דראהונגען, אז ער וועט אוועקגעהן און צוקלאפען די טיר.

די טערקען, וועלכע האבען ארייננעטראגען אנ'אייגענעם ענטוואפנונגס־פראיעקט, דהיינו, אז ענטוואפנען זיך זאלען בלויז די גרויס מלוכות, האבען נישט געוואלט דערלאזען, אז זייער פראיעקט זאל דורכפאלען און האבען איהם אליין צוריקגעצויגען.

דאן איז די קאמיסיע צוגעטראטען מיט גרויס ענערגיע צו בעטראכטען די מעגליכקייט פון א כעמישען, באקטעריאלאגישען און לופט־קריג. דער פערבאט צו בענוצען זיך מיט מיקראבען פון אנשטעקענדיגע קראנקהייטען אלס קאמפס־מיטעל איז אדורכגעגאנגען זעהר לייכט (דאס דערוועקט דעם חשד, אז קיין שום מלוכה האט נאך נישט ווי געהעריג אויסגעארבייט די מעטאדען פון קריגס־באקטעריאלאגיע) דאגעגען דעם כעמישען קריג האט מען זיך נישט געוואגט צו פערווערען אפילו אויפ'ן פאפיר, פון די פראגע איז איבערגעלאזט געווארען פאר דער געגענזייטיגער פערשטענדיגונג פון די מלוכות, כאטש דער געזונדער פערשטאנד האט אונטערגעזאגט, אז אזא פערשטענדיגונג האט געקאנט דערגרייכט ווערען אויף אט דער קאנפערענץ גופא. דער דייטשער דעלעגאט גראף בערנסדארף האט געפרובט זיך דערשלאגען דעם פערבאט פון לופט־באמבארדירונג פון פרידליכע שטעדט, אנווייזענדיג אויף די אונגעצעהלטע פערלוסטען פאר דער קולטור און ציוויליזאציע, וועלכע עס דארף מיט זיך ברענגען דער לופט־קריג — געגען בערנסדארפ'ען זענען ארויסגעטראטען אלע דעלעגאטען, פון אמעריקאנישען ביז צום פראנצויזישען, און דער פארשלאג איז אפגעווארפען געווארען דורך אלע דעלעגאטען, א חוץ דעם סאוויעטישען און שוועדישען אונטער'ן אויסרייד, אז ס'איז דורכצופיהרען א גרעניץ צווישען אנגריף־ און פערטיידיגונגס־קריג.

נישט קוקענדיג אויף אט די אלע טרויעריגע עפיזאדען פון שטאנדפונקט פון אלגעמיינעם שלום, איז דאך די פראגע וועגען ענטוואפנונג א ביסעל געריהרט געווארען פון טויטען פונקט, אויף וועלכען זי האט זיך געפונען דאס לעצטע יאהר. דער פערדינסט דערפון געהערט צו אמעריקא, וועמענס פארשטעהער דושיבסאן האט ארייננעטראגען וויכטיגע פארשלאגען, וועלכע מאכען מעגליך צו בענייען די איבערגעריסענע אונטערהאנדלונגען צווישען די גרויסע מלוכות וועגען בעגרעניצען דעם בוי פון קריגס־שיפען. די אמעריקאנער האבען זיך אפגעזאגט פון זייער ביז־איצטיגען מעטאד, וועלכער איז געלעגט געווארען אין יסוד פון דער וואשינגטאנער קאנווענץ און וואס איז בעשטאנען אין דעם, אז פאר יעדער מלוכה ווערט פעסטגעשטעלט א געוויסע צאהל שיפען פון פערשידענע טיפען. דאגעגען האבען זיי אנגענומען דעם פראנצויזישען פראיעקט, וועלכער שטעלט פעסט דעם אלגעמיינעם טאנאזש פאר'ן גאנצען פלאט, און אין די גרעניצען פון אט דעם טאנאזש קאן יעדע מלוכה בויען, וועלכע קריגס־שיפען זי וויל.

די ענגלענדער און יאפאנער האבען אויסגעדריקט זייער הסכמה פון פיהרען אונטערהאנדלונגען אויף דעם דאזיגען באדען, און מ'קאן רעכענען, אז פריהער אדער שפעטער וועט אין דער הינזיכט פון רעגלאמענטירען די ים־בעוואפנונג דאך עפעס אויפגעטון ווערען.

*

אין דענעמארק האבען זיך פערענדיגט די וואהלען צום פארלאמענט. ביי די וואהלען האבען די סאציאליסטען אפגעהאלטען א גרויסען נצחון. דער דאזיגער זיג איז דערגרייכט געווארען ביי פאלגענדע אומשטענדען, אייגענטליך האבען די וואהלען געזאלט פארקומען ערשט אין סוף פון קומענדיגען יאהר, אבער אין דער רעגירונגס־קאאליציע, וועלכע בעשטעהט פון דער ליבעראל־פויערישער פארטיי און די קאנסערוואטארען, וואס אונטערשטיצען די דאזיגע פארטיי, איז פארגעקומען א שפאלטונג. די קאנסערוואטארען זענען געווען אונצופרידען. וואס די רעגירונג האט פערקירצט דעם מיליטערישען־בודזשעט אויף דריי מיליאן קראן און האבען בעשלאסען אינגאנצען זיך אפציהאלטען ביים אפשטימען דעם בודזשעט. דעם אומשטאנד האבען אויסגענוצט די סאציאליסטען און האבען געשטירצט די רעגירונג פון מאדסענא — מיגדאל. אבער די רעגירונג האט זיך נישט אונטערגעגעבען, זי האט פונאנדערגעלאזט דעם „פאלקעטינג” (פארלאמענט) און האט בעשטימט נייע וואהלען. די שפאלטונג צווישען די בירגערליכע פארטייען האט מיטגעהאלפען צום זיג פון די סאציאליסטען. מ'דארף רעכענען, אז צו דער מאכט וועט איצט ווידער קומען דער סאציאליסטישער קאבינעט פון סטאונינג'ן, וועלכער וועט מיט נאך א גרעסערער ענערגיע ענטוואפנען דאס לאנד. די קאנסערוואטארען האבען אזוי ארום מיט זייער טאקטיק דערגרייכט פונקט דעם היפך פון דעם, צו וואס זיי האבען געשטרעבט.

*

די וואהלען צום סענאט אין גריכענלאנד האבען געגעבען א רעזולטאט, וועלכען ס'איז לייכט געווען פאראויסצוזאגען, ווען מ'נעהמט אין בעטראכט די באלקאנישע וואהל־מעטאדען און די קונסט פון די באלקאנישע פאליטיקער צו „מאכען” וואהלען.

די אויסלענדישע קארעספאנדענטען און די אפאזיציאנעלע פרעסע ברענגען פיל פאקטען פון „אויספרעסען שטימען” און גאנץ וואונדערפולע פעלען, ווען בר מנס האבען אפגעגעבען זייערע שטימען פאר דער רעגירונגס־ליסטע, דער פראצענט פון די וואהל־בעטייליגטע איז געווען זעהר א קליינער, ווייל די גריכען פון קליין־אזיען, וועלכע זענען אויסגעטוישט געווארען פאר די טערקען, וואס האבען געוואוינט אין גריכענלאנד, האבען די וואהלען באיקאטירט, די דאזיגע רעפאטריאנטען געפינען זיך אין זעהר א קריטישען מאטעריעלען מצב און זענען אפאזיציאנעל געשטימט געגען דער רעגירונג, וועלכע קאן זיי מיט גארנישט העלפען.

אין רעזולטאט פון די וואהלען זענען אין סענאט אריין 76 ווענעזעלאסיסטען און בלויז 16 אפאזיציאנערען. אזוי ווי בלויז א דריטעל פון די סענאטארען ווערט געוועהלט דורך דער בעפעלקערונג, איין דריטעל שיקט דער האנדעל און אינדוסטריע און איין דריטעל ווערט איינפאך בעשטימט דורך דער רעגירונג — האט ווענעזעלאס געזיכערט פאר זיך אן אבסאלוטע מעהרהייט און ער וועט קאנען טון, וואס ער וועט נאר וועלען. מ'זאגט פאראויס, אז ווענעזעלאס וועט זיך לאזען וועהלען פאר פרעזידענט און דערביי ענדערען די קאנסטיטוציע אזוי, אז דער מלוכה־הויפט זאל האבען גאר אויסערגעוועהנליכע פולמאכטען. דער שאטען פון פאשיזם פערכאפט נאך איין לאנד אין אייראפע.

פ. ב.

די נייע רומענישע רעגירונג

איז קאמף געגען אלטען סיסטעם

(א בריף פון בוקארעשט)

זייט אין רומעניען איז געקומען צום רודער די רעגירונג פון מאניו איז דאס לאנד אריינגעטראטען אין אנ'עפאכע פון גרויסע רעפארמען. דער בעלאגערונגס־צושטאנד איז אומעטום, אפילו אין בעסאראביען אפגעשאפט געווארען. קיין שום שרעקליכע זאכען זענען צוליב דעם נישט פארגעקומען. די קאמוניסטען האבען נישט פערפלייצט בעסאראביען, די וואהלען, וואס זענען פארגעקומען צום ערשטען מאל זייט עס עקזיסטירט די רומענישע מלוכה אהן א דרוק מצד דער מאכט, האבען געשאפט א דעצידירענדע מעהרהייט פאר דער איצטיגער רעגירונג, וועלכע איז צוגעטראטען אדורכצופיהרען א ברייטען פראגראם פון רעפארמען. ווי ס'האט זיך אויסגעדריקט איינער פון מאניו'ס מיניסטארען וועלען די דאזיגע רעפארמען פערוואנדלען דעם גוט פון בראטיאנו'ס משפחה אין א דעמאקראטישער רעכטליכער מלוכה.

די הערשאפט פון די ליבעראלען מיט'ן סיסטעם פון ממש פאנטאסטישער קארופציע, כאבאר און שווינדעל, וואס האבען בעהערשט דאס בעאמטענטום און איהם אינגאנצען דעמאראליזירט, האט דערפיהרט רומעניען צו א געפעהרליכען צושטאנד סיי עקאנאמיש און סיי פאליטיש: עקאנאמיש איז דאס גאנצע לאנד בעהערשט געווארען דורך בענק, וועלכע עס האבען געהאט די ליבעראלען. די פויערים, וואס האבען בעקומען ערד, אבער נישט בעקומען קיין אינווענטאר און נישט קיין לאנדווירטשאפטליכען קרעדיט, נישט קיין אגראנאמישע הילף, זענען נישט נאר נישט בערייכערט געווארען, נאר נאך פעראָרימט געווארען; אין בעסאראביען זענען זיי צוליב די טרוקענישען און שלעכטע גערעטענישען בוכשטעבליך רואינירט און היי־יאהר הונגערן דארט 4 פאוויאטען.

די רעגירונג האט אדורכגעפיהרט א נייעם געזעץ וועגען עקספלואטירען די בערג־רייכטימער, ס'דארף פערלייכטערט ווערען דער צוטריט צו דער רומענישער בארגען־אינדוסטריע, בפרט דער צוטריט פון אויסלענדישע קאפיטאלען צו דער נאפט־אינדוסטריע; ס'זענען אנגעצייכענט געווארען א גאנצע נעץ פון אייזענבאהנען אין גאנצען לאנד, בעסאראביען נישט אויסגעשלאסען און מ'האט שוין אנגעהויבען די ארבייטען, שאפענדיג אזוי ארום בעשעפטיגונג פאר די ארבייטסלאזע.

די טעג הויבט אן דער פארלאמענט צו בעהאנדלען דעם נייעם אדמיניסטראטיווען געזעץ לויט'ן דאזיגען געזעץ זאלען די זעלבסטפערוואלטונגען בעקומען ברייטע רעכט און אזוי ווי די זעלבסטפערוואלטונגען וועלען געוועהלט ווערען אויפ'ן סמך פון א ברייטער דעמאקראטישער פארמול און וועלען אונטערליגען דער מלוכהשער און געזעלשאפטליכער קאנטראל, קען מען ערווארטען אז די ביז־איצטיגע קארופציע־סיסטעם וועט פערשוואונדען.

די רעגירונג האט אנגעהויבען צו פערפאלגען פאר קארופציע און כאבאר. ס'קומט פאר איין אויספארשונג נאך דער צווייטער; ס'ווערען ענטוואנט הויכע בעאמטע פון די מיניסטעריומס (פינאנץ, עפענטליכע ארבייטען), איינער אונטער דער בעשולדיגונג אז ער האט בעקומען א „מתנה” פון דריי מיליאן לעי, דער אנדערער — פון פינף מיליאן. און וועגען די קלענערע בעאמטע, לייטער פון זעלבסטפערוואלטונגען א. אנד. האט די פרעסע שוין פערלוירען דעם חשבון, אזוי גרויס איז די צאהל פון די וואס ווערען געמשפט.

די רעגירונג פון די נאציאנאל צאראניסטען, וואס האט זיך געשטעלט זעהר ברייטע צילען ווערט געשטיצט דורך דער בעפעלקערונג, איהר אויפגאבע איז אבער זעהר א שווערע: ערשטענס, קומען פאר מיינונגס־פערשידענהייטען אין דער רעגירונג גופא. די רעגירונג בעשטעהט פון א קאאליציע און ווערט געשטיצט דורך דער טראנסילוואנער נאציאנאל־רומענישער פארטיי און דורך די צאראניסטען (פויערים). מאניו, דער פיהרער פון דער ערשטער פארטיי, בעזיצט 9 מיניסטארען־פארטפעלען, די צאראניסטען — 3. דער דאזיגער אומשטאנד רופט ארויס אונצופרידענהייט ביי די צאראניסטען, בפרט איז די אומצופרידענהייט אויסגעוואקסען וואס פראפ. סטערע, דער פיהרער פון די צאראניסטען איז געבליבען אהן א מיניסטארען־פארטפעל. דערצו קומט נאך צו דער אומשטאנד, וואס די צאראניסטען זענען לינקער געשטימט. מאניו וועט אבער צו קיין שפאלטונג נישט דערלאזען. זיין רעגירונג האט אויך אויסצושטעהן א קאמף מיט'ן פראוואסלאווען קלער בפרט מאלדאווישען און בעסאראבישען וועלכער איז חושד די רעגירונג אין צו א פריינדליכער בעציהונג צום סינאד, וועלכער האט קאטוילישע טענדענצען.

און א פיינדליכע בעציהונג מצד'ן פראוואסלאווען קלער איז געפעהרליך, ווייל פונקט אין מאלדאווען און בעסאראביען וואו די צאראניסטען האבען בעת די וואהלען געהאט א גרויסען ערפאלג, איז דער קלער שטארק.

דעם שווערסטען קאמף אבער ביים אויסווארצלען דעם כאבאר און קארופציע קומט אויס דער רעגירונג צו פיהרען מיט די בעאמטע, וועלכע פיהרען אנ'אפענעם און אונפערשעמטען סאבאטאזש. די רעגירונג האט געטוישט די פרעפעקטען, מ'קאן אבער נישט טוישען אלע בעאמטע, קודם כל דערפאר, וואס ס'פעהלט מענשען־מאטעריאל, און ווייטער — ווייל די בעאמטע אין רומעניען זענען געשיצט מיט א ספעציעלען געזעץ, און מאניו'ס רעגירונג וויל אין איהרע האנדלונגען בלייבען געזעצליך: ווערען דערווייטערט נאר די בעאמטע, וואס מ'כאפט זיי אפען ביי דער האנד, ווען מ'קען רעווייזען זייערע פערברעכענס.

א גרויסע שטערונג פאר דער רעגירונג זענען אויך די בענק און די אינדוסטריעלער קרייזען, וואס זענען מיט זיי פערבונדען: זיי שטעלען זיך אנטקעגען דער רעגירונג אין איהרע אויפטוען. פונדעסטוועגען, אויב דער רעגירונג וועט געלונגען צו פערבלייבען ביי דער מאכט 3—4 יאהר, וועט זי פערוואנדלען רומעניען אין א רעכטליכע אייראפעאישע מלוכה.

דאס, וואס ס'געשעהט אין רומעניען האט אויך אנ'אלגעמיינע בעדייטונג: גאנץ אייראפע איז בעוועצט מיט דיקטאטארען און דיקטאטורען, איבעראל זוכט מען די רעטונג אין דער „נייער” פארם. דער פארלאמענטאריזם איז דערקלערט געווארען אלס אנ'איבערגעלעבעניש, וועלכע דארף ארויסגעווארפען ווערען אין ארכיוו. מאניו'ס קאבינעט האט פארגענומען צו איבעראנדערשען רומעניען מיט דעמאקראטישע איינפיהרונגען און פארלאמענטארישע מיטלען. אויב דאס וועט איהם געלונגען, וועט עס זיין א בעווייז, אז דעמאקראטיע און פארלאמענטאריזם איז נאך צו פריה ארויסצוווארפען אין היסטארישען ארכיוו ס'וועט זיין א בעווייז, אז דעמאקראטישע רעפארמען, וואס ווערען געמאכט אויפ'ן פארלאמענטארישען וועג, זענען דויערהאפטער און זיכערער ווי די וואס ווערען אנגעווארפען דורכ'ן „אויפגעקלערטען” דיקטאטאר.

בוקארעשט. ל. נ—ן.

ה. י. בושטאווסקי

צווישן יידען אין פאריז

(רייזע־איינדריקען)

VIII

יודישע אימיגראַנטען־פרוי.

דאָס איז אַ קאַפּיטעל פאַר זיך. דאָס לעבען פון דער פרוי אין פאַריז, בכלל, איז אַ גאַנץ אַנדערע ווי אין אונזערע מקומות. דער כאַראַקטער, איינגעשאַפטע, לעבענס־אויפפאַסונג, געברויכען, אַרבייט, איהר לעבע זאין הויז און אין דער עפענטליכקייט, אַלס פרוי און מוטער, איהר מיידעלשאַפט, אין פאַבריק, אין געשעפט, אַלס ליבהאָבערין, איהר קליידונג, אין קאַפע, אין טעאַטער, אויף עפענטליכע אַרבייטס־פּלעצער און ליבע פון דער פראַנצויזין — איז עפּעס גאָר פון אַ בעזונדערען סאָרט, גאָר נישט ענליך צו די פרויען פון אונזערע קאַנטען. אין די ווייטערדיגע אַרטיקלען וועלען מיר ווידמען אַ בעזונדערען אָרט דער פראַנצויזישער פרוי.

די יודישע אימיגראַנטען־פרוי אין פאַריז, איז אויך אונטער געוואָרפען אַ גאַנץ אַנדערען לעבענס־אָרט, גאָר נישט ענליך צום לעבענס־שטייגער פון איהר אַלטער היים. אַט וועלען מיר וואַרפען אַ בליק אויף דעם לעבען פון דער יודישער אימיגראַנטקע אין פאַריז.

דאַ מוז מען קודם כל אויסטיילען די פערהייראַטע פרוי פון דער אונפערהייראַטע, ווען מען פרעגט אַזאַ יודישע אימיגראַנטען־פרוי, ווי פאַריז זעהט אויס, ווייסט זי נישט וואָס אייך צו ענטפערן. זי ווייסט נאָר ווי עס זעהען אויס די איינגע געסלעך, אָדער גאַסען, וואָס גרעניצען זיך מיט איהר וואוינונג, ווי עס זעהט אויס דער שטח טונעל, דורך וועלכען זי פאָהרט, טאָג־טעגליך, אין דער אונטער־באַהן (מעטרא), צו איהר אַרבייט־אָרט און ווי עס זעהט אויס דער ווערקשטעל, אין וועלכען זי אַרבייט. דאָס איז אַלץ, וואָס זי קען אין פאַריז.

עס איז רעכט, אַז זי זאָל גאָר נישט פיהלען, אַז זי געפינט זיך אין דעם גראַנדיעזען, פיל־פאַרביגען און רייצענד־שעהנעם פאַריז. וואָס מיר פאַריז, ווער מיר פאַריז, אַז זי איז פערהאָרעוועט, פעריאָגט און איינגעשטיקט אין אַרבייט ביז איבער די אויערען. זי האָט אַפילו קיין צייט נישט אַ קוק־צו־טון אין שפיגעל ווי איהר פנים זעהט אויס, זי זאָל האָבען צייט צו קוקען ווי פאַריז זעהט אויס, די זאָרג וועגען זעמינע, איהר מאַנען, וועגען זיכערען אַ אָרט אויף צו שלאָפען, איז ביי איהר פיל גרעסער, ווי דער חשק אַ בליק צו געבען אויף פאַריז.

אַ יודישע, פערהייראַטע, אימיגראַנטקע, טראָגט אויף איהרע פּלייצעס אַ געוואַלדיג גרויסע יאָך, וואָס זוינט ביי איהר אויס דעם מאַרך פון די ביינער און מאַכט איהר גרוי און אַלט פאַר דער צייט. מען זעהט נאָך גאָר יונגע פרויען, וועלכע זעהען אויס כמעט ווי באָבעס. קיין שום אָפּרישונג פאַר'ן מידען קערפער און גייסט, קומט צו זיי נישט צו. בעזוכען אַ טעאַטער, אָדער קינאָ — וועגען דעם קאָנען זיי נאָר טרוימען, הגם זיי האָבען דעם קינאָ כמעט אונטערן נאָז.

דער פראַנצויז איז שטאַרק איינגעליבט אין זיין קוואַרטאַל, אין וועלכען ער וואוינט, ער ריהרט זיך נישט גערן אַרויס פון זיין קוואַרטאַל; דאָ עסט ער, דאָ שלאָפט ער, דאָ לערנען זיך זיינע קינדער, דאָ האָט ער זיין מאַרק, זיינע געשעפטען, וואָס בעזאָרגען איהם מיט אַלעם נויטיגען, אַפילו זיין געבעט־הויז האָט ער דאָ, אויך זיין קלוב און קאַפע געפונט זיך אין זיין קוואַרטאַל. דעם קאַפע, האָט ער אַפילו אין דעם הויז, וואו ער וואוינט. און אויב איהר ווילט, האָט ער, אין זיין קוואַרטאַל, אויך זיין אייגענע צייטונג, זיין קוואַרטאַל־צייטונג, פערשטעהט זיך, אַז עס פעהלט איהם אויך נישט, אין זיין קוואַרטאַל אַ קינאָ, עס איז רעכט, אַז אַ קינאָ־בילד, וואָס איז געוויזען געוואָרען אין די גרויסע פאַריזער קינאָס, אין צענטער פון פאַריז, זאָל מען דאָ זעלבע בילד, ערשט ווייזען, אין די קינאָס פון די זייטיגע קוואַרטאַלען, מיט אַ 2־3 יאָהר שפעטער. דאָס מאַכט גאָר נישט אויס. דער פראַנצויז האָט צייט צו וואַרטען ביז דאָס בילד וועט אַריינוואַנדערען אין זיין קוואַרטאַל. ער איז דער פּאַטריאָט פון זיין קוואַרטאַל.

אין ס'רוב פון אַ־עלכע קוואַרטאַלען זענען אויך פערהאַן טעאַטערס, וואַריעטעס, קאַבאַרעטס, דאַנסינגס און אַנדערע פערגוויגונגס־ערטער, וואָס גיבען דעם פראַנצויז די מעגליכקייט צו פערבלייבען אין זיין קוואַרטאַל, ווען עס פערגליסט זיך איהם אַ לעבעדיגען. בלייבט ער טאַקע און ריהרט זיך פון דאָרט נישט אַרויס.

דער פראַנצויז האָט ליב צו שטעלען אין קאָן זיין מזל, דער פראַנצויז האָט ליב די פערשידענאַרטיגסטע שפּילען, ביי וועלכע מען קאָן אויספּרובירען דעם מזל: געווינען, אָדער פערשפּילען. אין דער היניוכט איז ער געוואַלדיג האזאַרטיש געשטימט. ביז דעם לעצטען סאַנטים וועט ער שפּילען און וועט זיך נישט אָפּשטעלן פון שפּיל־פּלאַץ, דאָס איז נישט געזאָגט וועגען רייכען, בורזשואַזען, פראַנצויז, ביי יענעם מאַכט דאָס נישט אויס, יענער שפּילט אויף די פערד־געיעגען און אַנדערע האזאַרט־שפּילערייען, ביי וועלכע ער נוצט אויס זיין תשוקה צו שפּילען אויף זיין מזל. נאָך דעם האזאַרט־שפּיל, בלייבט איהם אויך נאָך עפּעס אין קעשענע. מיר רעדען דאָ אָבער וועגען דעם פראַנצויז, דעם מיטעל־מענש, דעם אַרבייטס־מענש, וועלכער שטעלט זיך אַוועק שפּילען אויף זיין מזל, איינשטעלענדיג צו 25 סאַנטים און קאָן געווינען אַ פּאָר זאָקען בענדלעך, צו גאָר אַ קילאָ צוקער און דערביי פערשפּילט ער טיילמאָל הונדערטער פראַנק, בלייבענדיג פּאַקטיש אָהן אַ סאַנטים אין קעשענע. דאָך שפּילט ער, האָפענדיג צוטרוי צו זיין מזל.

כדי צו בעפרידיגען אַט דעם חשק פון פראַנצויז צו דעם מין שפּילעריי, זענען די קוואַרטאַלען פערפּלייצט מיט די פערשידענסטע שפּיל־בודעס, וועלכע זענען אין די אָוונטען און זונטאָג איבערפילט מיט שפּילערס. דאָ שפּילט דער אַרבייטער און דער קליין־בירגער. דאָ ברענגט ער אויס זיין זאָרג, אָדער נאַרגלאָזיגקייט, זיין פרייד, זיין צער, זיין גוטען הומאָר, זיין פערצווייפלונג, זיין הייטער געמיט, זיין כעס, זיין פרעהליכקייט און זיין פערביטערקייט.

דערפון זעהן מיר, אַז דער פראַנצויז קאָן זיך בעגעהען אָהן דעם גרויסען פאַריז, עס איז גענוג פאַר איהם זיין קוואַרטאַל, פון וואַנען ער ריהרט זיך נישט אַרויס און וואו ער געניסט בלויז פון דער צופרידענקייט, אַז ער געפונט זיך אין פאַריז.

פאַריז, דאָס איז דער שטאָלץ פון פראַנצויז. פאַר פאַריז לעבט ער און פאַר פאַריז שטאַרבט ער, מיט פאַריז, איז אויסגעפולט דער אינהאַלט פון זיין לעבען.

אויב מיר רעדען וועגען פראַנצויז, מיינען מיר אויך די פראַנצויזישע פרוי, וועלכע געפינט זיך שטענדיג האַרט ביי איהר מאַן, אָדער געליבטען אין די אַלע אויסגערעכענטע ערטער. עס איז כאַראַקטעריסטיש, אַז אין די שפּיל־בודעס, שטעלט זי נישט אין בעזונדער אין קאָן, אויך צו פּראָבירען איהר אייגענעם מזל נאָר זי שפּילט צוזאַמען מיט איהר מאַן, אָדער געליבטען אויף איין איינשטעל. דערמיט ווערט געמיינט אונטערצושטרייכען אַז ביידע פערבינדט איין און דערזעלבער מזל.

די יודישע אימיגראַנטקע, איז פון דעם אַלעם גאַנץ ווייט. אויב ער, דער יודישער אימיגראַנט כאַפּט זיך נאָך אַמאָל אַריין ערגיץ אין אַ פערגוויגונגס־אָרט אין זיין קוואַרטאַל, קאָן זיך אָבער די אימיגראַנטקע דאָס נישט איינרעדען. זי האָט נישט קיין פרייע שעה אויף צו פערוועגרען אין אַ פערגוויגונגס־אָרט. נאָך דער אַרבייט אין ווערקשטעל, אָדער אין פאַבריק, בלייבט איהר שטענדיג איבער גענוג צו טון אין דער הויז־ווירטשאַפט. דאָס אַרבייטען אויף צו פערדינען אויף חיונה, בעפרייט נישט די יודישע אימיגראַנטען־פרוי פון דער פעראַנטוואָרטליכקייט פאַר דער הויז־ווירטשאַפט. אַפילו דאָס וואַשען די וועש וואַרט אויך אויף איהרע מידע הענד. די לייכטסטע און שווערסטע אַרבייט אין דער שטוב מוז זי אויספיהרען. ווייל די פערדינסטען זענען ווייט צו קליין אויף צו קאָנען זיך ערלויבען צו בעלאַסטען דעם בודושעט מיט אויסגאַבען פאַר אויספיהרען, דורך אַנדערע, עפּעס אַנ'אַרבייט אין דער הויז־ווירטשאַפט.

איז נאָך אַזאַ פרוי געבענשט מיט אַ קינד, צו גאָר מיט צוויי קינדער, געפינט זי זיך אין אַ גיהנום. קיין גרעסער אומגליק פאַר איהר, קאָן גאָר נישט זיין. אַרבייטען אין ווערקשטעל און בעזאָרגען מיט אַלעם נויטיגען דעם מאַן מיט די קינדער, דאָס איז אַ אַרבייט ווי אויף קאַטאָרגע, ווען מען קוקט זיך צו צו איהר שווערער פערהאָרעוועטער אַרבייט, בעקומט מען דעם איינדרוק, ווי די פרוי וואָלט געזען אַ פעראורטיילטע פאַר אַ גרויסען פערברעכען און איז פערשיקט געוואָרען אויף אַזאַ קאַטאָרגע אַרבייט.

איך האָב זיך בעגעגנט מיט אַזעלכע פרויען, וועלכע האָבען זיך גאָר נישט־צוריקגעהאַלטען פון זאָגען, אַז זיי וואָלטען זעהר גערן געזעהן זייערע קינדער וואָלען שטאַרבען, ביי מאַנכע זענען די קינדער קראַנק געווען, האָט מען נישט גערופען קיין דאָקטאָר און די מאַמעס האָבען זיך געווינשען דעם טויט פון די קראַנקע קינדער.

מען דאַרף נישט מיינען, אַז דאָס פערלאַנגען זיי אַזוי מיט אַ גרינג געמיט און מיט אַ לייכט האַרץ. זייערע מוטער־געפיהלען שמערצען גענוג צוליב ביטערן גורל פון זייערע קינדער. גענוג טרעהרען פערגיסען זיי, צוזעהענדיג ווי זייערע אייגענע קינדער לעבען ביי די טרויעריגסטע בעדינגונגען און ווענען נאָך דערצו אַ שווערע לאַסט ביי די עלטערן. וואָס קאָנען זיי זיך אָבער העלפען, אַז זייער לאַגע איז אַ פערצווייפעלטע! עס דאַרפען איבערגעהן מעהרערע יאָהרען ביז די אימיגראַנטען דערשלאָגען זיך אין פאַריז, צו אַ פרנסה, וואָס זאָל זיי פערלייכטערען זייער לעבען. ביז דאַן אָבער, געהט אויס דער גאַנצער ביטערער מזל צום קאָפּ פון דער פרוי.

נישט בעסער איז אָבער אויך די לאַגע פון יודישען אימיגראַנטען־מיידעל. מאַנכעס מאָל איז איהר לאַגע נאָך אַ טרויעריגע ווי דער גורל פון דער פערהייראַטער. די לעצטע האָט כאָטש עמיצען ביי דער זייט, אויף וועמען זיך צו שטיצען. זי האָט אַ מאַן, זי האָט אַ היים, אַ שווערע היים, אָבער דאָך אַ היים. דאָס מיידעל, דאָס אימיגראַנטען־מיידעל, איז דאָך איינזאַם, פערוואָרפען אין דער פרעמדער און האָט אויף קיינעם נישט זיך צו שטיצען. אַ חוץ דעם לוידערט דאָך אויף איהר דער פאַריזער תהום, דער שרעקליכער, פערפיהרערישער פאַריזער אָפּגרונד, אין וועלכען עס איז דאָך אַזוי לייכט אַריינצופאַלען.

אויב די אַרבייטס־הענט פון די מענער־אימיגראַנטען זענען ביליג, זענען די הענט פון די אימיגראַנטען־מיידלעך אַ סך ביליגער. עס איז אויסגעשלאָסען אַז אַזאַ מיידעל זאָל, אין פאַריז, קאָנען פערדינען אויף איהר אויסהאַלט. קוים אויף עסען, קאָ זי פערדינען. ווייל זי אָפּשפּאָרען אויף צאָהלען פאַר אַנ'אָרט צו שלאָפען, דאַרף זי אָפּשפּאָרען פון איהר מאָגען. אויף קליידונג איז אויסגעשלאָסען זי זאָל קאָנען זיך אויסשלאָגען פון איהר אַרבייט. פון איהר קאַרגען פערדינסט, מוז זי אויך נאָך אָפּשפּאָרען אויף צו האָבען עסען אין דער צייט פון „טויטע סעזאָן", וואָס האַלט אָן 4—5 חדשים אין יאָהר, טאָ וואָס בלייבט איבער אַזאַ מיידעל צו טון?

יונג איז זי, צום לעבען רייסט עס זי, אין רייצענדען פאַריז, געפונט זי זיך און דאָ מוז זי ליגען איינגעקלעמט אין איהר ענג און שווער לעבען. פון די פאַריזער גאַסען ווינקען צו איהר אָהן אַ שעך פערפיהרערישע פייערלעך, לאָקען און חנדי־לען זיך צו איהר מיט פיל אַנציהונג און רייץ אין דער צייט, ווען זי מאַטערט זיך מיט דעם שווערען פּראָבלעם: פון וואַנען נעהמט מען אויף אַ פּאָר שטיוועל?

אַ גרויסען קאַמף און ראַנגלעניש דאַרף אַזאַ מיידעל מיטמאַכען מיט זיך אַליין, צו קאָנען זיך אַליין איבערקעמפען, נישט אַרויסגעריסען צו ווער־רען אין די פאַריזער גאַסען אַריין. זי דאַרף נאָר דער ערשטען שריט מאַכען, זיך אַרויסצולאָזען אויפ'ן פאַריזער ברוק, איז זי שוין אַ פערפאַלענע. דער ענגעל־מענש שפּילט בכלל אין פאַריז קיין שום ראָלע נישט. וואָסערע בעדייט האָט אַ מענש, אין דעם רוישיגען, שטורמיש־קאָכיגען פאַריז?! בפרט נאָך אַ מיידעל, אַ יודיש־אימיגראַנטען־מיידעל!

פיל פון זיי האַלטען נישט אויס דעם נסיון. שווער איבערצוטראָגען דאָס שטענדיג־מאַסערנע לעבען. אַ זאָק, אַ לאַטש, אַ קליידעל, האָבען אין זיך גענוג רייץ, פאַר אַ אימיגראַנטען־מיידעל. פאַריז איז דאָך אַזוי שעהן, אַזוי בעיחנט, און מיט גאַנצע זאָקען, מיט נישט־צוריסענע שיך, עפענט זיך דאָך אויף פאַר איהר דאָס טויער צו די בלענדענדע פאַריזער גרויסע בולוואַרען, ווער שמועסט נאָך, אַז זי איז גראָד אַ שעהן מיידעל אויך, קאָן זיך דאָך נאָך ווייטער אויך אָנשפּאַרען.

אַ גליטש האָט אַ טבע צו זיין גלאַנציג, אַ גליטש גלאַנצט. לאָזט זיך אַזאַ מיידעל פערפיהרען פון גלאַנץ פון דעם פאַריזער גליטש, פאַלט זי און ווערט פערלוירען.

טויזענדער ערטער זענען פערהאַן אין פאַריז, וואו מיידלעך קאָנען אין די אָוונטען צו־פערדינען, וואָס זיי בעוויזען נישט צו פערדינען בייטאָג אין די ווערקשטאַטען, צי דאָס איז אַלס בעגלייטערין פון אַלטע קאַוואַלירען, צו אַלס פּאַרטנערקעס פון עלעגאַנטע רייכע בחורים, העלכע זוכען נישט־דויערנדע און נישט־פערפליכטענדע בעקאַנטשאַפטען מיט מיידלעך, צ וואַ צייט־פערטרייב מיט גלאַט בעקאַנטע, אָדער גאָר עפּעס טון, אייניגע שעה אין אָוונט, אין די נאַכט־לאָקאַלען, מיט וועלכע פאַריז איז פערפּלייצט, אַריינטרעטען אַלס גירל אין אַ באַלעט, מיט וועלכע עס שווימעלט אין פאַריז, ווייזען זיך האַלב אָדער גאַנץ נאַקעט אויף די סצענעס פון די ספּעציעלע פערגוויגונגס־לאָקאַלען, אויפ'ן מאָנמאַרט, פיגאַל, מאָנפּאַרנאַס, א. ד. גל. אויך ביי אַלטע רייכע פאַריזער, זענען אַזעלכע מיידלעך אַ גוטער אָפּגאַנג. מיט זאָקען, שיך, און קליידלעך, זענען שוין דאַן די מיידלעך פערזאָרגט. זיי זענען אָבער אויך שוין פערזאָרגט מיט אַ זעהר טרויעריגען סוף. ווי נאָר זיי לאָזען זיך אַריין אין די דערמאָנטע פערדינסטען, ווינקען נישט מעהר צו זיי דער פאַריזער רייץ, נאָר — די כוואַליעס פון דער רייצענדער פאַריזער סען...

אין די אַלע אויסגערעכנטע ערטער טרעפט מען פיל יודישע אימיגראַנטקעס, וועלכע פאַלען קרבנות פון זייער שווערער, מאַטעריעלער לאַגע. אַ געהעריגע הילף־אינסטיטוציע, וואָלט אויך אויף דעם געביט געקאָנט פיל העלפען די יודישע מיידלעך־אימיגראַנטקעס, אויף אָפּצוהיטען זיי נישט אַריינצופאַלען אין שרעקליכען פאַריזער תהום.

אַזוי זעהט אויס דאָס לעבען פון דער יודישער אימיגראַנטקע אין פאַריז.

—=:§:=—

מ. אוסישקין / ירושלים

דער פאלק'ס ווילען

(פערעפענטליכט אין דעם מערץ־נומער פון ארץ־ישראל'דיגען מאנאטליכען זשורנאל „מסחר ותעשיה", תל־אביב)

דאָס האָט פּאַסירט אין ארץ־ישראל, ב"ן אדר פון יאָהר תרנ"א (1891).

הייטענדיג, איז אַ קליינע טוריסטען־גרופּע אַריבער דעם היסטאָרישען קישון (נחל קישון) אום צו בעקענען זיך מיט דעם גרויסען טאָל צווישען חיפה און עכו.

די גרופּע איז בעשטאַנען פון פאָלגענדע זעקס פּערזאָן:

1) אַ יונגער שריפטשטעלער פון אָדעס, מיט דעם נאָמען גינצבערג, וועלכער איז שפּעטער בעריהמט געוואָרען אַלס דער יודישער דענקער „אחד העם".

2) אַ יונגער־מאַן פון מאָסקווא, מיט דעם נאָמען מאַזע, וועלכער איז שפּעטער בעוואוסט געוואָרען אַלס מאָסקווער הויפּט־ראַבינער.

3) אַ יודישער אינזשיניער פון יעליסאַוועטגראַד אין אוקראַינע, מיט דעם נאָמען טיאָמקין, וועלכער איז אָקאָרשט געקומען פון רוסלאַנד אום צו לייטען דעם חובבי־ציון קאָמיטעט אין ארץ־ישראל.

4) אַ יונגערמאַן פון ליטא, אייזענשטאַדט, וועלכער איז שפּעטער בעקאַנט געוואָרען אַלס דער העברעאישער שריפטשטעלער „ברזלי".

5) דער שרייבער פון די שורות, וועלכער האָט דעמאָלט אָקאָרשט געהאַט געענדיגט זיין שטודירען אין מאָסקווער אוניווערזיטעט אַלס אינזשיניער און —

6) זיין פרוי.

7) אַ פּתח־תקוה'ער קאָלאָניסט, מיט דעם נאָמען כ"ץ, וואָס זייענדיג אַנ'ארץ־ישראלדיגער אין גוט בעקאַנט מיט אַלע איהרע וועגען און שטעגען, האָט ער אונז געדינט אַלס וועג־ווייזער.

מיט איהר רייזע איז די גרופּע אויסען געווען צו זעהן און געניסען זיך בעקענען מיט דעם גרויסען טאָל און אַנהויבען פערהאַנדלונגען מיט זיינע בעזי־צער, ווייל מיר האָבען איהם געוואָלט קויפען פאַר דער יודישער קאָלאָניזאַציע.

אַרום און אַרום האָט דעמאָלט געהערשט די רוד־רוהע־לאַנגע וויסטעניש, און אין דעם גאַנצען גרויסען און ברייטען טאָל־שטח איז כמעט נישט געווען קיין מענשען צו זעהען.

בלויז דאָ און דאָרט האָבען מיר זיך אָנגעשטויסען אויף איינזאַמע זעלטענע בעדואינער־געצעלטען. ברייט און ווייט האָבען זיך דאָ פונאַנדערגעשפּרייט זומפּען און וואַמדען, ווילדע מדבר־געוויקסען. און פאַר אונזערע אויגען האָט זיך אָנטפּלעקט בלויז דאָס איינציגע בילד:

פון ווייטענס — דער וויסטענער און נאַקעטער כרמל, אָהן גרינס, אָהן בוים און גראָז, אָהן שום סימן פון ישוב, און די שטאָט חיפה גופא איז געווען אַזאַ קליינע און אָרימע, איינגעטונקען אין שמוץ און בלאָטע, בלויז אין ווינקעלע געבען איהר האָט מיט איהר שיינקייט פערכאַפּט און געלאָקט אונזערע אויגען — די דייטשע קאָלאָניע „כרמל", וועלכע איז דעמאָלט געווען אין סאַמע אָנהויב פון איהר ענטוויקלונג.

יענעם טאָג האָבען מיר בערייזט דעם גאַנצען טאָל פון דרום צו צפון און פון מזרח צו מערב. מיר האָבען גוט און גענוי געזעהען, בעטראַכט און שטודירט די גאַנצע סביבה, און מיר האָבען פערשטאַנען, אַז ס'ערוואַרטעט זי אַ גלענצענדע צוקונפט. אין דאָך דאָ דער צענטער פון גאַנצען לאַנד. און דאָ איז דער גאָר פּאַסיגסטער אָרט פאַר אַ מאָדערנעם און גרויסען פּאָרט, אויף דעם ברעג פון דעם מיטעללענדישען ים.

און אַט דאָ נעבען ליגט דאָך דאָס גרויסע „הינטערלאַנד" פון דעם עמק־יזרעאל, וועלכער איז דעמאָלט אויך נאָך געווען אַזוי וויסט און פּוסט.

אַ גלענצענדע צוקונפט ערוואַרט אַט דעם שטח אָבער — ווי טרויעריג און שרעקליך די געגנוואַרט איז דעמאָלט געווען!

מידע און אויסגעמאַטערטע זענען מיר אין אָוונט צוריק געקומען אין האָטעל אַריין. און די גאַנצע נאַכט איז אונז אַריבער אין אַ לאַנגען געשפּרעך און הייסע דיסקוסיעס איבער דער ערווערבונג פון אַט דעם גרויסען טאָל, וועלכען מיר האָבען אין פערלויף פון פערגאַנגענעם טאָג בערייזט און שטודירט.

═════

זייט דעמאָלט זענען שוין פערביי 38 יאָהר. אין פערלויף פון די יאָהרען האָט אונזער פאָלק דורכגעליטען און איבערגעטראָגען אַזוי פיל צרות, רדיפות און בלבולים. גאַנצע טייכען פון זיין בלוט האָבען זיך געגאָסען אין פיל פון די לענדער פון זיין שווערען גלות. און איצט?

נאָכדעם, ווי אַט דער זעלבער גרויסער און ברייטער טאָל צווישען חיפה און עכו, איז אַריבער, אין אייגענע בעזיץ פון יודישען פאָלק, דורך זיין שעקל פאַר גאולת הארץ — דער יודישער נאַציאָנאַל־פאָנד — איז געקומען די צייט צו מאַכען כאָטש אַ קורצען סך־הכל פון אַלץ וואָס מיר האָבען אין ארץ־ישראל דערגרייכט אין פערלויף פון אַט די זעלבע 38 יאָהר.

די דעמאָלט אַזוי אָרימע און קליינע חיפה איז איצט שוין אַ גרויסע און וויכטיגע שטאָט אין אונזער לאַנד, און די צאָהל יודען אין איהר האָט זיך פערגרעסערט מיט צוואַנציג מאָל אַזוי־פיל.

אויף דעם כרמל און הער־הכרמל, וועלכע זענען דעמאָלט געווען וויסט און פּוסט, האָבען זיך אויפגעבויט און געגרייכען ריין יודישע שעהנע שטעטלעך: „הדר־הכרמל", „יחיאל", „נחלה" און נאָך אַנדערע. און אויך פון דעם באָרען דעם שפּיץ פון כרמל איז שוין אַ גרויסער טייל אין יודישען בעזיץ, און ס'בויען זיך שוין אויף איהם יודישע גיטער פון פעלדער און וויינגערטנער.

אויף דעם אַוועגגערופענעם „רויטען כרמל" — אַנ'אָרט פון שטיינער און פעלזען, בליהט איצט דאָס שטעטעל „נוה שאנן", און אויפ'ן ברעג פון ים האָט זיך ברייט און פריי פונאַנדערגעשפּרייט דאָס אַזוי שעהנע יודישע שטעטעל „בת גלים".

אין חיפה קאָנצענטרירט זיך איצט די גרויסע אינדוסטריע פון'ם לאַנד, און אין אַלע הונדערט פּראָצענט בויט זי זיך דורך יודען, ווי „נשר", „שמן"

(זייטער זעה 11־טע זייט)

לאָדז, 30 אַפּריל 1929

ניַיער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 30 אַפּריל 1929

„אים וועסטען ניכטס נויעס“

דאָס בוך פון עריך מאַריאַ רעמאַרק

פון ל. בראַנט

VI *)

אין די לענדער, וואו טויט-שטראָף ווערט אויסגעפיהרט דורך דערשיסען, ווערט די עקזעקוציע געוועהנליך עריפילט דורך אַפּטיילונגען פון מיליטער (אַזוי איז עס אויך ביז נישט לאַנג געווען אין פוילען). ס'איז דערביי אָנגענומען, אַז נישט ביי אַלע סאָלדאַטען ווערען די ביקסען אָנגעלאָדען מיט שאַרפע קוילען; אַ טייל שיסען מיט שאַרפע, אַ טייל — מיט לעערע קוילען. פון אַט דער לאַסט בעפרייט די מלוכה דעם זעלנער, וועלכער ווערט געצוואונגען אויסצופיהרען די פליכטען פון אַ תלין, פון דער לאַסט צו וויסען, אַז דאָס האָט ער, מיט זיין שאָס, מיט זיין קויל געבראַכט דעם טויט פון אַ מענשען.

פון די מיליאַרדען קוילען, גראַנאַטען און שראַפנעלען, וואָס זענען אויסגעשאָסען געוואָרען אין וועלט-קריג, האָט נאָר אַ קליינער פּראָצענט געטראָפען אין ציל. אַנדערש האָלט קיין איינציגער סאָלדאַט דאָך נישט צוריקגעקומען פון פראָנט. די מאָראַלישע ענטלאַסטונג פון יעדען בעזונדערען זעלנער ליגט אין דעם, וואָס מעהרסטענטיילס שיסט ער אין דער בלינד, ער זעהט נישט דירעקט דעם מענשען, אין וועלכען זיין קויל האָט געטראָפען. און כאָטש דער גאַנצער זין פון קריגפיהרען בעשטעהט דערין, אַז יעדער סאָלדאַט זאָל אויסהרג'ענען וואָס מעהר געגנער, קאָן יעדער בעזונדערער סאָלדאַט טרייסטען זיין געוויסען, אַז זיין קויל איז געגאַנגען אָן אַ זייט. ווען אַ סאָלדאַט ווערט געשטעלט פנים אל פנים פאַר זיין געגנער, ווען ער זעהט מיט די אויגען דעם, וועלכען ער האָט געבראַכט דעם טויט — דאַן קאָן ער דערפיהלען, אַז די זאַך, וואָס ער איז בעגאַנגען, איז פּשוט'ער מענשען-מאָרד: נישט יעדער איז בכח אַזאַ בעוואוסטזיין אַריבערצוטראָגען.

אין רעמאַרק'ס בוך איז פאַראַן אַן ערשיטערנדיגער עפּיזאָד — אַ בעגעגעניש פון אַ דייטשען סאָלדאַט — פּאַול בוימער — מיט אַ פראַנצויזישען, אין אַ גראַנאַטען-גרוב, אונטער אַ הוראַגאַן-פייער. פּאַול בוימער דערמאָרדעט מיט זיינע הענד אַ מענשען, וועלכען ער האָט קיינמאָל נישט געקענט, צו וועלכען ער האָט קיינמאָל גאָרנישט געהאַט און נישט געקאָנט האָבען. דאָס איז איינס פון די שטאַרקסטע בלעטלעך, וואָס זענען אַמאָל געשריבען געוואָרען אין אַ בוך. מיר וועלען פּרובען דעם עפּיזאָד איבערצוגעבען, האַלטענדיג זיך נאָהענט צום אָריגינאַל-טעקסט.

מ'האָט געדאַרפט אַרויסשיקען אַ פּאַטרול, כדי פעסטצושטעלען, ווי ווייט עס איז בעזעצט די פיינדליכע שטעלונג. פּאַול בוימער איז נאָר וואָס צוריקגעקומען פון אורלויב. ער פיהלט זיך פערפליכטעט לגבי זיינע חברים און מעלדעט זיך דעריבער פרייוויליג צום פּאַטרול. ער און נאָך אַ סאָלדאַט שלייכען זיך אַדורך דורך דער צוים פון שטאַכעל-דראָהטען, דאַן צושיידען זיי זיך און יעדער קריכט ווייטער אַליין. אין אַ ווייל אַרום געפינט זיך פּאַול אין אַ גראַנאַט-גרוב. ס'איז נאַכט, איבער'ן פעלד ליגט אַ פייער פון פּולעמיאָטען. דאָס פייער איז נישט זעהר שטאַרק, אָבער דאָך גענוג, כדי מ'זאָל נישט צו הויך הויבען די פיס ביים קריכען. נעבען איהם ציסט אַ גראַנאַט. ער האָט נישט געהערט דעם גראַנאַט קומען און ער דערשרעקט זיך. און פּלוצים כאַפּט איהם אַרום אַ ווילדע אַנגסט. ער איז דאָ אַליין, כמעט הילפלאָז אין דער פינסטער, אפשר בעאָבאַכטען איהם שוין לאַנג פון אַ גרוב צוויי אַנדערע אויגען, אפשר איז שוין גרייט אַ האַנדגראַנאַט, וואָס וועט איהם צורייסען אויף שטיקער. ער וויל זיך פאַסען, דאָס איז נישט זיין ערשטער פּאַטרול. אָבער ס'איז דער ערשטער נאָכ'ן אורלויב, און דאָס פעלד אַרום איז איהם פרעמד. ער פּרובט זיך בערוהיגען, אָבער אומזיסט. אַ קאַלטער שווייס בעגיסט איהם איבער'ן גאַנצען קערפּער. ער קוקט אויפ'ן זייגער. ס'זענען פאַריבער בלויז עטליכע מינוט. דער שטערן איז נאַס, די אויגען פייכט, די הענד ציטערען. ס'איז אַ מורא'דיגער אַנגסטאַנפאַל, אַ הינטישע שרעק אַרויסצושטעקען דעם קאָפּ און צו קריכען ווייטער. ער פּרובט זיך ריהרען, אומזיסט, די גלידער זענען ווי צוגעקלעפּט. ער פּרעסט זיך צו דער ערד.

ער בעשליסט צו בלייבען ליגען. אָבער באַלד כאַפּט איהם אַרום אַ כוואַליע פון שאַנדע. עס קומט אין איהם פאָר אַ קאַמף: „דו מוזט, עס האַנדעלט זיך וועגען דיינע חברים, ס'איז נישט קיין נאַרישער בעפעהל“, און גלייך פליהט דורך אַ געדאַנק: „וואָס געהט דאָס מיך אָן, איך האָב נאָר איין לעבען צו פערלירען“. פּלוצים דערהערט ער אַ געראויש הינטער זיך. ער דערקענט: דאָס זענען שטימען פון זיינע חברים אין שיצענגרוב. אַ וואַרימקייט נעהמט איהם מיט איינמאָל אַרום. די שטימען האָבען איהם אַרויסגעבראַכט פון דער מוראַדיגער פעראיינזאַמונג פון טויט-אַנגסט. זיי זענען מעהר ווי דאָס לעבען, מעהר ווי מוטערליכקייט און שרעק, זיי זענען דאָס שטאַרקסטע און שיצענדיגסטע: עס זענען שטימען פון חברים. ער איז נישט מעהר קיין ציטערנדיג שטיק בעשעפעניש אַליין אין דער פינסטער, ער געהערט צו זיי און זיי צו איהם, זיי האָבען די גלייכע אַנגסט און דאָס גלייכע לעבען, זיי זענען פערבונדען אויף לעבען און אויף טויט.

פאָרזיכטיג שלייכט ער זיך אַרויס איבער'ן ראַנד פון גרוב און שלענגעלט זיך פאָראויס. ער זוכט אַן אָנשלוס מיט'ן חבר פון פּאַטרול. די אַנגסט האָט איהם נאָך נישט פערלאָזען אינגאַנצען, אָבער דאָס איז אַ פערנינפטיגע אַנגסט, אַן אויסערגעוועהנליך געשטייגערטע פאָרזיכטיגקייט. ער שלייכט זיך אויף אַלע פיר. רוקט זיך גאַנץ ווייט פאָראויס און קעהרט זיך דאַן אום. דעם אָנשלוס האָט ער נישט געפונען. און פּלוצים כאַפּט איהם ווידער אַרום אַ שרעק. ער קאָן מעהר נישט דערקענען די ריכטונג אויף צוריק. ער לאָזט זיך שטיל אַראָפּ אין אַ גריבען און פּרובט זיך צו אָריענטירען. אומזיסט. אַרום און אַרום זענען גראַנאַטען-גריבען. ער ווייסט נישט די ריכטונג. אפשר קריכט ער נאָר פּאַראַלעל צו די אייגענע אָקאָפּעס, דאַן קאָן עס דויערען אָהן אַ סוף. עס העלפט גאָרנישט. ער קריכט ווידער אַרויס פון גרוב, צוראַצט זיך אַ האַנד אין די גראַנאַט-שפּליטערס. אַ גראַנאַט קראַכט. באַלד דערויף צוויי אַנדערע און עס געהט! אַ פייער-איבערפאַל. עס קנאַלען די פּולעמיאָטען. עס שיינט צו זיין אַן אָנגריף. אומעטום, אָהן אויפהערען שטייגען אויף די ליכט-ראַקעטען, נישטאָ קיין אויסוועג: מ'מוז בלייבען ליגען.

ער ליגט איינגעקאָרטשעט אין אַ גרויסען גרוב, די פיס ביז צום בויך אין וואַסער. ווען ס'וועט זיך אָנהויבען דער אָנגריף, וועט ער זיך אַראָפּלאָזען אין וואַסער. וויפיל ס'וועט זיך נאָר לאָזען, דאָס פנים אין זומפּ, אַבי נישט דערשטיקט צו ווערען: ער מוז זיך מאַכען פאַר טויט. פּלוצים דערהערט ער ווי דאָס פייער שפּרינגט צוריק. ער רוקט זיך אַראָפּ אין זומפּיגען וואַסער, דאָס מויל נאָר אַזוי ווייט הויך, כדי קוים צו כאַפּען לופט. אַזוי ליגט ער אָהן בעוועגונג. עס קלינגט, גרילצט עפּעס. אַלע נערוועז ציהען זיך צוזאַמען. ס'איז פאַריבער. די ערשטע אָנגריפס-אַפּטיילונג איז פאַרביי.

איין געדאַנק בעהערשט איהם: וואָס טוסטו, ווען עמיצער פאַלט אַריין אין גרוב? ער נעהמט שנעל אַרויס אַ קליינעם קינושאַל, פּרעסט איהם צונויף אין דער פויסט און בעהאַלט איהם מיט דער האַנד אונטער'ן וואַסער: אויב עמיצער וועט אַריינשפּרינגען, וועט ער איהם תיכף דערשטעכען, דורכשטעכען די קעהל, ער זאָל נישט קאָנען שרייען. אַנדערש געהט עס נישט: יענער וועט זיין פּונקט אַזוי דערשראָקען ווי ער, און פאַר מורא אַליין וועלען זיי זיך וואַרפען איינער אויפ'ן אַנדערען, דאַן מוז ער זיין דער ערשטער.

עס שיסען די דייטשע באַטאַריען. זיי טרעפען נאָהענט פון'ם אָרט, וואו עס ליגט דער דייטשער סאָלדאַט. דאָס מאַכט איהם וואַהנזיניג; דאָס פעהלט נאָך — געטראָפען צו ווערען פון אַן אייגענעם שאָס. ער שילט, קריצט מיט די ציינער אין חמה אַריין, ס'איז אַן אויסברוך פון וואוט. צום סוף קאָן ער בלויז קרעכצען און בעטען.

דער אָנגריף איז אָפּגעשלאָגען געוואָרען, ס'איז אַביסעל העלער, ער הערט האַסטיגע שריט, מענשען לויפען אויבען פאַרביי. דאָס קנאַלען פון די פּולעמיאָטען הערט נישט אויף. ער וויל זיך אַביסעל אומקוקען, און פּלוצים גיט שווער אַ פאַל אַראָפּ אַ קערפּער אין גרוב אַריין, גלייך אויף איהם. ער דענקט וועגען גאָרנישט, ווילד לאָזט ער זיך צום קערפּער און פיהלט דאַן נאָר, ווי דער קערפּער פאַלט צונויף. זיין האַנד איז נאַס און קלעפּעדיג, דער פראַנצויזישער סאָלדאַט כאָרכעלט. דעם דייטשען דאַכט זיך, ווי ער וואָלט געבריללט, ווי יעדער אָטעמצוג איז אַ געשריי, אַ דונער. אָבער דאָס קלאַפּען נאָר אַזוי זיינע אָדערען. ער וואָלט איהם צוגעהאַלטען דאָס מויל, אַריינגעשטאָפּט ערד, נאָכאַמאָל געשטאָכען, אַבי ער זאָל ווערען שטיל: ער פערראַט דאָס אָרט, וואו זיי געפינען זיך. אָבער די האַנד הויבט זיך מעהר נישט אויף געגען דעם דערשטאָכענעם.

דער דייטשער סאָלדאַט קריכט אין ווייטסטען ווינקעל פון גרוב; ער בלייבט דאָרט, די אויגען געריכט צום פראַנצויז, דאָס מעסער אין דער האַנד, גרייט זיך אויף איהם צו וואַרפען, אויב ער וועט זיך ריהרען. אָבער יענער וועט איהם שוין גאָרנישט טון, דאָס הערט מען פון זיין כאָרכלען. אַנטלויפען, אַוועק פון דאַנען, פון דעם גרוב, וואו עס ליגט דער פראַנצויז, וועלכען ער האָט מיט זיין האַנד דער'הרג'עט! אָבער דאָס איז אוממעגליך. דאָס פייער פון די פּולעמיאָטען איז אַזוי געריכט, אַז ביים מינדעסטען פּרוב זיך אויפצוהויבען, וועט ער אַדורכגעלעכערט ווערען. ער הויבט אויף מיט דער האַנד דעם העלם, כדי זיך צו איבערצייגען, ווי הויך עס לעגען זיך די קוילען, דער העלם ווערט מאָמענטאַל אַראָפּגעשאָסען, און די האַנד ווערט פערוואונדעט. דאָס פייער איז אַלזאָ גאַנץ נידריג. ער געפינט זיך זעהר נאָהענט צו די פיינדליכע אָקאָפּעס, און אויב ער וועט זיך אויפהויבען פון גרוב, וועט ער צושאָסען ווערען.

עס ווערט ליכטיגער. פּאַול וואַרט מיט אַ ברענענדיגער אומגעדולדיגקייט אויף אַן אָנגריף פון דייטשען מיליטער, דאָס וואָלט איהם בעפרייט, אָבער די שאָסען הערען נישט אויף, עס הערט נישט אויף... ער כאַפּט אַ בליק אויף דער האַנד, און ס'נעהמט איהם אַרום אַן איבעל: די האַנד איז פערבלוטיגט. ער רייבט איין די האַנד מיט ערד, איצט איז זי שמוציג, און מ'זעהט נישט דאָס בלוט, דאָס פייער הערט נישט אויף.

ס'איז העלער, גרויער טאָג, דאָס כאָרכלען פון פראַנצויז הערט זיך ווייטער, פּאַול פערשטעקט זיך די אויערען מיט די הענד, ער מוז זיי אָבער באַלד אַוועקנעהמען, ווייל אַז נישט — וועט ער נישט אונטערשיידען די שאָסען אַרום. די געשטאַלט אַקעגענאיבער בעוועגט זיך, אַ שרעק נעהמט אַרום פּאַול, די אויגען זיינע שפּיזען זיך איין אין גוסס'דיגען. דאָס איז אַ מאַן מיט קליינע וואָנסעס, דער קאָפּ ליגט אָן אַ זייט, אויף איין האַנד, די אַנדערע האַנד ליגט אויף דער ברוסט און איז פערבלוטיגט. דער קאָפּ פּרובט זיך אויפהויבען, דאָס קרעכצען ווערט אויף אַ ווייל שטאַרקער, דאַן זינקט ער ווידער צוריק אויף דער האַנד. דער פראַנצויז איז נישט טויט, ער שטאַרבט. אָבער טויט איז ער נישט.

פּאַול בוימער רוטשט זיך צו צו זיין קרבן, אַ לאַנגער שרעקליכער וועג פון דריי מעטער, ענדליך איז ער לעבען איהם, פּלוצים מאַכט דער פערוואונדעטער אויף די אויגען, ער האָט געמוזט הערען פּאַול'ן און קוקט אויף איהם מיט אַן אויסדרוק פון שרעקליכען ענטזעצען, דער קערפּער ליגט שטיל, אָבער אין די אויגען ברענט אַזאַ אומגעהויערע קללה, אַז ס'דאַכט זיך די קראַפט פון דער קללה וועט מיט זיך מיטהויבען דעם קערפּער. אין פּאַנישער שרעק שפּרינגט פּאַול אָפּ פון פערוואונדעטען. דער קערפּער איז שטיל, אינגאַנצען רוהיג, דאָס כאָרכלען האָט אויפגעהערט, אָבער די אויגען שרייען, ברילען, דאָס גאַנצע לעבען פון דעם שטערבליך-פערוואונדעטען איז קאָנצענטרירט אין די אויגען, אין אַ מורא'דיגער אָנשטרענגונג צו אַנטלויפען פאַר דעם טויט, פאַר דעם אונוויליגען מערדער.

פּאַול פאַלט אום אויף די עלענבויגענס, ער פליסטערט „ניין, ניין“, די אויגען פערפאָלגען איהם, מאַכען איהם אונפעהיג צו טון אַ בעוועגונג. פּלוצים פאַלט די האַנד פון פערוואונדעטען אַראָפּ פון דער ברוסט, און די אויגען פערלירען דעם געוואַלט פון זייער אויסדרוק. פּאַול בויגט זיך צו צו איהם, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ און שעפּטשעט „ניין, ניין, ניין“, ער וויל איהם ווייזען, אַז ער וויל איהם העלפען, ער ווישט מיט דער האַנד זיין שטערן.

דער פערוואונדעטער ליגט מיט אַ האַלב אָפענעם מויל, ער בעמיהט זיך עפּעס צו זאָגען. די ליפען זיינע זענען טרוקען. פּאַול האָט נישט ביי זיך זיין פעלדפלאַש, ער לאָזט זיך אַראָפּ צום זומפּ, ברענגט אין דער הוילער האַנד אַ ביסעל געל וואַסער און טריפט עס אַריין דעם פערוואונדעטען אין מויל. ער שלינגט עס אַראָפּ. פּאַול ברענגט איהם נאָכאַמאָל וואַסער. קנעפּעלט איהם אויף דעם ראָק כדי איהם צו פערבינדען, אויב ס'וועט מעגליך זיין. דאָס העמד איז פערקלעבט. ער פּרובט מיט זיין מעסער עס אויפצושניידען, אָדער די אויגען עפענען זיך נאָכאַמאָל. און [illegible] רייסט זיך פון זיי אַ געשריי, אַ וואַהנזיניגער אויסדרוק. פּאַול וויל איהם בערוהיגען, ער קאָן נישט קיין פראַנצויזיש, נאָר איין וואָרט קען ער, וואָס יענער דאַרף פערשטעהן, ער שעפּטשעט צו איהם: „[illegible] דיר העלפען, קאַמראַד, קאַמעראַד, קאַמעראַד, קאַמעראַד“... דער פערוואונדעטער האָט דריי שטאָך, פּאַול פערדעקט זיי מיט [illegible], און איצט מוזען זיי [illegible]...

עס פערגעהען שעה'ן [illegible] דער פערוואונדעטער הויבט ווידער אָן צו [illegible] אַ מענש! איצט [illegible] ווען ער האָט ביי זיך דעם רעוואָלווער, אַבי נישט צו הערען דאָס קרעכצען [illegible]. שטעכען קען ער איהם נישט. [illegible] עטליכע מאָל וואָלט [illegible] דעם גוסס'דיגען [illegible] אַליין פון דעם וואַסער. דאָס איז דער ערשטער מענש, [illegible] וועלכען ער קאָן גענוי [illegible] זיין ווערק. [illegible] צוריסט איהם [illegible] דאָס האַרץ [illegible] האָט אַ מעסער מיט [illegible] מערדער: די [illegible].

דריי נאָכמיטאָג איז ער טויט. פּאַול [illegible] אויף. אָבער נאָר [illegible] קורצע צייט. [illegible] דאָס [illegible] גען ווייזט [illegible] אויס [illegible] צום טויטען. לענט איהם איבער [illegible] דורך געדאַנקען [illegible] וועגען איהם [illegible] וואָס [illegible] סירט... אפשר וועט זי נאָך [illegible] קומען [illegible] אַ בריף... [illegible] פרוי? [illegible] מוטער וואָלט מיך געזעהן אַזוי!... דער טויטער וואָלט נאָך [illegible] לעבען אַ דרייסיג יאָהר... ווען ער וואָלט [illegible] אַ צוויי מעטער [illegible] פון דעם גרוב, וואָלט ער זיך איצט געפונען אין אָקאָפּ און געשריבען אַ בריף צו זיין פרוי.

דאָס שווייגען ווערט [illegible], אין דער [illegible] ער מוז רעדען, ער זאָגט צום טויטען [illegible] סאָלדאַט:

„[illegible] קאַמעראַד, איך האָב דיך נישט געוואָלט [illegible] וואָלסטו נאָכאַמאָל אַהער אַריינשפּרינגען [illegible] וואָלט איך דאָס נישט געטון [illegible] אָבער דו ביסט פאַר מיר [illegible] אַ [illegible] קאָמבינאַציע, וואָס האָט געלעבט אין מיין געהירן און האָט [illegible] מיין בעשלוס: אַט די קאָמבינאַציע האָב איך דערשטאָכען. איצט זעה איך ערשט, [illegible] מענש, פּונקט ווי איך. איך האָב [illegible] דיינע האַנדגראַנאַטען, [illegible] דעם [illegible] און דעם וואָפען; איצט זעה איך [illegible] דיין פרוי און [illegible] זיי מיר מוחל, קאַמעראַד! מיר זעהען דאָס שטענדיג צו שפּעט. פאַרוואָס זאָגט מען אונז נישט, אַז איהר זענט פּונקט אַזעלכע אָרימע הינט, ווי מיר, אַז אייערע מוטערס שרעקען זיך פּונקט ווי אונזערע אין, אַז מיר האָבען די גלייכע אַנגסט פאַר'ן טויט און דעם זעלבען טויט און דעם זעלבען שמערץ. זיי מיר מוחל, קאַמעראַד. ווי האָסטו געקאָנט זיין מיין שונא. ווען מיר וואַרפען אַוועק די וואָפען און דעם אוניפאָרם, וואָלסטו געקאָנט זיין פּונקט אַזוי מיין ברודער, ווי קאַט און אַלבערט. נעהם ביי מיר צו צוואַנציג יאָהר, קאַמעראַד, און שטעה אויף, — נעהם מעהר, ווייל איך ווייס נישט, וואָס איך זאָל נאָך טון מיט מיינע יאָהרען“.

ער טראַכט ווייטער: ער וועט שרייבען צו דער פרוי פון טויטען! זאָל זי נישט ליידען! ער וועט איהר העלפען! ער ציהט אַרויס ביים טויטען זיין בריפטאַש. עס פאַלען אַרויס עטליכע בריף און פאָטאָגראַפיעס. ער איז שוין גרייט זיי צוריק אַריינצולעגען. אָבער די גאַנצע לאַגע זיינע, דער הונגער, די געפאַהר, די שעה'ען מיט דעם טויטען האָבען איהם געבראַכט אין פערצווייפלונג. זאָל זיין, וואָס וועט זיין, אַבי גיכער, זאָלען די קוואַלען זיין שטאַרקער, אונערטרעגליכער, אַבי ס'זאָל שנעלער נעהמען אַ סוף: פּונקט אַזוי שלאָגט מען מיט אַן אונערטרעגליך שמערצענדער האַנד אין אַ בוים, אַליין איינס, וואָס וועט זיין. ער בעטראַכט די בריף און פאָטאָגראַפיעס.

די בילדער זענען פון אַ פרוי און פון אַ קליין מיידעלע. דער סאָלדאַט פּרובט לייענען די בריף, ער פערשטעהט ווייניג, אָדער יעדעס וואָרט, וואָס ער איבערזעצט, דרינגט אין איהם אַריין ווי אַ שאָס, ווי אַ שטאָך אין ברוסט אַריין. ער עפענט דאָס טאַשען-בוך פון טויטען און לייענט: זשעראַר דיוואַל, טיפּאָגראַף. ער שרייבט אָפּ דעם אַדרעס מיט דעם בליישטיפט פון טויטען אויף אַ קאָנווערט און וואַרפט פּלוצים אַריין אַלצדינג צוריק אין ראָק פון דעם דער'הרג'עטען. ער האָט דער'הרג'עט זשעראַר דיוואַל'ן, דעם בוכדרוקער זשעראַר דיוואַל...

עס קומט די צווייטע נאַכט. דער סאָלדאַט וואַרט ביז עס בעווייזען זיך די ערשטע ראַקעטען, דאַן קריכט ער אַרויס פון גרוב. ער קריכט פון לאַך צו לאַך, רוטשט זיך, בעהאַלט זיך אויס. ער קומט נאָהענט צו דער דראָהט-פערצוימונג. ער דערקענט די דייטשע העלמען. ער רופט; און בעקומט אַן ענטפער: „פּאַול — פּאַול“ — דאָס זענען זיינע חברים, וואָס האָבען זיך געלאָזט איהם זוכען.

(לעצטער אַרטיקעל קומט).

*) זעה „ניַיער פאָלקסבלאַט“ נ. 88, 89, 91, 94, און 98.

ערינערונגען פון פרץ׳ס יוגענד

פון זיינעם א לאנדסמאן, א זאמאשצער קצב, וועלכער איז איצט אין אמעריקא

איבערגעגעבן פון **פ. קאַפּלאַן**

גאַנץ צופעליג האָב איך אין ניו־יאָרק בעקו־מען ענגליכע נייע שטריכען וועגען דעם לעבען און סביבה פון י. ל. פרץ, וועלכע כ׳האָב אין זיינע ביאָ־גראַפיעס נישט געפונען. בעקומען האָב איך עס פון אַ פשוט׳ען יודען, אַ קצב, וואָס וואוינט אין דעם שטעטעל מאונט־האָרנאַן, ביי ניו־יאָרק.

מיט דעם יודען האָב איך זיך געטראָפען אין אַ פּריוואַטער הויז ביי מיטאָג, ער איז אַלט 55 יאָהר און איז געבוירען און ערצויגען געוואָרען אין אַ חסידישער הויז אין זאַמאָשטש, פרץ׳ס גע־בורטס־שטאָט.

באַלד אין אָנהויב פון אונזער שמועס האָב איך בעמערקט, אַז דער קצב איז אַ שטיקעל למדן, ער האָט געשאָטען מיט גמרא־ווערטלעך און דער־צו אויך מיט חסידישע ווערטלעך. הערענדיג איהם מיט פאַרמאַכטע אויגען, האָט מען געקענט מיינען, אַז ראָס רעדט נישט קיין אַמעריקאַנער געגאָלטער מאַן וואָס עסט אָהן אַ היטעל, נאָר אַ היימישער באַ־בערדעלטער חסיד מיט אַ יאַרמולקע אויפ׳ן קאָפּ.

מיר איז איינגעפאַלען אַ פראַגע צו טאָן:

— האָט איהר געקענט פרץ׳ן?

— לייבוש פרץ׳ן? נאָך ווי האָב איך איהם געקענט! איך געדענק נאָך, ווען ער איז געווען אַנ׳אַדוואָקאַט, און מיין ברודערס פראָצעס איז גע־ווען דער לעצטער, וואָס ער האָט פערטיידיגט, איי־דער מען האָט איהם אַרעסטירט און צוגענומען ביי איהם די רעכט?

געווען איז דאָס אין יאָהר 1888. איך געדענק עס גאַנץ גענוי. איך בין דעמאָלט געווען אַ יונגעל פון אַ יאָהר דרייצעהן.

— פאַרוואָס האָט מען איהם אַרעסטירט?

— לייבוש פרץ איז נישט בעגאַנגען קיין פער־ברעכענס. אַדרבא, ער איז שוין געווען צו עהרליך. אָט וואָס עס איז געשעהן!

די רוסישע רעגירונג האָט אין יענע יאָהרען געהאַלטען אין איין שליסען די פוילישע קאָסטשאָלען ווייל מ׳פלעגט דאָרטען זאָגען נאַציאָנאַלע תפילות און האַלטען פוילישע פּאַטריאָטישע פראָפּאַגאַנדע־רעדעס. ביי אונז אין זאַמאָשטש אַליין האָט מען צוגעמאַכט דריי קאָסטשאָלען, און אין די דערפער־האָט מען איבערגעלאָזט איינעם פון צעהן. וואָס־זשע זאָלען אָבער טון די פּאָליאַקען, ווען זיי דאַרפען פראַווען אַ חתונה, אַ לויה, אָדער אַ טויף־צערע־מאָניע? מילא, די פריצים, האָט עס נישט געאַרט, זיי קענען איינשפּאַנען די קאָטש נאַ־שפּיין און פאָהרען ווייטער. אָבער וואָס קען טון אַ פּויער!?

האָט זיך די צאַרישע רעגירונג אַרומגעזעהן, אַז צופיל רייצען די דאָרפישע בעפעלקערונג לויטט זיך נישט, האָט זי אַרויסגעגעבן אַ ומעלדונג, אַז די פּאָליאַקען דאַרפען נישט געהן דווקא אין אַ פוילישען קאָסטשאָל, נאָר איטליכער רוסישער פּאָפּ אין אַ צערקווע וועט זיי פראַווען די צערעמאָ־ניעס לויט׳ן רוימיש־קאַטוילישען נוסח.

די מאַסען האָבען זיך געלאָזען איינרעדען, און זיי פלעגען קומען, ווען מען פלעגט דאַרפען, צום רוסישען פּאָפּ אויף וידוי, אָדער זיי פלעגען געהן צום פוילישען גלח. אַזעלכע פּויערים פלעגט מען ביי אונז אין שטעטעל רופען קאַלעקוטען, נאָך די קאַלעקוטסקע הענער, וואָס בעלאַנגען צו צוויי פאַראָדעס.

— צי מיינט איהר אפשר, די „אוניאַטען", פון דער כעלם־לובלינער „אוניע", וואָס זענען פון אַלע יאָהרען געווען האַלב־פּראַוואָסלאַווגע און האַלב־קאַ־טאָליקען? — האָב איך איבערגעשלאָגען דעם ייד.

הכלל, אין ניכען האָט די צאַרישע רעגירונג אַרויסגעוויזען איהר אמת׳ען פרצוף און האָט אין יאָהר 1882 אַרויסגעגעבן אַנ׳אוקאַז, אַז די אַלע פּאָליאַקען, וואָס זענען רעגיסטרירט אין די רוסישע צערקווען זענען פולע פּראַוואָסלאַווגע.

האָט זיך אָנגעהויבען אַ ויצעקו, אַ געשריי, און די פּויערים האָבען עפענטליך רעבעלירט. האָט די רעגירונג פערפיהרט פראָצעסען און די אַדוואָקאַטען זענען געווען פע־וואָרפען מיט אַרבייט. פרץ האָט גע־האָט געוואונען צוויי אַזעלכע פראָצעסען און האָט דערביי געהאַלטען אַזעלכע שאַרפע רעדעס, אַז די רעגירונג האָט אויף איהם געוואָרפען אַ חשד, דער סוף איז געווען, אַז מען האָט איהם אַריינגעזעצט אין תפיסה. בלויז צוויי טעג האָט מען איהם געהאַל־טען איינגעשפּאַרט, אָבער זיין רעכט צו פערטיידיגען מענשען אין געריכט האָט מען ביי איהם צוגענומען. דעמאָלט איז ער אַוועק קיין וואַרשאַ און איז דאָר־טען געוואָרען סעקרעטאַר ביי דער יודישער גמינע אין דער מעטריקאַלער אָפּטיילונג.

— צי ווייסט איהר עפּעס פון פרץ׳ס לעבען אין זאַמאָשטש?

— פאַר וואָס נישט? איך האָב אַפילו געקענט זיין טאַטען, יהודה פרץ, וועלכער האָט געהאַלטען אַ שוך־געוועלב.

— וואָס הייסט, ער איז געווען אַ שוסטער?

— חלילה! ער איז געווען איינער פון די שענ־סטע יודען אין שטאָט. ער האָט געהאַט אַ קראָם און ער האָט געהאַלטען נישט לערערנע, נאָר ווײ־בערישע ריפּסענע האַלבע שיכלעך. איך געדענק, אַז מיין עלטערע שוועסטער האָט זיך איינמאָל בע־ריהמט, אַז איהרע שיך האָט זי געקויפט ביי רייד־וועלע פרץ (לייבוש׳עס מוטער).

— און ווי האָט מען געהאַלטען פון איהם אין שטאָט?

— ביי די חסידים איז ער געווען ערגער ווי אַ גוי. ווייל ער איז געווען אַ משכיל און האָט גע־שטרעבט צו בילדען דעם יונגען דור. ביי איהם אין שטוב האָט מען נישט געהערט קיין וואָרט יוריש, און אַז אַ ייד פלעגט צו איהם דאַרפען אַנקומען, פלעגט ער מוזען ברעכען די צונג און רעדען גוי׳איש.

איינמאָל האָט פרץ, צוזאַמען מיט׳ן ר״ר גע־ליבטער און מיט׳ן בוך־הענדלער ר״ר שיפּמאַן, געעפענט אַ שולע, אַ מין רעפאָרמירטען חדר. האָ־די פרומע יודען אַרויסגעלאָזט אַ חרם, אַז קיינער זאָל די קינדער נישט שיקען אין דער שולע, און מ׳האָט איהם געמוזט שליסען.

פרץ האָט אָבער גלאָט געהאַט אַ גוט האַרץ און האָט געזוכט צו טון מענשען טובות. געווען ביי אונז אַ ייד, הערשעלע שוחט, אַנ׳עלוי, אַנ׳אָפּגענער סוח, איז ער פון אַ קראַנקהייט משוגע געוואָרען און שוין אַזוי פערבליבען ביז׳ן טויט. געוויינטערהייט האָט הערשעלע, ווי אַלע לומדים, נישט געקענט קיין איין וואָרט פויליש, און משוגענערהייט פלעגט ער גאַנצע טעג רייטען אויפ׳ן מאַרקאַן פון בית־עולם און רעדען פויליש. דעריבער האָבען די ווייבער גע־זאָגט, אַז אין איהם איז אַריין אַ דיבוק. דער מענש פלעגט זיך אַרומרייסען מיט שמאַטעס, אַז עס איז געווען אַ צער און אַ בושה איהם אָנצוקוקען, פלעגט פרץ צוויי מאָל אין יאָהר, אויף פסח און אויף סוכות, איהם בעקליידען און בעשוכען דאָס איז שוין געווען זיין מצוה.

אָבער די פרומע יודען האָבען נישט אָפּגע־שאַצט פרץ׳ס גוטע מעשים. די גאַנצע „טראָיקע", פרץ, דר. געליבטער און שיפּמאַן, איז געווען ביי זיי ערגער ווי געשמדט.

איך געדענק אַזאַ מעשה:

זאַמאָשטש בעשטעהט פון צוויי שטעט, עיר־חדש און עיר־ישן (ניי־שטאָט און אַלט־שטאָט), וואָס זענען אָנדערהאַלבען אַמעריקאַנער מייל ווייט איינע פון דער אַנדערער. מיר האָבען געוואוינט אין ניי־שטאָט. איינמאָל, שבת האָט מיין טאַטע געדאַרפט געהן אויף אַ ברית אין אַלט־שטאָט. האָט ער מיך מיטגענומען אונטערצוטראָגען די טאַכאַק־פושקע און די ברילען. ווען איך בין אַזוי ביים פענסטער געשטאַנען און געקוקט אין דרויסען, איז פלוצלונג צוגעקומען צו מיר אַ מאַן אָהן אַ היטעל, איך האָב זיך דערשראָקען און אויסגעשריען: טאַ־טע, אַ גוי!"

מיין טאַטע איז צוגעגאַנגען און געזאָגט: „פאַ־ניע געליבטער, נישט גענוג, וואָס איהר מאַכט קאַליע די גרויסע, ווילט איהר זיך נאָך נעהמען אויך צו די קליינע קינדער? לאָזט אָפּ, איך בעט אייך, מיין יונגעל"

דאָס האָט מען טאַטע מורא געהאַט, טאָמער פערנאַרט ער מיך אין זיין שולע.

— אפשר ווייסט איהר, ביי וועמען פרץ האָט געלערנט השכלה? — האָב איך געפרעגט דעם ניו־יאָרקער יודען.

— אַוודאי ווייס איך; ביי יעקב רייפמאַנ׳ען! אָ, איך האָב איהם אַליין געקענט. ער האָט גע־וואוינט אין שעבערשין, אַ קליין שטעטעלע לעם זאַמאָשטש.

עס האָט מיך זעהר געוואונדערט און גע־פרעהט, צו הערען פון אַנ׳אַמעריקאַנער קצב אַז ער קען דעם בעריהמטען געלערנטען יעקב רייפמאַן פון שעבערשין, און אָט האָב איך שוין געוואָלט אָנהויבען ציהען ביי איהם ווערטער, עס איז אָבער נישט געווען נויטיג, ווייל ער האָט אַליין דערצעהלט:

יעקב רייפמאַנ׳ען האָב איך געזעהן נישט איינמאָל. ער איז געגאַנגען אין אַ לאַנגער וואָפּיצע, מיט ווייסע זאָקען און אָפענע שיכלעך, און אויפ׳ן קאָפּ האָט ער געטראָגען אַ ברייט חסידיש היטעל, אָבער אין שטאָט האָט מען איהם גערופען „יענקעל־לע רייפמאַן", און מ׳האָט איהם געהאַלטען פאַר אַ „טמא".

אין זאַמאָשט הינטערן שטאָט איז געווען אַ פעסטונג, וואו עס זענען פון אַלטע צייטען געבליבען טיפע גראָבענס. אָט דאָרטען פלעגט קומען יעקב רייפמאַן מיט זיינע תלמידים, פרץ, געליבטער, און שיפּמאַן, און זיי פלעגען דאָרטען שפּאַצירן לאַנג רעדען וועגען תורה און השכלה. איך האָב זיי דאָרטען געזעהן נישט איינמאָל, ווייל עפּעס ווי אַ געהיימע קראָפּט פלעגט מיך ציהען אַהינצו ווי צו אַנ׳אָרט פון מאָרגנע סודות.

יעקב רייפמאַן פלעגט ביי זיך אין שטוב זיצען גאַנצע טעג און לערנען און שרייבען. פרנסה פלעגט געבען אַ ביסעל דאָס ווייב און אַ ביסעל האָבען אונטערגעשטיצט די משכילים און תלמידים.

ווען איך בין אַלט געווען פופצעהן יאָהר, איז יעקב רייפמאַן געשטאָרבען. איך געדענק נאָך ווי היינט, ווי שיפּמאַן איז אַרויסגעגאַנגען איבער די קראָמען און האָט געשריען: „יעקב אָבינו מת!" און ער האָט אויפגעפאָדערט די יודען צו פערמאַ־כען די קראָמען לכבוד דעם גרויסען נפטר. אַ כך יונגעליט זענען געפאָהרען קיין שעבערשין אויף דער לויה. און איך האָב אויך אַרויסגעגנבעט ביי מיין טאַטע אַ האַלבען רובעל און בין מיטגעפאָהרען. דאָרט האָב איך געזעהן, ווי פרץ מיט זיינע חברים האָבען געוויינט ווי קליינע קינדער. דער איינדרוק איז אין מיר געבליבען אויף מיין גאַנצען לעבען.

דאָ האָט מיין ייד זיך אָפּגעשטעלט, אָבער איך האָב געוואָלט ביי איהם פאָרשען ווייטער.

— צי ווייסט איהר, אַז ביי אייך אין זאַמאָשטש איז נאָך פאַר פרץ׳ן געווען אַ גרויסער טעגש, ר״ר שלמה עטינגער, וועלכער האָט אָנגעשריבען שעה־נע יודישע ביכער?

— פון עטינגערס ביכער ווייס איך נישט, נאָר זיין נאָמען האָב איך געהערט און איך האָב אַליין געקענט זיין זוהן, וועלכער איז אַליין געווען אַ סוחר אין וואַרשאַ, האָט דער ייד געענטפערט.

— מיינע שטרעבונגען צו השכלה — האָט ער געזאָגט — זענען גיך אויסגעלאָשען געוואָרען. מיין טאַטע האָט געוואָלט מאַכען פון מיר אַ רב. אָבער באַלד נאָך מיין חתונה בין איך געקומען קיין אַמעריקע און בין דאָ געוואָרען אַ קצב.

נאָך אַ קורצען שווייגען, האָט מיין ייד צוגע־געבען:

— טאַקע פאַר׳ן פאָהרען האָב איך געזעהן פרץ׳ן צום לעצטען מאָל. דאָס איז געווען אין וואַר־שאַ, אין דער גמינע, איך האָב דאָרטען געדאַרפט אַרויסנעהמען עפּעס אַ פּאַפּיר. בין איך אַריין צו פרץ׳ן, ווען ער האָט דערהערט, אַז איך בין אַ זאַמאָשטשער, אַבא שאולי׳ס אַ זוהן, איז ער גע־לאָפען מיט מיר אין קאַנצעלאַריע און געהאָלפען מיר אַרויסבעקומען דעם דאָקומענט. פאַר זאַמאָשטשער איז ער געווען גרייט צו טון אַלץ אויף דער וועלט.

——=:§:=——

די שמאטע־פיגורען

פון משה פיינקינד

צווײמאָל אין יאָהר, פורים און אחרון של פסח, פלעגען יידען דעמאָנסטרירען אויף די גאַ־סען מיט „שמאַטע פיגורען".

מען האָט אויסגעפּוּלט אַ פּאָר הויזען און מאַ־רינאַרקע מיט שטרוי אָדער שמאַטעס, אָנגעטון אויפ׳ן קאָפּ אַ קאַפּעלוש אָדער אַ פּאַפּירענעם שטיצהוט און אַרויפשטעלענדיג זי אויף אַ הויכען דראָנג, האָט חברה די דאָזיגע לאַלקע מיט גרויס ליאַרם און געשריי אַרומגעטראָגען אויף אַלע גאַ־סען און צום סוף האָט מען פורים די דאָזיגע פי־גור אויפגעהאָנגען פאַר דער שוהל אויף אַ תליה און אחרון של פסח ווידער האָט מען זי אונטער־געצינדען און פערברענט.

פורים האָט מען אַזאַ שמאַטע־פיגור גערופען „המן־הרשע" און אחרון של פסח די „חמצדיגע ברכו".

מען פלעגט די ליאַלקע ברענגען צו דער שיהל גראָד ווען דער עולם האָט זיך געגרייט צו דאַווענען מצאי יום טוב מעריב, דעריבער האָט מען זי גערופען „די חמצ׳דיגע ברכו".

דער דאָזיגער מנהג שטאַמט פון די אַלטע סלאַווען, וועלכע האָבען זיך נוהג געווען אין „וויעלקע־סאַבאָטאַ" צו מאַכען אַ שמאַטע־פיגור אָנ־רופענדיג זי „יודיש", און מיט גרויס געשרייען און שפּאָט געטראָגען זי צו אַ טייך און זי דאָרט דערטרונקען.

און נאָך ביז היינט קומט די דאָזיגע צער־מאָניע פאָר אין די דערפער. דאָס קליינוואַרג מאַכט אַ ליאַלקע ענדליך צו אַ ייד, מען טראָגט זי אַרום אויף אַלע הייף אין „וויעלקע־סאַבאָטע", און מען שרייט אָט דאָ האָט איהר „יודאשען" (יהודה איש קיריות) וועלכער האָט פערקויפט דעם נוצרי צו די רוימער פאַר געלד, און דער עולם מאַכט זיך געבען דער ליאַלקע פערשידענע מטבעות...

דאַן טראָגט מען זי צום טייך און מען וואַרפט די ליאַלקע אַריין מיט גרויס פרייד און יובעל.

מאַכט זיך אַ מעשה אין די אַכציגער יאָהרען, ווען מען האָט געטראָגען אַ שמאַטע־פיגור אחרון של פסח אָוועגדס, איז זי בעפאַלען אין שטעטעל טורעק פּאָליציי און פערנומען די גאַנצע חברה מיט דער פיגור, בעשולדיגענד די יודישע יוגענד, אַז זיי לאַכען דערמיט אויס דעם נוצרי...

דאָס קליינוואַרג ווערט צוזאַמען מיט דער שמאַטע־פיגור אַריינגעזעצט איבער נאַכט אין אַרעסט הויז, אָבער חברה פערליערט זיך נישט און פערברענט די ליאַלקע אין אויזען, וועלכער האָט זיך גראָד געפונען אין אַרעסט.

אין דער פריה ווען מען גרייט זיך די יוגענד צו עקספּאָרטירען קיין קאַליש, וואו ס׳האָט גע־וואוינט דער גובערנאַטאָר, און מען וויל די אַרע־סטירטע ליאַלקע מיטפיהרען איז זי צום גרויסטען ענטשוינען פון דער פּאָליציי נישט מעהר געווען.

פּאָליציי האָט געפאָדערט, אַז די יודען זאָלען אונבעדינגט צושטעלען די ליאַלקע, אָבער די יו־דען האָבען גע׳טענה׳ט, אַז די ליאַלקע איז פער־שוואונדען געוואָרען פון אַרעסט אין דער צייט, ווען זיי זענען געשלאָפען.

די פּאָליציי האָט דעם דאָזיגען וויץ נישט געקענט בעגרייפען, מען האָט דאָס בעטראַכט פאַר עפּעס אַ נס און אַז די „יודישע פיגור" איז אונבע־ריהרליך.

מען האָט וועגען דעם גאַנצען פּאַרפּאַל צו וויסען געטון קיין וואַרשא, ס׳איז אַראָפּגעקומען זשאַנדאַרמעריע צו מאַכען אַנ׳אויספאָרשונג וועגען דער גאַנצער זאַך, מען האָט געוואָלט וויסען וואָס

א פארצייטישער מנהג אין אחרון של פסח

פאַר אַ מנהג דאָס איז ביי יודען צו טראָגען אַ די גאַסען אחרון של פסח, וועלכער קומט מייסטענס אויס אין דעם קריסטליכען פּאַסכע, אַ שמאַטע־פי־גור און וואָס דאָס זאָל בעדייטען.

נאַטירליך האָט די יוגענד דערויף נישט גע־קאָנט געבען קיין בעפרידיגענדען ענטפער, צוליב דעם, וואָס זי האָט אַליין נישט געוואוסט די בע־דייטונג פון דעם דאָזיגען מנהג, אָבער אין שטע־טיל איז געווען דאָך איינער, וואָס האָט זיך אונ־טערגענומען דער פּאָליציי עס אויפצוקלערען.

דאָס איז געווען אַנ׳אַמאָליגער וואַרשאָווער עשכיל, ר׳ משה שיפּער האָט ער געהייסען, ער האָט די נאַטשאַלסטווע אויפגעקלערט וועגען דעם יודישען דין פון מכירת חמץ, אַז פון ערב פסח אין דער פריה ביז אחרון של פסח אָוועגדס פער־קויפט יעדער יוד זיין „חמץ דעם קברות־גוי", וועל־כער האָט דאָס רעכט, קוים ער בעצאָהלט ביז אָוועגדס דעם פּרייז פאַר דעם פערקויפטען חמץ, די פּראָדוקטען זיך צו נעהמען און ווען ער האָט דאָס נישט געטון ביז דעם דאָזיגען מאָמענט ווערט דער פערקויף בכל, און דאָס פערקויפטע געהט צוריק אין בעזיץ פון די יודישע אייגענטימערס.

מיט דעם אַרומטראָגען אַ שמאַטע־פיגור אין די גאַסען אחרון של פסח אָוועגדס טוט מען דע־מאָנסטרירען די אונבעהאָלפענקייט פון יענעם קוי־פער. פּאָליציי האָט זיך אַפילו נישט געקאָנט צו־נויפקלויבען אין דעם גאַנצען ענין, דאָך איז דער דאָזיגער ענטפער געווען אַ דוחק תירוץ און מען האָט חברה פון אַרעסט בעפרייט גלויבענדיג, אַז די פערבאַפטע ליאַלקע איז עפּעס אַ הייליגע ער־שיינונג.

דאָך איז אַרויס פון קאַלישער גובערנאַטאָר אַ פעראָרדנונג נישט צו דערלויבען יודען אין אחרון של פסח צו דעמאָנסטרירען מיט „שמאַטע־פיגורען" און קיים יודען מוזען האָבען צו רעליגיעזע צוועקען אַזאַ פיגור מוז מען דערויף האָבען אַנ׳דער־לויבעניש פון דער מאַכט.

זינט דעמאָלט איז אין יענער געגענד בטל געוואָרען דער מנהג פון אַרומטראָגען שמאַטע פיגו־רען אין פורים און אחרון של פסח, און אין אַ סך מקומות איז מען יוצא געווען מיט אַ גרעגער ביי דער „חמצ׳דיגער ברכו".

היינט איז כמעט שוין אין גאַנצען פערגעסען געוואָרען דער פאַרצייטישער מנהג פון אַרומטראָ־גען די שמאַטע־פיגורען אין אחרון של פסח אין די יודישע שטעטלעך.

Dr. med. J. LUBICZ
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 41-46
קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען.
פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער.
אייגענע פּראַצאַוניע פון וועפּליכע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען, ווי: הקלערקעס אויף פּלאַטפוסען, קונסט ליכע פיס, גאָרסעטען א. ז. וו.
אָפּגענומען פון 5—7 אין אָוונט.

LEKARZ DENTYSTA צאָהן־אַרצט
St. GELBERG
זאַמענהאָף 15, טעל. 34-08

איהר האפנונג

(ערצעהלונג)

פון

יצחק בלום

אכצעהן יאהר איז ליליען גאלדבערג אלט געווען ווען זי האט געהייראט. געהייראט אין איהרע בעסטע בליהענדיגע יאהרען. אבער קיין פריהלינג האט ליליע נישט איבערגעלעבט; דער זיסער טעם פון ליבע איז איהר געבליבען פרעמד. זי האט מיט איהר מאן נישט געהייראט אויס ליבע, און איהרע נישט אויסגעליבטע ליבעס־געפיהלען זענען יאהרען לאנג געבליבען ליגען בעגראבען טיף אין איהר הארצען.

צוואנציג יאהר זענען זייט דאן אוועק. איהר לעבען האט זיך געצויגען ווי א וויסטער, טרוקענער וועג. זי האט געהאט עטליכע קינדער, דורכגעמאכט אללא ליידען און פריידען פון זייער ערציהונג, אבער איהרע מאמע־געפיהלען זענען שטענדיג געבליבען אפגעטיילט פון איהרע אייגענע געפיהלען, וועלכע זענען ווי פערגליווערט געלעגען אין זייער בעהעלטעניש.

זייט אבער פיינטאל האט אנגעהויבען אריינצוקומען צו זיי אין הויז האבען זיך די געפיהלען אין איהר אנגעהויבען ריהרען, ארויסטויכען ווי בליהונג נאך א לאנגען, קאלטען ווינטער אונטער פראסט און שניי.

פיינטאל איז אלט געווען א יאהר פערציג, ער האט געהאט א שעהנעם אינטעליגענטען אויסזעהן, א פאר טיפע, פערחלומטע אויגען, מיט פיינע, אריסטאקראטישע מאניערען און ארטיסטישע, ראמאנטישע בענעהמונגע.

ער איז געווען א מוזיק און געזאנג־לעהרער, וואס האט זיך בעצויגען זעהר ערנסט צו זיין פאך. געווען יודיש געזאנגען, און ביי געלעגענהייט נישט פערפעהלט צו זינגען אדער צו שפילען א יודישע מעלאדיע אדער ליד.

ער האט געלערנט מיט ליליע'ס עלטערע מיידעל שפילען פיאנא. און זי, ליליען, פלעגט זיצען פון ווייטען און זיך צוהערען, נישט אחוגטערנעהמענדיג פון איהם די אויגען... „אט פון אזא פערזאן האט זי דאך אלע איהרע יאהרען געחלומט", — האט זי ניצענדיג און קוקענדיג אויף איהם געטראכט, און עפעס א זיסע ווארימקייט האט זיך ווי זיסער וויין צוגאסען אין אלע איהרע גלידער.

איינמאל האט איהם די מאדאם גאלדבערג געבעטען, ער זאל עפעס זינגען.

שוהער. ווי פאלט עס איהר גאר איין? ער זעהט דאך ווי טיף אינטערעסירט זי איז אין מוזיק, און זי זיצט כמעט ביי יעדער לעקציע, וואס ער גיט איהר טאכטער, און הערט זיך צו מיט אזא אינטערעס, אז ער האט פון איהר גאר א הויכע מיינונג, אלס מוזיק־ליבהאבערין. אבער דאס מאל וועט ער מאכען אנ'אויסנאהם און זינגען פאר איהר א יודיש לידעל.

און אין א שעהנער באריטאן־שטימע האט ער אנגעהויבען:

לעבען, יוגענד פליהט געשווינד,
וואכזאם זיי, מיין שעהנעם קינד;
לאז די יוגענד נישט פערגעהן,
ליבסטו — ביזטו שטענדיג שעהן.
ליבסטו — ווערסטו קיינמאל מיד,
זינגענדיג דיין ליבעס־ליד.
גליהט אין דיר דיין ליבעס־פונק,
בלייבסטו אלע יאהרען יונג...

לאנג נאך פיינטאלס אוועקגעהן האבען די ווערטער „לאז די יוגענד נישט פערגעהן" נישט אויפגעהערט צו קלינגען אין איהרע אויערען. דאס ליד האט איהר גערירט, אויפגעוועקט אין איהר לאנג פערגאנגענע בענקשאפטען און פערלאנגען.. „לאז די יוגענד נישט פערגעהן" — האט זי עטליכע מאל צו זיך אליין איבערגעחזרט די ווערטער — און אט האלט איהר יוגענד שוין באלד ביים פערגעהן, זי איז שוין נאהענט צו פערציג... און וואס? — —

— איהר ווייסט — האט זי איינמאל צו איהם געזאגט, — אז דאס ליד וואס איהר האט דעמאלס פאר מיר געזונגען, האט מיר שטארק גערירט. ווי זינגט איהר דארט?

— לעבען, יוגענד פליהט געשווינד — האט ער איהר דערמאנט.

— יא, אלץ, וואס האט צו טון מיט'ן פערגעהן איז ריהרענד, — האט זי פערטראכט אויסגערעדט.

— נו, מיר זענען נאך נישט אזוי אלט — האט ער מיט א שמייכעל געענטפערט.

— ס'ווענדט זיך ווי מען פערלעבט די יאהרען... — האט זי מיט א זיפץ פערענדיגט.

ער האט אויף איהר א קוק געטון מיט א פאר ווייכע און מילדע בליקען און גענומען אנטון דעם מאנטעל גרייטענדיג זיך געהן. — — —

דערנאך האט ליליען א סך פון איהם געטראכט, נאכגערעכנט וועגען אלץ, וואס ער האט צו איהר גערעדט. און ס'איז ביי איהר אויסגעקומען, אז זיין יעדעס ווארט האט עפעס א בעדייטונג, אן אנצוהערעניש, פון זיין נישט־גלייכגילטיגקייט צו איהר. איבערהויפט האט זי זיך אפגעשטעלט אויפ'ן „מיר". „מיר זענען נאך נישט אלט", — האט ער געזאגט. און ס'איז ביי איהר קיין ספק נישט געווען, אז ער האט דעם „מיר" נישט געזאגט סתם אין דער וועלט. נאר עס האט עפעס א שייכות מיט איהר, מיט זייער בענקשאפט, וואס ווערט איהר אלע מאל נעהנטער און ליבער...

עס איז איהר איינגעפאלען אז זי זאל אליין אנהויבען צו נעהמען לעקציעס אין פיאנא. זי זעהט נישט אין פאר וואס זי זאל עס נישט טון. צייט האט זי גענוג. קיין געלד פעהלט איהר נישט. ס'איז איהר נאר א וואונדער, וואס עס איז איהר ביז איצט נישט איינגעפאלען זיך צו לערנען שפילען.

זי האט זיך צוגעכאפט צו דער פיאנא מיט גרויס חשק. מיט אומגעדולד האט זי ערווארט די מינוט דער לעהרער זאל שוין קומען. אין זיין אנוועזענהייט האבען איהרע פינגער יונג און שטיפעריש ארומגעטאנצט איבער די פיינדלעך, ווי זי וואלט געווען א יונג מיידעלע מיט יונגע האפנונגען אין איהר הארץ, וואס האט מיטגעטאנצט צום טאנץ פון די פיינדלעך...

פון צייט צו צייט פלעגט דעם לעהרער אויסקומען אנצונעהמען איהרע פינגער און מיט זיי בעווענען איבער די פיינדלעך. ער האט עס געטון אויף א לייכטען פייגעלכען שטייגער, ווי עס פאדערט זיין פאך. זי האט אבער אין דעם אריינגעטייטשט מעהר ווי געוועהנליכע פאך־ערעלקייט. זי האט געגלויבט, אז ער טוט עס מיט א כיוון. און יעדען מאל, וואס ער האט בעריהרט איהרע פינגער האט זיך עפעס א ריהר געטון אין איהר הארצען, און ביי יעדען ציטער פון די פיינדלעך האט אין איהר א ציטער געטון א נייער געפיהל צו איהם ... — — —

איינמאל האט ער איהר פלוצלונג ערקלערט, אז ער מוז די לעקציעס אויפגעבען, ווייל ער האט בעקומען א וויכטיגע מוזיקאלישע שטעלע ערגיץ אין אנ'אנדער הייטער שטאט, און ער מוז אוועקפאהרען.

ווען ליליען האט עס דערהערט, האט זי א שטילען ציטער געטון, איהרע פיס האבען זיך אנגעהויבען בויגען, זי האט זיך געמוזט צוריקהאלטען, זי זאל נישט אומפאלען.

— אוי... איהר... פערלאזט אונז גאר! — האט זי נאך א לענגערען שווייגען קוים ארויסגערעדט און איהר פנים האט זיך געבלייכט.

ער האט אויף איהר א קוק געטון מיט ליבע און בעדויערנדע בליקען און הארציג ארויסגערעדט:

— איך וועל אייך שרייבען פון דארט, וואו איך וועל זיין. — און ער האט ווארים געדריקט איהר האנד. — — —

ליליען האט נאכדעם דורכגעלעבט שווערע טעג און נעכט. זי האט נישט אויפגעהערט צו טראכטען וועגען איהם און וועגען דער בעדייטונג פון זיין פלוצלונגען פערשווינדען.

א ביטערער צווייפעל האט נישט אויפגעהערט צו נאגען איהר הארץ און דריקען איהר געמיט. זאל מעגליך זיין, אז זי האט אינגאנצען געהאט א טעות, אז ער האט איהר גארנישט ליב געהאט און איהר האט זיך בלויז אויסגעוויזען, אז ער האט איהר ליב? — האט איהר געבויערט א געדאנק, וואס האט איהר שיער נישט משוגע געמאכט — איז וואס, אייגענטליך, איז ליבע? ווי אזוי האט מען ליב?

נישט איין אומרוהיגע טאג און שלאפלאזע נאכט האט זי פערבראכט, זוכענדיג אנ'ענטפער פאר איהר פערוואונדעט הארץ און נישט געפונען.

נאר אט איז איהר אנגעקומען פון איהם א פאסטקארטעל מיט עטליכע ווערטער. ס'זענען דאכט זיך געווען פשוטע עטליכע ווערטער, ווי מען שרייבט געוועהנליך צו בעקאנטע, אויף איהר אבער האבען די עטליכע פשוטע ווערטער געמאכט א געוואלדיגען איינדרוק. אזעלכע געוועהנליכע ווערטער, ווי „איך האף, אז מיר וועלען זיך נאך אמאל זעהן" האבען גלייך ווי מיט א וואונדערבארען כח אפגעשטויסען אלע פריהעררינע שלעכטע געדאנקען וועגען איהם, און א טיפער גלויבען, אז זי האט נישט געהאט קיין טעות, אז ער איז טאקע אמת און טריי פערליבט אין איהר, האט זיך א שפאר געטון צו איהרע געפיהלען. זיי האבען זיך ווי וועלקעריגע בלעטלעך שוין גענומען ארונטערבויגען און מיט איין גלעט פון איהר ניי אויפגעלויכטענעם גלויבען האבען זיי זיך צוריק אויסגעגלייכט.

וואס מעהר זי האט געקוקט אויף די עטליכע ווערטער, אונטער וועלכע עס איז מיט גרעסערע בוכשטאבען געווען אונטערגעשריבען זיין נאמען, אלץ מעהר איז פון איהר אוועק דער צווייפעל און זיין ליבע צו איהר. יעדער ווארט האט איהר פערשאפט דעמזעלבען געפיהל ווי דעמאלט, ווען ער איבער די פיינדלעך. יעדער אות האט צו איהר גערעדט מיט זיין האנד ארומגעפיהרט איהרע פינגער, איהר געגלעט מיט זיינע אונזיכטבארע געפיהלען. זי איז געווען זיכער, אז זיי ליגען דארט פערבארגען אונטער דעם שווארצען טינט, מיט וואס די עטליכע ווערטער זענען געשריבען.

איצט איז זי געווען פאלקאם בערוהיגט. געוואוסט, אז זי וועט קענען ווייטער אנגעהן מיט איהר לעבען, האבענדיג דעם וואונדערבארען געפיהל וועגען איהם, אז האט קיין טעות נישט געמאכט, אז ער האט זי ליב, אז זיי „וועלען זיך נאך אמאל זעהן". ווען? דאס איז דען דער אונטערשיד? אבי דאס געפיהל איז דא, גליהט און ברענט מיט נישט־פערלאשענעם האפנונגס־פייער, ער וועט שוין קומען, ער וועט מוזען קומען!...

געבענטשט זאל זיין דאס ליד, וואס ער האט איהר אויסגעלערנט, איידער ער איז אוועקגעפאהרען און זי זינגט עס יעדען מאל, ווען עס בעפאלט איהר א שווערער אומעט און בענקשאפט: — —

לעבען, יוגענד פליהט געשווינד,
וואכזאם זיי, מיין שעהנעם קינד;
לאז די יוגענד נישט פערגעהן,
ליבסטו — ביזטו שטענדיג שעהן.
ליבסטו — ווערסטו קיינמאל מיד,
זינגענדיג דיין ליבעס־ליד.
גליהט אין דיר דיין ליבעס־פונק,
בלייבסטו אלע יאהרען יונג...

Dr. med. ALBERT GOTLIB
פיעטריקאווער 26, טעל. 50־77.
אקושער און ספעציאליסט פון פרויען־קראנקה.
נעהמט אן פון 4 ביז 7 אווענד.
4340

גאלדענע גליקען

(ראמאן)

22)

אין עטליכע מינוט שפעטער איז מילפארד שוין געלעגען אין בעט, און די וועכנערין איז געזעסען אויף א שטעל נעבען איהם.

איך בין צוריק אוועק אין קארידאר און אנגעצונדען דאס פולע ליכט.

אויף דער פאדלאגע און אויף די טרעפען האבען זיך בולט אנגעזעהן סמנים פון בלוט.

ווייזט אויס, אז דער באנדיט איז געווען שטארק פערוואונדעט.

דער פאקט האט מיר שטארק הנאה געטון, און א צופרידענער בין איך אוועק אין שלאפצימער, און פערשלאסען הינטער זיך די טיר.

אין צימער איז געווען אלץ איבערגעדרייט: דער נאכט־טיש איז געשטאנען מיט די פיס ארויף; אויף דער פאדלאגע האט זיך געוואלגערט דאס צובראכענע בילד...

אויף דעם בעט איז קענטיג געווען דער שפור פון דעם מורא'דיגען קלאפ.

דער באנדיט האט געהאט בדעה צו דערהרג'ענען מיך מיט אנ'אייזערנעם שטאנג, און איך האב אין די געדאנקען געבענטשט גומל, וואס מיין קאפ איז אין יענעם מאמענט נישט געלעגען אויפ'ן קישען.

פונ'ם קלאפ האט געפלאצט דאס ציכעל אויפ'ן קישען און די פעדערן האבען זיך אויסגעשאטען אויפ'ן בעט און אויף דער פאדלאגע.

נעבען דעם בעט איז געלעגען דאס „כלי־זיין" גופא — אנ'אייזערנע שטאנג, וואס האט אוודאי געוואויגען א פינף פונט, אויב נישט מעהר...

איך האב איהם פארזיכטיג אויפגעהויבען און בעהאלטען אין דעם שראנק.

אז איך האב געהאט צוריק געמאכט א שטיקעל ארדענונג אינ'ם צימער, און איבערגעקעהרט דאס קישעלע מיט דער גאנצער זייט אויבען, האב איך זיך אריינגעלייגט אין בעט, איינגעטוליעט זיך אין דער קאלדרע, און א צופרידענער פון זיך, שנעל איינגעשלאפען מיט א פעסטען, רוהיגען שלאף.

געוויסע פיזישע איבונגען אין מיטען נאכט זענען משמעות גאנץ נוצליך פאר'ן געזונד. איך האב זיך נאך קיינמאל נישט געהאט געפיהלט אזוי אויפגעלעגט, ווי אין דעם צווייטען פריה־מארגען, ווען איך האב זיך אנגעטון, גענומען א וואנע, און בין גראד עסען פריהשטיק.

אויף מיין נאטור ווירקט שטענדיג אויסגעצייכענט א געוויסע אנשטרענגונג פון די נערווען.

ליידער האט מען עס נישט געקאנט זאגען וועגען דער שיינינקער צימער־מיידעל.

זי איז געווען שטארק בלאס און אונטער איהרע אויגען זענען געווען שווארצע רעדער. ווייזט אויס, זי האט א גאנצע נאכט נישט געשלאפען.

— וואס? איהר זענט שלעכט געשלאפען? — האב איך א פרעג געטון.

— נישט איך, נישט די קעכין האב די גאנצע צייט צוגעמאכט מיט אנ'אויג! — האט זי ברוגזליך געענטפערט.

— א שאד! א גרויסער שאד! היינט יעס איהר זיך לייגען פריהער שלאפען! מילפארד'ן האט איהר געזעהן?

— די וועכנערין זאגט, אז איהם איז א סך בעסער. באלד דארף קומען דער דאקטאר.

זי האט עס קוים בעוויזען ארויסצורעדען, און איך האב דורכ'ן פענסטער דערזעהען דעם דאקטאר ריטשי'ס אויטאמאביל, וואס האט זיך אפגעשטעלט ביים טויער.

— אט איז ער טאקי! — האב איך אויסגערופען — זאגט איהם, זייט אזוי גוט, אז איך בעט איהם אויף א ווייל'ע אריין אין עס־צימער.

דאס מיידעל איז ארויסגעלאפען און געעפענט די טיר.

אין א מינוט דערנאך איז צו מיר אריין דער דאקטאר.

— א גוטען מארגען, מיסטער נאסאן! — האט ער מיך שטארק געדריקט ביי דער האנד — וואס מאכט עפיס אונזער פאציענט?

— גוט, הער דאקטאר. איך האב אייך געוואלט זעהען און זאגען, אז היינט ביינאכט האבען מיר איבערגעלעבט א שטיקעל שרעק.

דער דאקטאר האט פאר'חידושט א קוק געטון אויף מיר.

נישט מאכענדיג קיין לאנגע שהיות, האב איך איהם דערצעהלט דיזעלבע אויסגעטראכטע מעשה, וואס דער דינערשאפט.

— דאס איז געווען א רויב־אנפאל, אדער זיכער, א פרוב מיך צו בערויבען, — האב איך געזאגט — אויף מילפארד'ס ארם האב איך צייטווייליג געדונגען א מענשען מיט'ן נאמען פרענסיס. אין מיטען נאכט האט ער זיך אריינבעקומען אין מיין שלאפצימער און געפרובט אויפרייסען דאס טיש־קעסטעל. איך האב זיך בעצייטענס איבערגעוועקט, נאר כאפען איהם האב איך נישט בעוויזען.

— גאט מיינער! גאט מיינער! — האט דער דאקטאר דערשראקען אויסגעמורמעלט.

— איך האב אבער ארונטערגעריסען א בילד פון דער וואנד און א ווארף געטון אויף איהם. דאכט זיך, איך האב איהם שטארק פערוואונדעט אין פנים. דער טומעל האט אויפגעוועקט מילפארד'ן. נישט קוקענדיג אויפ'ן פראטעסטירען פון דער וועכנערין, איז ער געקומען מיר צו הילף. אויף דער שוועל האט ער זיך צוזאמענגעטראפען מיט דעם רויבער, און יענער האט איהם א שטארקען קלאפ געטון.

— וואס הייסט? ער איז פערוואונדעט?

— ניין, דאנקען גאט! ס'האט איהם נישט געשאדט. איך האב געמיינט, אז די אויפרעגונג וועט שטארק ווירקען אויף זיין קראנקהייט, אבער ס'איז, דאכט זיך, גאר פערקעהרט — ער פיהלט זיך בעסער.

דער דאקטאר ריטשי האט א שאקעל געטון מיט'ן קאפ.

— מעגליך, — האט ער זיך אפגערופען פערטראכטערהייט — נערוועזע־איבערשפאנונג ווירקט אמאל זעהר גוט אויף א קראנקען...

— נו, און דער באנדיט איז אנטלאפען?

— יא, ליידער, אנטלאפען! מיך וואונדערט די גאנצע געשיכטע, מחמת געשיקט האט איהם צו מיר די רעיעלע קאנטא'ס פון סיגרעוו'ן, וואס האט מיר גאראנטירט, אז דער יונג האט אויסגעצייכענטע רעקאמענדאציעס. איך וועל טאקי היינט נאך אריין אין דעם קאנטאר פאדערן אויפקלערונגען.

(פארזעצונג קומט)

הומאר — דער קונדס — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפצינגעל

אנגעהויבען ביים אפיקומן
(זכרונות לכבוד פסח)

בעת כ'בין געווען א קליין יונגעלע האט מען מיך געלערענט אוועקגנבענען ביים טאטען דעם אפיקומן.

ווען כ'האב אנגעהויבען לערנען חומש־רש"י, האט מיך א חבר אויסגעלערנט גנבענען א „שפתי־חכמים'ס" א קשיא זון פרעגען דעם רבי'ן... דער רבי איז געווען נבהל ונשתומם, כ'האב בעקומען פון איהם א קנייפ אין בעקעל, ר'האט אויף מיר נביאות געזאגט אז כ'וועל זיין אמאל א גרויסער...

אז כ'בין עלטער געווארען שוין אנגעהויבען לערנען „גמרא מיט תוספות", האב איך שוין אליין פארשטאנען צו גנבענען דעם מהרשא'ס א קשיא און זי פרעגען ביים רבי'ן... דער רבי איז שיער נישט אראפגעפאלען פונ'ם בענקעל, פאר גרויס התפעלות, ר'האט מיר געמאכט א שם אינ'ם שטעטעל, אז ס'וועט פון מיר ארויסוואקסען א גדול־בישראל...

און כ'האב אזוי כסדר געגנבעט ביז כ'האב גע־גנבעט א — פערד!...

א נאש־בראט.

אוים מורא פאר דער חברה־קדישא

וואס שטעהט: „הים ראה וינוס" דער ים האט געזעהען און איז אנטלאפען איז דאך די קשיא: וואס האט ער געזעהען, אז ער האט זיך אזוי דער־שראקען און געמוזט אנטלויפען?...

דער תירוץ איז, דער ים האט געזעהען די חברה־קדישא, וועלכע האבען מיט זיך מיטגעטראגען יוסף'ס ביינער פון מצרים, האט דער ים גענומען און אנטלאפען, וויל חברה־קדישא קענען אפילו דעם ים אויך אויסטרינקען...

האפנונג

כ'האב געקושט
דיין הענטיל,
סדי,
און געהאט
שמאל צו קושען —
בידע.

איצט קוש איך
דיינע ליפען,
סדי,
און האף צו קושען
באר איינציגען —
אנ'אנדער ליד.

איך ליב

איך ליב א מיידעל,
וואס הייסט ראזעליע,
מאכט זי דאס הארץ
און מאכען מיר קאליע.

איך ברען פאר ליבע
צו איהר און איך סמאליע,
און זי — זי טרעבט מיך.
אזא מין קאנאליע!

איך ליב א מיידעל,
וואס הייסט ראזאליע, —
דערבארעם זיך, גאט,
אויף דיין קנעכט

געדאליע.

פון אויסלענדישען מארק
איבערזעצטער הומאר פון אויסלענדישע בלעטער

דער חסרון איז

פריינט: שפילט אייער ווייב אין קארטען פאר געלד?

מאן: זי נישט. אבער צום בעדויערען טוען עס איהרע מיטשפילער.

ער שווייגט

— ווען איך קום אהיים שפעט זאג איך מיין ווייב: „שטיל".
— און וואס פאסירט דאן?
— איך בין שטיל.

די קליינע פילאזאפקע

קינד: ווען איך וועל הייראטען וועל איך קריגען א מאן ווי דער פאפא?
מוטער: יא, מיין קינד.
קינד: און ווען איך וועל נישט הייראטען וועל איך בלייבען אנ'אלטע מויד ווי טאנטע אנא?
מוטער: יא מיין קינד.
קינד (טרויעריג): אך, גאט, מיר, פרויען, זענען באמת צום בעדויערען.

זי האט צייט

— שוין לאנג, אז אייער טאכטער איז א כלה?
— שוין דריי יאהר, ביז 120 יאהר.

אויך אנ'ארבייט

— וואס וואלסטו געטון, ווען דו געפינסט א מיליאן דאלאר?
— איך וואלט שוין נארנישט געטון.

ער האט איהם דערפיהלט

— האסטו שוין דערפיהלט דאס אנקומען פון פריהלינג?
— א, איך האב דערפיהלט: איך נים און הוסט.

חול־המועד־ליד

חול־המועד'יג אין דרויסען,
חול־המועד אומעטום —
נישט קיין וואכענטאג, נישט יום־טוב
ס'איז ני־בע, ני־מע ארום...

נישט קיין זון און נישט קיין נעבעל,
נישט ס'איז ווארעם, נישט ס'איז קאלט,
נישט קיין שמחה, נישט קיין פריידען,
נישט ביי יונג און נישט ביי אלט.

לאנגווייליג און פויל און נודנע
אין דער גרויסער נאר'ער וועלט,
ועל כולם — צו די צרות
איז נישטא קיין טראפען... געלט.

אויסגעגעבען, אויסגערונען,
אויפגעגעסען אויך שוין באלד,
און פון שפעטער, ווען ס'דערמאנט זיך —
ווערט נאך מעהרער, שטארקער קאלט...

באלד צעמיטלערט זיך דאס ווייבער,
טאקי שוין און טאקי באלד:
ס'מוז דאך איצט אוודאי קימען
סדרה דאמשע, פעלד און וואלד...

פעלד און וואלד שלא נמרטי...
(כ'קוק דערשראקען, ווי א האז)
אכערן איך וועל דאס פעלד באלד
מיט מיין אייגען לאנגער נאז...

דאס צו טון איך בין געוואוינט שוין
אקערן און קייען ערד...
און ביי מיר אויף דער נשמה
שווערער אלץ און שווערער ווערט!

ס'ציהט זיך דער חול־המועד
אהן אנ'עק און אהן א שיער,
און מיט אלע „פראטעסטאטען"
איך הקטן — פראטעסטיר!

יאקעל בן פלעקעל.

ביי ראטשילד'ן

אין קאנטאר ביים באראן ראטשילד איז גע־ווען איינגעפיהרט אנ'אפטיילונג פאר די „מקבלים" וואס קומען נאך נדבות. קיינער פערשטעהט זיך איז נישט צוריקגעגאנגען מיט ליידיגע הענד נאר צו איהם אליין האט מען קיינעם נישט צוגעלאזען.

איינמאל איז געקומען א רב, און האט געוואלט דורכאוים רעדען מיט'ן באראן „בכבודו ובעצמו", עס האט קיין טענות נישט געהאלפען, אז דער באראן איז זעהר פערנומען. איין איינציג ווארט — האט ער געזאגט — וויל איך מיט איהם רעדען.

דערהערט אין קאנטאר, אז א רב וויל מיט איהם רעדען איין איינציג ווארט, האט מען איהם צוגעלאזן צום באראן אבער דער רב האט פריהער געמוזט פערזיכערען, אז ער וועט נישט מעהר רעדען ווי איין ווארט.

ווען דער רב איז אריינגעקומען צום באראן, האט ער געזאגט:

— גמרא.

— וואס זאל דאס בעדייטען — האט דער באראן געפרעגט.

— גיט מעות, רב אנשעל... — האט דער רב געענטפערט.

דער באראן האט איהם פערשטאנען זיך גע־געבען א שעהנע נדבה, און וויל זיך דערוויטערען פון איהם, רופט זיך דער רב נאכאמאל אן:

— גמרא.

— וואס איז ווייטער?

— גיט מעהר רב אנשל... — האט דער רב געזאגט.

שא.

יודישע פראגען

איז עס אמת, אז די פראפעסארען זענען איצט געווארען גרעסער אויף צוויי סאנטימעטער, ווי מיט 20 יאהר צוריק?

ענטפער: עס איז אמת, און ס'איז נישט קיין וואונדער אז זיי לעבען היינט אויף א גרעסערן פוס!...

* * *

איז עס אמת, וואס מען זאגט אויף אייניגע מענשען, אז זיי זענען געבוירען געווארען אין זייערע העמדעלך?

ענטפער: אלץ איז מעגליך, מיר האבען זפילו געהערט פון א גנב'ס א זוהן וואס איז געבוירען געווארען מיט א גאלדענע לעפעלע אין קעשענע!

א וויץ אויף דאקטוירים

דאקטאר א.: ווארום פרעגט איהר אלעמאל ביי די פאציענטען וואס זיי עסען — העלפט עס דען דער דיאגנאזע?

דאקטאר ב.: ניין. אבער דאס העלפט מיר אויסצוגעפינען זייערע אומשטענדען און איך ווייס דאן וויפיל צו רעכענען זיי פאר'ן וויזיט.

דער קליינער דיפלאמאט

יונגעלע: דו זעהסט אוים אזוי מיד, מוטער.

מוטער: יא, איך בין אזוי מיד, אז איך קען נישט אויפהויבען א האנד.

יונגעלע: אויב אזוי, מעג איך דערצעהלען, אז איך האב גענאשט פון דעם איינגעמאכטץ.

זיין איינציגע שטיצע

ברוך: פארוואס שטעהט א שמארך אויף איין פוס?

זרח: איך ווייס נישט.

ברוך: ווייל ווען ער הויבט איהם אויף וואלט ער דאך געפאלען.

זי לערנט מיט איהם בלק

בעלא: איך האב לעצטע וואך געפאקט מיין מאן, ווי ער האט געקושט אונזער דינסט. אבער דאס האט איהם שוין צו טייער געקאסט. ער האט מיך געמוזט איבערבעטען און מיר קויפען א נייע קלייד.

עלא: נו, און דאס מיידעל האט איהר מס־תמא אפגעשאפט?

בעלא: נאך נישט! איך דארף דאך נאך האבען א נייעם הוט אויך.

א מעשה מיט פיש
(א שטיקעלע נאטור־געשיכטע).

א מאן האט אמאל זיך גענומען לערנען א פיש צו לעבען אהן וואסער.

דעם ערשטען טאג האט דער מאן דעם פיש געהאלטען א שטונדע אהן וואסער, דעם צווייטען טאג — צוויי שטונדען, דעם דריטען טאג — דריי שטונדען, אזוי ווייט ביז ער האט איהם אויסגע־לערנט צו לעבען אויף דער יבשה א גאנצען טאג.

איינמאל האט דער מאן געשפאצירט מיט זיין פיש ביי דער טייך, איבער א בריק, דער פיש איז געווען זעהר שטאלץ אויף זיין לעהרער. און פלוצ־לינג — האט זיך דער פיש א גליטש געטון פון בריק און איז אריינגעפאלען אין טייך — און איז דער־טרונקען געווארען...

היינטיגע חברה!

זי: ניין, אסקאר, איך קען מיט דיר נישט חתונה האבען איך האב מורא אז דו וועסט קיין מאל נישט קענען בלייבען טריי צו איין פרוי!

ער: אויך מיר א קונץ צו זיין טריי צו איינער, איך קען אפילו זיין טריי צו הונדערט!

טאטע און זוהן

טאטע: ווען איך בין געווען א קליין יונגעל אין דיינע יאהרען האב איך קיין ליגענס נישט דער־צעהלט.

זוהן: און ווי אלט ביסטו געווען, ווען דו האסט אנגעהויבען, פאפא?

אביסעל אנדערש

א בעל־העגלה האט זיך אמאל אויף א חתונה פערביטען מיט'ן היטעל פון רב. דעם מרא דאתרה'ס היטעל איז אבער געווען צו קליין אויפ'ן בעל־העגלה איז דער בעל־העגלה צוגעקומען צום רב און געזאגט:

— רבי, איך האב א גרעסערן קאפ פון אייך.

— נישט קיין גרעסערן, נאר א גרעבערן, — האט דער רב געענטפערט.

די אמת'ע סבה

— אז דו האסט געזעהן ווי די שלעגער האבען געכאפט שטוהלען, פארוואס האסטו עס דער־לאזט?

— עס זענען שוין נישט געווען מעהר קיין שטוהלען.

א תירוץ פאר אליין

עס איז געווען א טאג פאר בעזוכער אין דעם משוגעים־אנשטאלט. איינער פון די משוגעים האט זיך פערגעשטעלט, אז ער איז א מאלער און ער איז געווען בעשעפטיגט מיט א טרוקענער בערשטעל אויף א ליידיגען לייווענט. איינער פון די בעזוכער האט איהם געוואלט צוליב־טון און האט איהם גע־פרעגט, וואס דאס בילד מיינט.

„דאס איז א בילד פון די יודען" — האט דער משוגענע געענטפערט — „ווי זיי געהען אריבער דעם ים־סוף".

„אבער וואו איז דער ים" — האט געפרעגט דער בעזוכער.

„דער ים איז אנטלאפען, כדי די יודען זאלען קענען דורכגעהן".

„און וואו זענען די יודען?".

„זיי זענען נאר־וואס דורכגעגאנגען".

„און וואו זענען די מצריים"?

„אה, זיי וועלען באלד אנקומען".

אין מצרים

משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם און משה רבינו זאגט צום יודישען פאלק, אז יעדע פאמיליע בעזונדער, זאל זיך קויפען ר"ח ניסן א שעפסעל און דאס האלטען ביז צום קרבן פסח. טוט יעדער יוד באלד אזוי ווי מ'הייסט איהם און קויפט א שעפסעל. שטעלט איך פאר, ווען מ'הייסט אזוי היינט יעדען יודען קויפען אויף פסח א שעפסעל, וואלט מען באלד נעקענט אזוי שנעל קויפען?

קומט אוים, אז אין מצריים האבען יודען מעהר פונטען געהאט ווי היינט ולאטעם...

מאניא פרידעל.

מצה

מצה, מצה, בלעטלעך־צארטע,
די צעשטאכענע, צערארטע,
די דערמאנסט אונז פון די הארטע,
שווערע הענד פון מלך פרעה;
פון די ציגעל, ליים און רידעל,
פון דעם אייביג שקלאפען־לידעל,
פון דעם לעבען פונ'ם יודעל,
וועלכער האט דורכאוים דיין מראה;
אויסגעוויקט און אויסגעקנאטען,
אלצדינג איז פאר איהם פערבאטען,
און צעברעקעלט און צעטראטען,
און ער האלט רק אין איין שרייען;
אבער דאך זייט אלע זיסען,
כאטש צעבראכען און צעריסען,
איז דער יוד א הארטער ביסען,
און ס'איז שווער איהם צו צעקייען...

שפאס פון פאמיליען־ווינקעל

ער מוז ווארטען

— איך האב פאר דיר א מיידעל מיט אלע מעלות: רייך, שעהן, נאר איין חסרון: זי ווערט משוגע איין טאג אין יאהר.

— גוט, איהר מעגט מיר רעדען דעם שידוך.

— איצט קען איך נישט, איך מוז ווארטען אויפ'ן טאג, ווען זי וועט משוגע ווערען...

פונקט דאס זעלבע

— יא, מיין פריינד, איך האב געהייראטעט, כדי איך זאל האבען א רוהיגע היים און א רוהיג לעבען.

— מערקווירדיג, און איך האב מיך צוליב דעם גע'גט.

ער וועט שוין זעהן די וועלט

— פארוואס ווילסטו נישט חתונה האבען?

— איך האב ליב צו זעהען די וועלט, אבער ווען מען איז פערהייראט, מוז מען זיין צוגעבונדען צום הויז.

— דערפאר דארפסטו קיין מורא האבען, דאס מיידעל וואס איך רייד דיר, וועט דיר שוין געבען די וועלט צו זעה און דער היים.

מעהר נישט

— דו ליידסט נאך עפעס פון דיין פרוי?

— ניין, איך לייד שוין נישט מעהר.

— וואס־זשע, זי איז בעסער געווארען?

— ניין, איך לייד אזוי פיל, אז מעהר קען איך שוין נישט ליידען.

ער וויל זיך פערשטעלען

— זאג מיר, מיין טייערער, פארוואס פער־מאכסט דו די אויגען, ווען דו קושסט מיך?

— ווייל איך וויל זיך פארשטעלען, אז דו ביזט א קראסאוויצע.

דער פּאַלעסטינע׳ס וויל־עז

(ענדע פון 6-טען זייט)

די גרויסע מיהלען, רוטענבערגס עלעקטרישע סטאַנציע און נאָך און נאָך.

פון דעם כרמל שיינט אַרויס מיט זיין גרויס־קייט און שעהנקייט אַ וויסענשאַפטליכער אינסטי־טוט פון ערשטען ראַנג. דער איינציגער אינסטיטוט אין גאַנצע אָריענט, וועמעס אויפגאַבע איז צו ערציהען און פאָרבערייטען פאַך־לייט פאַר דער אינדוסטריע אין ארץ־ישראל און אין דעם גאַנצען אָריענט — דאָס העברעאישע טעכניקום.

און אויך דער גאָר גרעסטער טייל פונ׳ם „היג טערלאַנד" פונ׳ם ים ביז בית־שאן, איז איצט אין יודישען בעזיץ. זיין וויכטיגסטען און גרעסטען טייל האָט געקויפט און ערוואָרבען דער יודישער נאַ־ציאָנאַל־פאָנד, אַ קליינעם טייל פון איהם האָבען ע־וואָרבען פּריוואַטע יודישע קאָמפּאַניעס.

דער גאַנצער עמק איז שוין זבערעקט מיט יו־דישע תבואה־פעלדער, ווייגערטנער און גערטנער. און ממש ער שיינט און יובעלט אין דער שמחה פון אויפבויאונג און אין פרייד פון דער אַרבייט.

די זומפען אין איהם זענען שוין אויסגע־טרוקענט געוואָרען, און די מאַלאַריע־נעסטען אין איהם זענען פון לעבענס־געפעהרליכע ערטער פאַר־וואַנדעלט געוואָרען אין געזונדע און פרוכטבאַרע יודישע ישובים.

אינ׳ם מאָל צווישען חיפה און עכו האָבען זיך שוין אָנגעהויבען די פאָרבערייטונגס־אַרבייטען און ס׳ זענען שוין אויסגעאַרבייט געוואָרען די פּלענער ווי אַזוי אויך דעם גרויסען באָדען־שטח צו פער־וואַנדלען אין אַ צענטער פאַר דער אינדוסטריע פונ׳ם גאַנצען לאַנד.

אָ. דאָס אַלץ איז אויפגעטון און אָפּגעטון געוואָרען, אונטער די שווערסטע תנאים און צוש־טענדען: אין די צייטען פון דער טערקישער רע־גירונג, וועלכע האָט מיט איהרע שווערע גזרות געשטערט אונזער אויפבויאונגס־אַרבייט, און אין די יאָהרען פון דער גרויסער וועלט־מלחמה, דער פער־יאָר פון גירוש און חורבן און אונזער לאַנד.

און ביז צום הייטיגען טאָג ווערט אַלץ אין ארץ־ישראל געטון דורך דעם יודישען פאָלק זעלבסט, מיט זיין אייגענעם פערשטאַנד, זיין אייגענער ענערגיע זיין אייגענע אַרבייט, זיינע אייגענע מיטלען.

גליק!! לאָסען

צו דער 1-ער קלאַס

פון דער 19-טער מלוכה-לאָטעריע

זענען שוין ביי אונז צו בעקומען.

אונגעוועהנליכע געלעגענהייט רייך צו ווערען!

מ׳קען געווינען אין גליקליכען פאַל — **750.000 זל.** — מ׳קען געווינען אין גליקליכען פאַל —

אויסערדעם 400,000 זל., 350.000 זל., 150,000 זל., 100.000 זל.

2 צו 80.000 זל., 4 צו 75.000 זל., 2 צו 60.000 זל., 3 צו 50.000 זל.

און אַ סך, אַ סך אַנדערע אויף דער אַלגעמיינער סומע פון **28,272,000 זל.**

די שאַנסען צו קומען צו אַ פערמעגען זענען קאָלאָסאַלע!

יעדער צווייטער לאָס געווינט! ריזיקא און קאָסטען זענען מינימאַלע!

1/1 — 40 זל.	3/4 — 30 זל.	1/2 — 20 זל.	1/4 — 10 זל.

מיר האָבען שוין בעגליקט טויזענדער פאַמיליעס. ∴ פאַר די געקויפטע און געוואונענע ביי אונז לאָסען האָבען מיר שוין אויסגעצאָהלט אונזערע שפּילערס **מיליאָנען זלאָטעס.**

מיר ראַטען נישט צו פערצעגערן מיט׳ן קויפען ביי אונז לאָסען צו דער 1-טער קלאַס.

די העכסטע צייט! דאָס גליק אַליין רופט אייך! די העכסטע צייט!

אונזערע אַדרעסען: צענטראַלע פון דער קאָלעקטור

Kantor Wymiany i Loterji

E. LICHTENSTEIN i S-ka

Warszawa, Marszałkowska 146

אַבטיילונג אין לאָדז: **פּיעטריקאָווער 72**

קאָנטאָ P. K. O. פאַר וואַרשאַ 9.374 ∴ קאָנטאָ P. K. O. פאַר לאָדז 64.209.

די פירמע עקזיסטירט פון 1835 יאָהר.

געפל. בעשטעלונגען פון דער פּראָווינץ ערלעדיגען מיר תיכף דורך דער פּאָסט.

מיר שיקען אַרויס אָריגינעלע לאָסען.

אויף דעם אָרט אויסשניידען און אונז געפל. צושיקען

צו דער קאָלעקטור

E. LICHTENSTEIN, Łódź, Piotrkowska 72.

דערמיט בעט איך מיר צו שיקען צו דער 1-טער קלאַס פון 19-טער מלוכה-לאָטעריע

______ לאָסען גאַנצע צו — .40 זל.

______ האַלבע צו — .20 זל.

______ פירטעל לאָסען צו — .10 זל.

דעם בעטראַג וועל איך איינצאָהלען נאָכ׳ן דערהאַלטען די לאָסען אויף P. K. O. 9.374 מיט׳ן צוגעשיקטען טשעק דורך דער קאָלעקטור.

נאָמען און פאַמיליען-נאָמען ______

גענויער אַדרעס: ______

אַ וואוינונג

פון 2 שטובען מיט אַ קיך (קעלערס) איז פון זאָפאָרט צו פערמיטען. צו ערפאַהרען ביי ליפמאַן הערשענבערג פּיעטרקאָווער 17.

Dr. med.

L. Piktelny

אורלאָג

ספּעציעל אַרצט פאַר נירען-און האַרן-קראַנק

NAWROT 8

tel. 19-90

עמפּפאַנגט פון 4—7 אָוו.

נעמט אויך אָן אין דער לעטשניצע „Zdrowie", נאַוראָמיעסקא 3 פון 12½ ביז 2 אַזייגער נאָכמ.

כ׳קויף — און — צאָהל

די בעסטע פּרייזען פאַר גאָלד, זילבער, בריליאַנטען, דימאַנטען, פּערל און לאָמבאַרד-קוויטעס.

קאַפּעלוש

פלאַץ-וואָלנאָשצי 10

בעקאַנטמאַכונג

איך מאַך בעקאַנט, אַז איך האָב אַ גרויסען אויסוואַהל פון ראַמען און בילדער צו בילינע פּרייזען. אַלע בע־שטעלונגען ווערען אויסגע־פיהרט אין משך פון 24 שעה. די פּראַצאָוניע איז אָפען 9 פריה ביז 11 אָוו.

עליאַש בערקענפעלד, וואָלבאָרסקא 25. 4991

ד״ר מ. קאַליש

צאָהן-אַרצט

זשעראָמסקיעגא 37 (פּאַנסקא)

נעמט אָן פון 1 ביז 2 נ״מ און פון 7 ביז 8 אָוונד.

זונטאָג און חגא פון 12 ביז 2 נאָכמיטאָג.

AKUSZERKA

MASAŻYSTKA

B. JAKUBOWICZ

זגערזשער 38, 38.

ערטיילט הילף-געבורטען פּריוואַט און פון דער קראַנקען-קאַסע. כ׳נעם אויך אָן אינדערהיים וויזיטען.

Dr. med.

H. LAJCHTER

צאָהן-כירורג

דזיקאָלע-, קין-, גיטען- און צאָהן-קראַנקהייטען.

Konstantynowska 9.

telefon 40-66

od 7½—6 po poł.

נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון דער אייזען=מעבעל=פאַבריק

I. B. WOŁKOWYSKI

שענקיעוויטש 3/5

פאַבריק-לאַגער: **נאַרוטאָוויטשאַ** (דזיעלנאַ) 11, טעל. 37-70

איז: **אַ** מבילינסטען, מבעסטען, מבעקוועמסטען

און דער גרעסטער אויסוואַהל

כ׳בעזיץ אויף לאַגער אַ גרויסען אויסוואַהל פון מעטאַל ניקעל-בעטען, פעלד-בעטען, מעטאַלאָווע פאַטענט „פּערפעקט" גאַראַנטיע 5 יאָהר, קינדער-וועגעלעך די נייעסטע פאַסאָנען, לעזשאַקעס, וואַש-טישען, סערוויזען, וויזשימאַטשקעס, אייז קיסטען

איך באָרג אויס בעטען אויף זומער=וואוינונגען.

קאַסטענלאָז!

פון די דאָזיגע עלעגאַנטע דריי־ווייער־שטערקער-אָפּנעהמער געבען מיר אָפּ צוליב **רעקלאַמע** צירקאַ **5000 שטיק**

קאַסטענלאָז אין פראַנקאָ די אינטערעסאַנטען די אַפּאַראַטען זענען מיט די בעסטע לאַמפּען און שעלען פערזעהן.

בעדינגונג: קויפט אונזער סאַלאָן-לויט-שפּרעכער אין דער העכסטער פאָלשטענדיגונג צו סאָלידען דעטייל פּרייז. אינטערעסאַנטען, וועלכע ווינשען צו בעקומען קאַסטענלאָז דעם דאָזיגען ערשטקלאַסיגען אַפּאַראַט, קענען זי פאַרט צושיקען זייער גענויען אַדרעס צו:

G. Dehnik, Radio-Exporteur, Berlin Britz, Rudowe-Allee 5

לעטשניצע

פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען און דענטיסטישער קאַבינעט.

זשעראָמסקיעגא 11, טעלעפאָן 37-63

אָפען פון 9 פריה ביז 7 אָוונד.

ד״ר איפיך נאָז, האַלז, אויערען קר.	4½—3½
ד״ר סאַרשנער קינדער-קראַנקה.	9-11 3-4½
ד״ר שיפמאַן אינערליכע קראַנקהייטען	9—10
ד״ר ליבערמאַן הויט און גשלעכטס-קר.	12½—1½
ד״ר שפירגעלד נערווען און גייסטיגע קר.	1—2
ד״ר גאָלדבלאַט אויגען-קראַנקה.	10½—1½
ד״ר חיים כירורגישע קראַנקהייטען	2—3
ד״ר בערנשטיין פרויען און געבורטס-הילף	3—4

סטאַמאַטאָלאָגיע, שפּראַך-שטערונגען ווי שטאַמלען א. א. ווי פעקען-שטעלן, קינסטליכע גערג-זון-בעשטראַהל. איני-עקציעס, מעסאַזשען, עלעקטריזאַציע, קאַמפּרעס. אויף פערלאַנג וויזיטען אין שטוב. אין לאַבאָראַטאָריום ווערען אונטערזוכונגען פון אַלע אַרט אַנאַליזען, אויך פּלעגען און בלוט

איספּונגען געגען שקאַרלאַטין.

ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געוואָרען

אַ רענטגען-אינסטיטוט.

ד״ר לאַזשינסקי שטאָמאַטאָלאָג

צאָהן-אַרצט 10—1 3—6

קינסטליכע ציינער, קרוינען, פּלאָמבען א. ז. וו.

די לעטשניצע איז אויך שבת זונטאָג.

טליתים-פאַבריק

אויסאַרבייטונג פון וואָלענע, האַלב-וואָלענע, זיידענע טליתים כמו טערקישע, קאַלאַמעיקער, ווי אויך טליתים קטנים, הורט און דעטייל מיט אויספערטיגונג, און גאַרטלען, שפּאַניער און ציצית

צו בעקומען ביליגער ווי איבעראַל, ביי

אַ. ח. ציטרינאָווסקי, קאַמיענגאַ 1,

אין 2. שטאָק, פאַרנט. קומט איבערצייגט אייך

בעמערקונג: ס׳ווערען אויך אָנגענומען אַלטע טליתים צום וואַשען.

Dr. Z. Rakowski

ספּעציאַליסט פאַר אויערען-, נאָז-, האַלז- און לונגען-קראַנקהייטען.

קאָנסטאַנטינער 9, טעל. 27-81.

שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אָן אין לעטשניצע, נאַוראָט 37 פון 10—11 און פון 6—8

רעטשניצע

פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען און דענטיסטען-קאַבינעט.

פּעטריקאָווער 62, טעל. 31-53.

אינערליכע קראַנקהייטען	ד״ר ב. ראַבינזאָהן „ מ. וואָלפסאָן „ א. טענענבוים	פון 2½—3½ און 7—8 „ 12—2 „ 4—6
כירורגישע קראַנקהייטען	ד״ר י. שרייבער „ א. פּאַטשאַנסקי	פון 2½—4 און 7—8 „ 12—1 און 5—6
פרויען-קראַנק-הייטען און	ד״ר ד. אַלטערמאַן „ מ. פעלדמאַן פרוי „ ח. זעלדאָוויטש-קלאַמשקאַ „ „ גוסטאַווא זאַנד טענענבוים	פון 11—1 „ 5½—7½ שבת, זונט. דינסט. דאָנ. 3-5 זונט. מאָנט. מיט. פרייט. 3-5
געבורטס-הילף קינדער-קראַנקהייטען	ד״ר מ. גוטענטאַג „ ל. פאַמיליער	פון 12—1 „ 4—6
נערווען-קראַנק.	ד״ר מ. מאַשלאַנקאַ	פון 6—7 זונטאָג 1—2½
אויגען-קראַנקהייטען	ד״ר י. סטופּאַי „ ס. האַלענדערסקאַ	פון 1—2 און 4—5 11—12, 6—8 זונט. 12—2
נאָז, האַלז און אויערען-קראַנק.	ד״ר מ. קלאַמשקאַ	פון 11—1 און 7—8 „ 3½—5½
הויט- און וועז-נערישע קראַנק.	„ י. סאַלאָווייטשיק „ ד״ר קלינגער	„ 6—8 „ 1—2
מאָגען- און מאַגנד-קראַנקהייטען	צאָהן-אַרצט מ. שפּועס „ מ. רעזניקאָווא „ ב. משודנאָווסקאַ „ ז. קאַצענבאַגען	פון 9—10½ און 8—9 „ 2½—5 „ 11—1½ „ 5½—8

די לעטשניצע איז טעטיג טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אין אָוונד.

קוואַרץ-לאַמפּעז און גרופּען-בעשטראַהלונג.

עס ווערען געמאַכט אָפּעראַציעס, בעשטראַהלונגען מיט קוואַרץ-לאַמפּען עלעקטריזאַציע און אַנאַליזען, קינסטליכע ציינער, קראָנעס, גאָלד-בריקען און פּלאָמבען.

וויזיטען אין שטאָדט. נאַכט-דיושור. געבורטס-הילף.

קינא „ERA" פרי-הער „פלארא" זאווישא 22 (בצלוט)

פאר אלע ידען!

גרעסטע איבערראשונג

ידען!

קומט און שיקט אייערע קינדער צו זעהען די העלדישקייטען פון אייערע ברידער אין דער צייט פון אויפשטאנד. ווי אויך דעם הייליגען רבי'ן פון קאצק, אין דעם מאנומענטאלען פילם, אונטער'ן נאמען:

איך די פוילישע ווערדער

לויט דער בעריהמטער ערצעהלונג פון י. אפאטאשו. רעאליזאציע פון י. טורקאוו.

אין די הויפט-ראלען: אין די הויפט-ראלען:

דיאנא בלומפעלד, סילווען ריטש

דאס בילד ווערט דעמאנסטרירט מיט א כאר פון 10 פערזאן אונטער דער לייטונג פון ה' לעווימין.

עס וועט ווערען אויפגעפיהרט פאטריאטישע, סינאגאגאלישע און רעליגיעזע געזאנגען.

בעמערקונג: צוליב די גרויסע קאסטען פון בילד און כאר, זענען די פרייזען עטוואס געהעכערט. פאספארטו'ס אונגילטיג.

קינא-טעאטער ZACHĘTA

זגערזשער 26, ביים פלאץ קאשטשעלני

פערשטארקטער ארקעסטער

פון זונטאג, דעם 28 אפריל ביז דעם 4 מאי ווערט געגעבען

פאנצער-שיף אטלאנטיק

אין די הויפטראלען: L. OLDHAND i H. EDWARDS

פון שבת דעם 4 מאי

היינט טאנצט מאריעטא

—אין דער הויפט-ראלע— LYA MARA

פערשטארקטער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ד. שימקעוויטש. .·. דער נעכסטער פראגראם: „די געשענדעטע"

פענסיאנאט עלבינגער

לאסק

דער בעוואוסטער ערשקלאסיג. פענסיאנאט עלבינגער נאר אין לאסק=ווירעוויעטשין ווילע מעסנער אין וואלד איז שוין ערעפענט. דער פענסיאנאט איז היי-יאהר בעדייטענד פערגרעסערט און פערשענערט געווארען. — — — —

בעמערקונג: כשר. עלע זומער = וואוינונגען צו פערמיטען מיט מיטאגער

אינפארמאציעס קאן מען בעקימען ביי ה' עפשטיין, לאדז קאמיעננע 1. טעל. 7-87.

Dr. med. STUPEL

.12 Szkolna 12.

ספעציאליסט פאר הויט-, האר און וועגערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע, לישאי און ראש. רענטגען-שטראהלען און קווארץ-ליכט, עלעקטרא-טעראפיע.

נעהמט אן פון 6 ביז 9 אין אווענד.

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון הספעציאליסטען-ספעציאליסטען

זאווצדקע 1.

[illegible] וועגערישע הויט-קראנקהייטן.

[illegible]

לאבאראטאריע [illegible] נערווען-קראנקהייטען.

קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער רויל-סאלווען קאספעטיק.

— — [illegible] פון 8 פריה ביז 9 אווענד. — —

פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 [illegible]

[illegible] פון 8 [illegible] נאר קינדער און פרויען

[illegible] פון 9 פריה ביז 2 [illegible].

— [illegible] פאר פרויען. —

וויזיט 3 זל.

ווארנונג!

אזוי ווי ס'האבען זיך בעוויזען אין שטאט פערשידענע נאכגעמאכטע פעלד-בעטען, מאך איך בעקאנט דאס געעהרטע פובליקום, אז די

עכט-פאטענטירטע **בעטען** עכט-פאטענטירטע

זענען פערזעהען נאר מיט דער שוץ-מארקע

PALMA-PATENT

פאר וועלכע מיר זענען פעראנטווארטליך ביז 3 יאהר.

— צו בעקומען אין אלע געשעפטען. —

אויסערדעם, בעזיצען מיר שטענדיג אויף לאגער אין א גרויסען אויסוואהל

ניקעל-בעטען, אמעריקאנקעס,
ניקעל-קינדער-בעטען, קינדער-וועגעלעך,
טיש-בעטען, קינדער-בענקעלעך
מעטער-מאס, אויף רעדלעך.

מאטראצען געבעטע, שאטקאווע און קאנאדיסקע **קאזעטקעס** און **טאפטשאנעס**

בעמ.: בעטלעך מיט ווענטלעך ווייס און ברוין 17 זל., פאלאווע-בעט. 14 זל.

רעעלע בעהאנדלונג. פאבריקס-פרייזען. זעמטליכע רעפעראטורן.

הורט לאדז, פאלנאצנא 24, טעל. 31-85. דעטייל

מעכאנ. שלאסעריי און שווייסעריי

J. REDER

ŁÓDŹ, Konstantynowska 11

(Róg Zachodniej)

נעהמט אן אלערליי שלאסעריי-ארבייטען צו ביליגע פרייזען און פינקטליכע אויספיהרונג.

פריוואט-וואוינונג: גדאנסקא 20.

די בעקאנטע פאבר. נייע אמעריק. שרייבמאשינען

„ROYAL"

און רעכען-מאשינען

„FACIT"

ווי אויך א פארטיע פון געלעגענהייטליכע שרייבמאשינען

„UNDERWOOD" i „Remington 12"

פאסט נייע, זענען צו בעקומען נור ביי מיר צו קאנקורענץ-פרייזען

ADOLF GOLDBERG, Piotrkowska 72, tel. 37-54.

פאהרען אויף א ראווער

קען מען זיך לייכט אויסלערנען אויף דעם וועלאדראם, קאנסטאנטינער 16.

אפען פון 9 פריה ביז 11 א זייגער אווענד. עס ווערען אויך אויסגעבארגט ערשטקלאסיגע ראווערען (פיר הערן און דאמען) אויף אויספלוגען. ס'ווערען אויך אנגענומען אלערליי רעפעראטורען און ס'ווערט אויסגעפיהרט רעיעל, סאליד און ביליג. אויפ'ן ארט איז אויך צו בעקומען פערשידענע טיילען צו ראווערען.

5892

אכטונג, ה"ה פאבריקאנטען!

זעמטליכע נומערן **וויגאניע**

צו בעקומען אין דעם ניי-ערעפענטען קאנסיגנאציאנס-לאגער

ע. האך און קאמפ. פיעטריק. 25.

טעלעפאן 53-60.

Dr-H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאנא 25, טעל. 26-87

ספעציעל ארצט פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע, אלע ארט אנאליזען, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.

נעמט אן פון 8—10 פריה, 12—2 נ.מ. און פון 4—8 אוו.

די ביליגסטע איינקויפס = קוועלע פון אלערליי

ראווערן

ארטיקלען ווי אויך רויהע-טיילען צו בויען ראהמען. פאבריקס-פרייזען **M. SZUREK**

42 קילינסקיעגא 42, פראנט, פארטער.

ביטעס

צו אלע אמטען שרייבט אמבעסטען ערלעדיגט אויך זעזונאניעס וועגען דאכאדאווע אויפ'ן 28-טען יאהר שרייבט אויך רעקורסען וועגען אבראטאווע אויפ'ן יאהר 1928 דאס בישרופט ביורא

האכבערג,

פאנסקא 1. טעל. 36-77.

8856

די מאדערנסטע

לאמפען

פאר שפייז-צימערען און קאבינעטען

קויפט זיך אמבעסטען צו פאבריקס-פרייזען

נור ביי **א. י. אייזנער, פאלודניאווא 25**

טעלעפאן 74-78.

בעמ.: ס'ווערען אויך אנגענומען אלערליי איבער-ארבייטונגען פון גאז אויף עלעקטריע, ווי אויך אקסעדירס.

Dr. med. H. Lubicz

צעגעלניאנא 43, טעל. 41-32

ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע און מענער-שוואכע קראנקהייטען, היילונג מיט קווארץ-לאמפ (האר-אויספאל).

נעהמט אן פון 8—10 און פון 5—8 אווענד.

Dr. med.

B. Robinzon

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

פעטריקאווער 10, טעל. 31-86

[illegible] פון 8—9½ פריה און פון 8½—6½ [illegible]

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקה. בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע.

אנדזשעיא 5, טעל. 59-40

נעמט אן פון 8—10 פריה און פון 5—9 אווענד

בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med. I. WAJNBERG

CEGIELNIANA 43, tel. 26-62

[illegible]

דאָס לאָדזשער לעבען

ניער פאָלקסבלאַט

30 אַפּריל
דינסטאָג
זון-אויפגאַנג 4.10
זון-אונטערגאַנג 6.58
כ ניסן תרפ"ח

רעגיסטראַציע פון „פּרעמדע"

(—) היינט, באַדאַרפן זיך מעלדן די פרעמדע אויף קילינסקי גאַס 152, בײַ וועלכע די פאַמיליען-נעמען הייבן זיך אָן מיט דעם אות L. מאָרגן — מיט דעם אות M.

פרעמדע פונ׳ם פּאָוויאַט דאַרפן זיך מעלדן אין דער סטאַראָסטווע (פּיעטריקאָווער 100). היינט און מאָרגן אויף די אותיות N. L.

ביים רעגיסטרירן דאַרף מען האָבן בײַ זיך די פערזענליכע דאָקומענטן, אַ צײַגניש פון אידענטישקייט און צוויי פאָטאָגראַפיעס.

פּאָבאָר פון יאָהר-גאַנג 1908

(2) ווי מיר דערוויסן זיך וועט דער פּאָבאָר, אין פּאָוויאַט פונ׳ם יאָהר-גאַנג 1908 זיך אָנהויבן נישט דעם 2 מאַי נאָר דעם 1 מאַי און וועט רויערן ביז׳ן 15 יוני איינשליסליך אויסער די חגא-טעג.

האַלט ריין אײַערע הײַזער!

פאַר דעם אַנטיסאַניטאַרן צושטאַנד פון זייערע פּאָסעסיעס זענען איינציגע הויז-בעזיצער בעשטראָפט געוואָרן מיט 3 טעג אונבעדינגטן אַרעסט.

אַנשטעקענדע קראַנקהייטן

(מ) אין משך פון דער פאַריגער וואָך האָט די אָפּטיילונג פון עפנטליכער געזונדהייט ביים מאַגיסטראַט פאַרעגיסטרירט 48 פאַלן פון אַנשטעקנדיגע קראַנקהייטן (שאַרלאַך, דיפטעריט, ווינט פּאָקן א. אַנד.

1. מאַי-פײַערונג

(2) געכטען איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן די לעצטע קאָנפערענץ פון די לינקע אָרגאַניזאַציעס אין לאָדז, וואו עס איז בעהאַנדלט געוואָרן דער ענין וועגן געמיינזאַמען צוג דעם 1 מאַי. אויף דער קאָנפערענץ איז בעשלאָסן געוואָרן, אַז די אָרגאַניזאַציעס פּ.פּ.ס., בונד, דייטשע סאָציאַליסטישע אַרבייטער-פּאַרטיי און פּועלי-ציון טרעטן אַרויס צוזאַמען אויף שײַבלערס מאַרק 10 אַ זייגער אינדערפריה איז דער זאַמעל-פונקט פאַר אַלע אָרגאַניזאַציעס מיט די פאָהנער. דער צוג וועט געהן דורך גלובנא, פּיעטרקאָווער, קאָנסטאַנטינער, בראַש מיט די פאָרשטעהער פון דער שטאָט אויף קאָנסטאַנטינער פאַלצע, צום קבר פון די געפאַלענע קעמפער פאַר פּוילנס פרייהייט.

נאָכמיטאָג וועלען אין פאַרשידענע טיילען פון שטאָט פאָרקומען אַ רייה אַקאַדעמיעס און פאַרזאַמלונגען.

משוגענע פערסמט איהר קינד

(ס) אויף קעלמאַ 27 האָט די גייסטיגע קראַנקע 22-יעהריגע וועראָניקאַ פּאַדראַצקאַ פערסמט מיט עפּעס אַן אונבעקאַנטען סם איהר 11-טעגיג קינד. די משוגענע מאַמע האָט מען אָפּגעפיהרט קיין קאָכאַנובקע, דאָס טויטע קינד אין פּראָזעקטאָריום.

מעדאַלען

דאָס פּרעזידיום פון מאַגיסטראַט האָט צוגעגרייט אַ רשימה פון בעאַמטע וואָס דאַרפן בעקומען מעדאַלען צום 10-יעהריגן יובילעאום פון דער פּוילישער אומאָפּהענגיקייט. די רשימה ענטהאַלט 1100 נעמען פון בעאַמטע וועלכע אַרבייטן מינימום 5 יאָהר אין דער שטאָטישער זעלבסטפערוואַלטונג.

Dr. med.
J. MANDELBAUM
Zawadzka 16a, tel. 27-52
ספּעציאַליסט פאַר אינפלויענצע
און נערווען-קראַנקהייטן.
נעהמט אָן טעגליך פון 5 ביז 7 אָוונד.

זיצונג פון קראַנקען-קאַסע-ראַט

שבת צו נאַכט איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון ראַט פון דער קראַנקען-קאַסע. אין אָנהויב פון דער זיצונג האָט דער פאָרזיצער קאַלינאָווסקי אָנגעגעבן דעם בעריכט פון דער טעטיגקייט פאַר׳ן יאָהר 1928 און האָט אויך צוגעשטעלט צו בעשטעטיגן דעם בילאַנס פאַר׳ן פערגאַנגענעם יאָהר.

ראַט. האַלענדערסקי האָט פּראָטעסטירט געגען דעם, וואָס דער ראַט, וועלכער דאַרף צוזאַמענגערופן ווערן וועניגסטענס איינמאַל אין דריי חדשים, איז זיך נישט צוזאַמענגעקומען שוין 7 חדשים. ווייטער האָט ער אָנגעוויזן, אַז די שפּיטאַל-היילונג איז נישט גענוגענד. אַזוי האָט אין יאָהר 1927 פאַרבראַכט 10,380 טעג און אין יאָהר 1928 ס״ה 10,975 טעג, הגם די צאָהל פאַרזיכערטע האָט זיך דעם יאָהר פאַרגרעסערט מיט 13,4 פּראָצ. ער האַלט אויך, אַז די אַמבולאַטאָרישע בעהאַנדלונג איז נישט גענוגענד, הגם זי איז בעסער ווי אין פאַריגן יאָהר. איצט דויערט די בעהאַנדלונג פון אַ קראַנקען 8.8 מינוט, פאַראַיאָהרען — 6.5 מינוט.

צום סוף לענט ער פאָר אײַנצופיהרן פאַרלעזונגען, אַרויסגעבן פּאָפּולערע בראָשורען אויף יודיש, פאַר יודישע פאַרזיכערטע און די פרויען פון פאַרזיכערטע, וואָס האָבן נישט קיין חתונה־אַקטן, זאָלען גענוסן פון דער קראַנקען-קאַסע-הילף.

די ראַזיגע פאָרשלאָגן זענען איבערגעגעבן געוואָרן אַלס וואונש דער פאַרוואַלטונג.

פּראָצעס וועגן דער פּאָבאָר-אַפערע

געכטען זענען פאַר׳ן געריכט געשטאַנען די ערות: דער 56-יעהריגער שמעון רומיאַנצעוו, וועלכער איז גלייכצייטיג אַ מיטבעשולדיגטער אין דער אַפערע, ווי אויך דער ערות פייפער, וועלכער איז אויך אַ מיטבעשולדיגטער אין דער אַפערע.

דער פעלדשער רומיאַנצעוו זאָגט זיך אָפּ פון ערות זאָגן, נאָכדעם איז ער מסכים צו ענטפערן אַלס ערות; ער דערציילט ווי אַזוי עס איז געפיהרט געוואָרן פונ׳ם מיליטער־דינסט דער מיליטער-פערפליכטעטער פּלאַטקאַ, ער ליידט קענט אָבער, אַז ער זאָל האָבן גענומען דערפאַר געלד.

דער ערות פייפער זאָגט זיך אָפּ פונ׳ם ערות זאָגן אַלס מיטבעשולדיגטער אין דעם פּראָצעס האָט ער דאָס רעכט זיך אָפּצוזאָגן פון דעם ערות זאָגן.

דער ערות קאָמענדאַנט פון וואַרשאַווער סטאַניסלאַוו רושענטשאַל דערציילט, אַז ער האָט געהערט, אַז פאַרשטיק באַנך האָט גענומען געפֿן קאַפּטן געלד, ער זאָל ענטלויפן קיין אויסלאַנד. פרייער זאָל נישט דאַרפן ערות זאָגן די מיר לומעדיל אַן, און ער זאָל אליין זיך אויך אַרויסגעצויגן פון דער אַפערע.

אַפּיטאַן פּראַנצישעק טשאַרניעצקי זאָגט קאָמ זעלבע, וואָס רושענטשאַל.

ראַיאָן-קאָנפערענץ פון „פּועלי אגודת ישראל"

זונטאָג אַוונט האָט זיך געעפנט אין זאַל פון דער „בית יעקב׳ שולע (צעגעלנ. 29) די ראַיאָן-קאָנפערענץ פון „פּועלי אגודת ישראל" אין לאָדזער וואָיעוואָדשאַפט אין וועלכער עס האָבן אויך אָנטיילגענומען אַ גרעסערע צאָהל דעלעגאַטן פון עטליכע צוואַנציג שטעט.

ה׳ מ. גערשט עפנט די קאָנפערענץ און לאַדענט אין צום פּרעזידיום די ה״ה: ל. פּראַם (וואַרשא), פּרנס א. צעהרבוים, ה. פּאַמאַץ, א. רייטש, ראַטמאַן ראַוידאַוויטש (פּיעטריקאָוו) און ל. שטשעקאַש — אַלס סעקרעטאַר.

נאָכדעם ווי עס ווערן געליענט אַ רייה בעגריסונגען, ווערט בעשטימט אַ פּערמאַנענץ-אויסשוס פון די ה״ה: פּראַם, גערשט און שטשעקאַץ.

עס ווערן געלייענט רעפעראַטן: ל. פּראַם — וועגן מצב פון דער פּא״י-בעוועגונג; פ. לאַנדרענבערג — וועגן פּא״י-אָרגאַן און ל. שטשעקאַץ — וועגן די אויפגאַבן אין דער לאָדזער וואָיעוואָדשאַפט און ווייטערדיגען המשך פון דער ראַיאָן-קאָנפערענץ אין דער לאָדזער וואָיעוואָדשאַפט אין פאַרגעקומען אַן׳אַלגעמיינע רעבאַטע איבער די רעפעראַטן, אין וועלכער עס האָבן אָנטיילגענומען די רעלעגאַטן: מ. זילבערבערג, רעכטמאַן (קוטנא) ראַטמאַן ראַווידאַוויטש (פּיעטריקאָוו), ברודיצקי (אָזאָרקאָוו), נאָוונסקי (בעלכאַטאָוו), שייער (קאָנסטאַנטין) מאַראַוויטש (אַלעקסאַנדראָוו), גליך, גערשט א. אַ.

נאָך דער דעבאַטע ווערן אָנגענומען אַ רייה רעזאָלוציעס צו: א. אַנד. פּראָטעסטירט די ראַיאָן קאָנפערענץ געגען דער בלוטיגער מלחמה, וועלכע איז לעצטענס פאָרגעקומען אין דער וואַרשאַווער פּראָפעס אָנגעלען בעווענוג.

די קאָנפערענץ פּראָטעסטירט אויך געגען די לעצטע אגודה־פיהרער וועלכע ליגען שטיינער אויפן וועג פון דער פּא״י ענטוויקלונג.

ה׳ ה. פּאַמאַץ האַלט אַ שלוס־רעדע און די ראַיאָן-קאָנפערענץ ווערט געשלאָסן מיטן געזאַנג פון פּא״י-הימן „נישט פער-צווייפלען".

אַבְרָהם לאַנגלעבען

אין וואַרשא איז געשטאָרבען דער חשוב׳ער לאָדזשער בירגער אַבְרָהם לאַנגלעבען ז״ל.

די לעצטע וואָכן האָט לאַנגלעבען פערבראַכט אין אָטוואָצק, פאַר פּסח האָט זיך די לאַגע פון חולה שטאַרק פערערגערט און זיין איינציגער זוהן ר״ה לאַנגלעבען האָט איהם אָפּגעפיהרט צו זיך אין דער וואָהנונג קיין וואַרשא, וואו ער איז געשטאָרבען אין ערב פּסח.

אַבְרָהם לאַנגלעבען ז״ל איז געבוירן געוואָרן אין וואַרשא אין יאָהר 1871 בײַ אַ מיוחס׳דיגער פאַמיליע. צו 15 יאָהר האָט ער שוין מיטגעאַרבייט אין „הצפירה" אונטער נחום סאָקאָלאָוו׳ס רעדאַקציע. אין דער זעלבער צייט האָט ער געלערנט שיעור מיט אַ עולם אין רייכמאַנס בית המדרש אין וואַרשא. ער איז געווען דער גרינדער פון ערשטען פעראיין „שפה ברורה" אין פּוילען, געגרינדעט דעם וואַרשאַווער הילפס-פעראיין „עזרה" און עטליכע יאָהר רעדאַגירט דאָס העברעאישע וואָכענבלאַט „הקול". אין יאָהר 1909 האָט זיך לאַנגלעבען איבערגעצויגן קיין לאָדז, וואו ער איז געוואָרן דירעקטאָר בײַ דער אַקצ. געז. וואַרשאַווסקי. אין די מלחמה-יאָהרען האָט ער ענטוויקעלט אַ לעבהאַפטע געזעלשאַפטליכע טעטיגקייט. ער איז געווען אַ מיטגליד פון בירגער-קאָמיטעט, נאָך דער בעפרייאונג פון פּוילען איז ער געוועהלט געוואָרן אַלס ראַטמאַן פון לאָדזער שטאָט-ראַט אין 2 קאַדענצן. געגרינדעט די לאָדזער אָרטאָדאָקסישע גימנאַזיע „בית אולפנא" און איז אויך אַ צייט געשטאַנען בראש פון לאָדזער „מזרחי" און געווען מיטגליד פון ערשטען יודישען נאַציאָנאַל-ראַט.

צווישען דער לאָדזער יודישער געזעלשאַפט האָט די ידיעה וועגן לאַנגלעבענס טויט, אַרויסגערופן אַן׳אויפריכטיגע טרויער.

ת. נ. צ. ב. ה.

10 יאָהר „דאָס נייע לעבען"

מיר בעגריסען אונזער ברודער-אָרגאַן אין ביאַליסטאָק

מיר האָבען בעקומען צוגעשיקט דעם 3000-טען נומער פון אונזער ברודער-אָרגאַן אין ביאַליסטאָק „דאָס נייע לעבען", וואָס איז אַרויס אין צוזאַמענהאַנג מיט דער 10-יאָהריגער יובל פון דער צייטונג.

דער נומער איז זעהר אינטערעסאַנט און רייכהאַלטיג צוזאַמענגעשטעלט, און ענטהאַלט חוץ דעם אַקטועלען ליטעראַרישען שטאָף אַ גאַנץ סך ביאַליסטאָקער מאַטעריאַל. לויט וועלכען מיר בעקומען אַ היבשע אילוסטראַציע פון דעם לעבען פון דער יודישער קהלה אין ביאַליסטאָק.

דער יום טוב פון דער צייטונג איז בלי ספק אַ יום טוב פאַר דער גאַנצער יודישער פּרעסע אין פּוילען, און בײַ דער געלעגענהייט בעגריסען מיר „דאָס נייע לעבען" מיט זיין רעדאַקטאָר, דעם בעקאַנטען שריפטשטעלער פּסח קאַפּלאַן ווינשענדיג איהם אריכת ימים און אומערמידליך צו געהן ווייטער אויף דעם וועג לטובת דעם יודישען כלל און דער יודישער קולטור!

באַהן-קאַטאַסטראָפע

אויף דער באַהן-ליניע קעמפּנאָ-וויעלון איז דער צוג נומער 6194 אַרויפגעפאָהרען אויף אַ צווייטען צוג נומער 6192. צוליב׳ן צוזאַמענשטויס זענען פון ביידע צוגען צובראָכן געוואָרן עטליכע צעהנדליג וואַגאָנעס. קיין מענשליכע קרבנות זענען צום גליק נישט געוועזן.

די באַהן מאַכט פיהרט אַן׳אויספאָרשונג, כדי צו צוציהען צו פעראַנטוואָרטליכקייט די שולדיגע.

בײַ די מעטאַל-מייסטער

אויף דער אַלגעמיינער יערליכער גענעראַל-פערזאַמלונג, וואָס עס איז פאָרגעקומען זונטאָג, פון די מעטאַל-סעקציע ביים צענטראַלען האַנדווערקער פערבאַנד פּאָלודניאָווע 4. זענען אויסגעוועהלט געוואָרן אין די נייע פערוואַלטונג:

י. פּוטערמאַן, זילבערבערג, לעווקאָוויטש, זילבערשטיין, עדעלשטיין, באַך און ש. פּוטערמאַן.

קאַנדידאַטען: ווייסמאַן, ליפשיץ, ראָזענצווייג.

געפאַלען אַזקן אין גאַס

(ס) אויף פּיעטרקאָווער 217 איז געפאַלען אין חלשות דער 77-יעהריגער מאיר אַקערמאַן. די פאָגאָטאָוויע האָט איהם אָפּגעפיהרט אין דעם שטאָטישען זאַמעל-פונקט.

ווי פעסטגעשטעלט, איז דער זקן מאיר מיטוואָך אַוועק פון די זייניגע (ראַקאַטשינער 16) און דאַרום האָט מען נישט געוואוסט וואו ער איז אַהינגעקומען.

יודיש טעאַטער אין פילהאַרמאָניע, נאַרוטאָוויטשאַ 20
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאָ און א. קאַמפּאַניעץ.

אַנשעל שאָר׳ס אַמעריקאַנער יודיש טעאַטער.
קומט זיך געזעגנען מיט דאָרא ווייסמאַן און אַנשעל שאָר
מיטוואָך, דעם 1-טען און דאָנערשטאָג דעם 2-טען מאַי ד. י., 9 אָוונד
דאָס בעסטע און שענסטע וואָס לאָדז האָט אַמאָל געזעהן
שלום סעקונדאָ׳ס גרויסע פאָלקס-שטיק מיט 28 נומערן געזאַנג
דיין יודיש מיידעל
ליברעטאָ י. לעש. רעזשי: אַנשעל שאָר. באַלעט-טענץ פון ל. ב. צווילינג.

מיטוואָך 4 נאָכמ. צו פּאָפּולערע פּרייזען 2 פאָרשטעלונגען פאַר 1 בילעט
1) „יוסף אין עגיפּטען" אין 5 אַקטען פון גאָלדפאַדען
2) דאָרא ווייסמאַן אַלס „די שיכור׳טע" טראַגיקאָמעדיע אין 1 אַקט ספּעציעל געשריבן פאַר דאָרא ווייסמאַן פון אַנשעל שאָר

דאָנערשטאָג 4 נאָכמיטאָג צו פּאָפּולערע פּרייזען — צום לעצטען מאָל
דאָרא ווייסמאַנס קינסטלערישע קרעאַציע אַלס
די מאַמע פון דער וועלט

פּאַרשוינען: גליקליך, א. ב. פּהוליק, בעזמאַן, באָריסאָוויטש, מאַכאַראָוויטש, נערה, פּאָדערמאַן, קאַראַגיי, קאָמפּאַניעץ, ב. אריאל, אייזענבערג, באַלבירסקי, האַמבורגער, מאַכאַראָווסקי, מאַטקאָוו, גייהיף, פּאָלאָנסקי, ישראל קאָמפּאַניעץ, ראַבינאָוויטש, רעזקאָוו.
דעקאָר: ם. אַרנוואַלד. מוזיק. לייטער: ל. זעלמאַן. בילעטען צו בעקומען בײַ דער קאַסע.

אַכטונג!!! מאָנטאָג, דעם 6., 9 אָוונד לעצטע געזעגנונגס-פאָרשטעלונג
פון דאָרא ווייסמאַן און אַנשעל שאָר
איינצעלהייטען לעזט אין פרייטאָגדיגען אַנאָנס.

אלע האָבען זיך שוין איבערצייגט

אַז דער **ווייַן** און **מעהד** פון דער פירמע **„באָרווין"** זענען די בעסטע

מענדל באָרנשטיין, לאָדז נאָוואָמיעסקאַ 30 טעל. 30 58

אכטונג, געעהרטע קונדשאַפט!

אַזוי ווי מען טראָגט אַרום אין די שטובען פערשידענע נאָכגעמאַכטע ווייַנען בלומרש'ט פון מיין פירמע, זאָגאַר מיט די זעלבע עטיקעטען, דעריבער בעט איך געפל.

אכטצו לייגען אויף די אויפשריפטען

„Borwin" „Bornsztajn"

ווייל פאַר פאַלסיפיקאַטען זענען מיר נישט פעראַנטוואָרטליך.

פראָפ. פעראיין פון האנדעלס- און ביורא-אנגעשטעלטע אין לאָדז, אַל. קאָשטשושקי 21

צו אַלע אנגעשטעלטע אין לאָדז!

די פערוואַלטונג פון פעראיין פאָדערט אויף אַלע אַנגעשטעלטע, וועלכע זענען בעשעפטיגט אין האַנדעל און אינדוסטריע

צו וואַרפען די אַרבייט אינ'ם טאָג פון 1-טען מאַי

ווי אויך אַנטייל צו נעהמען אין דער דעמאָנסטראַציע געמיינזאַם מיט'ן גאַנצען קעמפענדען פראָלעטאַריאַט, כדי צו מאַניפעסטירען נעגען דער קאַפיטאַליסטישער ווירטשאַפט און ראַציאָנאַליזאַציע, וואָס ווערט אַדורכגעפיהרט אויף די קאָסטען פון אַרבייטער-קלאַס.

געגען פאַשיסטישע אַטענטאַטען אויף די סאָציאַלע ערובערונגען און רעכט פון אַרבייטער-קלאַס.

געגען די געזעצען, וואָס בע'עוולה'ן דעם כלל אַנגעשטעלטע (אָפּמאַך וועגען דער אַרבייט פון אַנגעשטעלטע, פערזיכערונג, עמעריטאַל א. אַז. וו.)

פאַר דעם 8-שעה'דיגען אַרבייטס-טאָג.
פאַר אַרבייט פאַר אַרבייטסלאָזע, פאַר פולע אונטערשטיצונגען, פערברייטערונג פון דער סאָציאַלער גזעצגעבונג.
פאַר אַן'אינטערנאַציאָנאַלע פיזישע און גייסטיגע פראָלעטאַרישע סאָלידאַריטעט און פאַר שטאַרקע פראָפ. פעראיינען.

זאָל לעבען דער 1-טער מאַי!

די פערוואַלטונג.

האַנדווערקער-מיטינג

זונטאָג איז אין לאָקאַל פון צענטראַלען יודישען האַנדווערקער פערבאַנד (פּאָלודניאָווא 4) פאָרגעקומען אַ בעריכטס-מיטינג פון די האַנדווערקער פאָרשטעהער אין די זעלבסט-פערוואַלטונגס-אָרגאַנען.

דעם מיטינג האָט געעפענט דיר. ב. אָרדינאַנס, פון שטאָט-ראָט גיט אָפּ אַ בעריכט ראַטמאַן מ. פיין, דער רעדנער בעטאָנט, אַז נישט קוקענדיג, וואָס עס איז אַ סאָציאַליסטישע מעהרהייט, איז איהם דאָך געלונגען געוועהלט צו ווערען שוין צום דריטען מאָל אין פרעזידיום אַלס סעקרעטאַר, אין פערלויף פון זיין קאַדענץ האָט ער אַנטייל גענומען אין 26 זיצונגען פון דער בוי קאָמיסיע און איז אויך עטליכע מאָל דעלעגירט געוואָרען אַלס עקספּערט.

פרנס האָפּמאַן גיט אָפּ אַ בעריכט פון דער קהלה. אין קורצע שטריכען גיט ער איבער דער פערזאַמלונג וועגען דער ברייטער טעטיגקייט לטובת דעם יודישען האַנדווערקער, ביים אויסמעסטען דעם עטאַט א. אַ.

ראַטמאַן הערשקאָוויטש גיט אָפּ אַ בעריכט פון זיין טעטיגקייט אין דעם ראָש פון דער קראַנקען־קאַסע, דער רעדנער גיט איבער, אַז טאָג־טעגליך ווענדען זיך צו איהם צעהנדליגער בע'עוולהטע האַנדווערקער פאַר וועלכע ער אינטערווענירט און ווי ווייט מעגליך ווערט פאַר זיי ערלעדיגט. לעצטענס האָט ער אויסגעפּועלט אין דער פערוואַלטונג פון דער קראַנקען־קאַסע, אַז די האַנדווערקער צענטראַלע זאָל האָבען דאָס רעכט אַדורכצופיהרען אַלע מעלדונגם פאָרמאַליטעטען פאַר איהרע מיטגלידער.

נאָכ'ן איבערגעבען די בעריכטען פון די אויבענדערמאָהנטע פאָרשטעהער האָט די פערוואַלטונג בעשלאָסען אויסצודריקען די פאָרשטעהער דעם פולסטען צוטרוי און צוגעזאָגט זייער מיטאַרבייט אין דער ווייטערדיגער טעטיגקייט לטובת דעם יודישען האַנדווערקער.

די שקל-אקציע אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע

(קאָמוניקאַט)

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער אַלגעמיינער שקל-אַקציע וואָס ווערט געפיהרט דורך דעם פעראייניגטען שקל־קאָמיטעט, האָט דער היגער ציוניסטישער קאָמיטעט אונטערגענומען אַ אינטענסיווע טעכנישע און אויפקלערונגס־אַרבייט, כדי צוצוהעלפען צום ערפאָלג פון דער אַקציע אין איצטיגען קאָנגרעס־יאָהר. צוליב דעם איז פאָרגעקומען אַ בעראַטונג פון פאָרשטעהער פון די ציוניסטישע אַגודות און שוהלען, וועלכע שטעהען אונטער דער השפעה פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, און עס זענען בעהאַנדעלט געוואָרען די פראַגען אַרום דער אָרגאַניזירונג פון דער אַרבייט פון פערשפּרייטען דעם שקל אין די בעזונדערע אָרגאַניזאַציעס. דער ציוניסטישער קאָמיטעט האָט אויך בעשלאָסען איינצואָרדנען אַ גאַנצע רייהע אויפקלערונגס־פערזאַמלונגען און אויסערדעם אַ גרויסען מיטינג אין פילהאַרמאָניע־זאַל מיט דער בעטיילינג פון די אָנגעזעהענסטע ציוניסטישע פיהרער אין פּוילען. עס זענען אויך פונאַנדערגעשיקט געוואָרען ספּעציעלע צירקולאַרען צו אַלע מיטגלידער פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, וועלכע זענען אויפגעפאָדערט געוואָרען צו ווידמען זיך ענערגיש דער אַרבייט אויף צו פערשפּרייטען דעם קאָנגרעס־שקל.

אלגעמיינע פערזאמלונג פון „החלוץ המרכזי"

שבת איז פאָרגעקומען די אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון „החלוץ המרכזי" אין לאָדז אַלס פאָרזיצענדער איז געוועהלט געוואָרען ה' ח. מאַרגאָליס אַלס בייזיצענדע די ה"ה: מ. גאָלדבערג ב. ברין און י. נאָטליב. פון אָבגעגעבענעם בעריכט איז צו זעהן, אַז די אָרגאַניזאַציע האָט 3 גרופּען העברעאישע אָוונט קורסען, סעמינאַרען פאַר געשיכטע פון ציוניזם פּאַלעסטינאָגראַפיע די ביבליאָטעק איז פערגרעסערט געוואָרען און בעזיצט לאַנדווירטשאַפטליכע הכשרה ביי לאָדז אין העלענובעק ווי ס'אַרבייט אַ קבוץ חלוצים א. אַז. וו. דערנאָך איז אָבגעגעבען געוואָרען דער קאַסע־בעריכט. אין דער ריסקוסיע האָבען אַנטיילגענומען די ה"ה: ח. מאַרגליות, ש. סוכאָושינסקי א. אַ. צוליב דער שפּעטער שעה איז דער המשך פון דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג אָבגעלייגט געוואָרען אויף אַ צווייט מאָל.

„ארט"

דאס זיבעטע פראגראם

צי דורך אַ צופאַל, אָדער ס'איז געמאַכט געוואָרען מיט אַ כונה — ס'בלייבט אָבער אַ פאַקט, דער לעצטער פּראָגראַם פון „אַררט" אין היינטיגען סעזאָן איז פון די בעסטע אין פערלויף פון גאַנצען סעזאָן.

כ'בין חושד, אַז די אַרטיסטישע לייטונג האָט דעם דאָזיגען שעהנעם און אָנגענעהמען פּראָגראַם ספּעציעל צוגעגרייט אַלס לעצטען, כדי די „אַררט" פריינד זאָלען שטאַרקער דערפיהלען דאָס פעהלען פון זייער איינציגער קולטורעלער אינסטיטוציע אין לאָדז און האָבען אָנגענומען די לענגערן. סיי משה בראָדערזאָן, וועלכער האָט צוגעשטעלט 90 פּראָצענט פון פּראָגראַם; בייגעלמאַן, וועלכער האָט זיך אַליין איבערגעשטיגען מיט דער מוזיק, דינה מאַטוס וואָס האָט ממש וואונדער געוויזען מיט איהרע דעקאָראַציעס און בעזונדערים קאָסטיומען. און ווער שמועסט שוין פון אַנסאַמבל אַליין, וואָס איז אויך נישט אָפּגעשטאַנען פונ'ם גאַנצען.

דאָס פּראָגראַם „מצה־ברייי" איז אַן'אמת יום־טוב'דיגע, אַנ'אמת פריהלינגדיגע, אַנ'אמת פרעהליכע און האָפנונגספולע פאָרשטעלונג, וועלכע זעהט זיך מיט'ן גרעסטען פערגעניגען פון אָנהויב ביז'ן סוף.

זאָלען מיר למשל נעהמען דעם נומער „אויפ'ן גאַניקעל", וויפיל פערשטענדניש, וויפיל שענקייט, וויפיל ליכט, וויפיל פריהלינג שטעקט אין איהם! ווי אָריגינעל און פולקאָם פיהרען איהם שיינע מרים און דושינאַן!

אָדער דער נומער אַ „ברכה איבער אַ דונער" ווי זאָרגלאָז, פרימיטיוו און פשוט, ווי האַרציג און פרעהליך זענען די „עם הארצים" פולאַווער, דושינאַן און רייגנלאַס.

און „דאָס קלוגע חזנדל"? ווער האָט דערביי נישט האַרציג געלאַכט, ווער האָט נישט געהאַט די גרעסטע אָנערקענונג פאַר שומאַכערין, ווער האָט נישט אַפּלאָדירט גאָלדשטיינען, קאַנ'יען און לאָלאַ װילפערמאַן, ווער האָט נישט געוואָלט אַ קניפּ טון אין די בעקלעך די יונגעלעך לילי פערי, זיסעלע גירל און פעטערמאַן.

פיין געמאַכט, סובטעל אַריינגעטראַכט איז דער „שבת הגדול און קורץ פרייטאָג". די קאָסטיומען־העריכע. די אויספיהרונג פון פולאַווער און גאָלדשטיין אויסגעצייכענט.

אַ פיין, גוטאָקט ווערק איז משה בראָדערזאָנס „לבנה־פאַראַר", עס פּאַראַדירט פאַר אונז דער גאַנצער „אַררט", סיי דער מחבר, סיי דער קאָמפּאָזיטאָר בייגעלמאַן, סיי די דעקאָראַציעס און קאָסטיומען פון דינה מאַטוס און סיי דער גאַנצער אַנסאַמבל פּאַראַדירען אין זייער גאַנצער פראַכט, און די דעזשי האָט זיי אַלעמען אַזוי אויסגעשטעלט און אַזוי פערטיילט, אַז יעדער בעקומט זיין ריכטיגען אָרט און חלק.

אין „חכמת כינע" איז פולשטענדיג נעלונגען די פּראַגע פון דעקאָראַציע, קאָסטיומען און גרים.

דער סקעטש „מצה־ברייי" איז זעהר אַ געלונגענער. ס'פּלאָנטערן זיך אָבער צופיל מענשען אויף דער בינע, ער וואָלט געווען בולטער ביי אַ קלענערער צאָהל אַנטיילנעהמער.

אָבאָשאַנעקס מאָנאָלאָג „איך ווער אַ דאָזאָר" האָט ריזעלבע מעלות ווי שטענדיג, אָבער ס'מוז דאָך אַמאָל האָבען אַ גרעניץ די געוואוינהייט פון איינפיהרען פּויליש־רעדען און דאָס, אויף אַ פערקריפּעלטען אופן, איבערזעצען אויף יודיש. באמת ס'איז שוין נישט מעהר קיין וויץ.

עלבוים אַלס קאָנפעראַנסיע פערנעהמט מיט ערפאָלג דאָס אָרט וואו ס'איז געווען אַ בלויז אין „אַררט" און פערפולט דעם ערפאָלג פון איצטיגען פּראָגראַם.

י. דאַנקין.

קאמוניקאט פון דער פערוואלטונג פון זשורנאליסטען-סינדיקאט

די פערוואַלטונג פון זשורנאַליסטען־סינדיקאַט אין לאָדז טיילט מיט, אַז די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון סינדיקאַט ווערט פאָרקומען דעם 5. מאַי ה. י. 3 אַ זייגער נאָכמיטאָג צום ערשטען טערמין און 4 אַ זייגער צום צווייטען טערמין, אין גאָלדענעם זאַל פון גראַנד־האָטעל. די טאָג־אָרדנונג איז פאָלגענדע: ערעפנונג, וואַהלען פון אַ פּרעזידיום, בעריכט פון דער פערוואַלטונג, בעריכט פון דער רעוויזיר־קאָמיסיע, וואַהלען פון דער סינדיקאַט־אָנפיהרונג און פרייע פאָרשלאַגען.

פון פאלקס-אוניווערזיטעט

ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע

די לעצטע פאָרלעזונג פון רעד. אונגער וועגען יציאת מצרים און די הגדה האָט צוגעצויגען זעהר אַ גרויס פּובליקום. דער חשוב'ער פּרעלעגענט האָט אַרומגערעדט דאָס טעמאַ פון קולטור־היסטאָרישען שטאַנדפּונקט און אין ליכט פון די פערשידענע פאָרשונגען. די פאָרלעזונג איז אויסגעהערט געוואָרען מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט.

די נאָהנטסטע פאָרלעזונג קומט פאָר שבת נאָכמיטאָג אין לאָקאַל פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

אויסשטעלונג פון קינסטלער אפעלבוים צוריק געעפענט

ווי מ'טיילט אונז מיט איז דער סכסוך פון דער „הזמיר"־פערוואַלטונג מיט'ן קונסט־מאַלער אַפּעלבוים, וואָס איז געווען אַ פּועל יוצא פון אַ מיספערשטענדניש שוין ערלעדיגט געוואָרען.

די אויסשטעלונג ווערט היינט געעפענט און וועט דויערן אַ וואָך־צייט.

די צירקאַ 100 עקספּאָנאַטען פונ'ם בעריהמטען מאַלער, איז ווערט צו זעהען. אַפּעלבוים געהערט צו די אָנגעזעהנסטע יודישע קונסט־מאַלער, וואָס האָט זיך פערשאַפט אַ נאָמען שוין ווייט איבער די גרעניצען פון פּוילען. אין לאָדז שטעלט דער קינסטלער אויס זיינע ווערק צום ערשטען מאָל.

פון „ארט"

דער איצטיגער טריאומף-פראגראם.

דער דערפאָלג פון דעם נייעם 7-טען „מצה־ברייי"־פּראָגראַם איז אַ גוזיכערטער אויף אַ לענגערע צייט, וואָרום, ווי עס האָבען געוויזען די ערשטע יום־טוב־טעג און דער חול המועד, האָט די פּרעמיערע איבערגעשטיגען אַלע ערוואַרטונגען, און אין „אַררט" האָט עס געקאָכט, ווי אין אַ קעסעל...

און עס איז קיין חידוש נישט: דער לאָדזער יודישער טעאַטער־עולם איז געוואָרען מבין אויף זיין יונגען קונסט־טעאַטער, וואָס פערשאַפט פרייד און כבוד דעם יודישען טעאַטער־וועזען אין פּוילען, און איז געוואָרען אַ שם דבר אינ'ם גאַנצען לאַנד.

מען קאָן מיט דער גאַנצער זיכערקייט זאָגען, אַז אַזוי פיל שעפערישע ענערגיע, אַזוי פיל טעאַטער־פרייד און וויטאַליטעט, ווי עס פערמאָגט דער „אַררט" אונזערער איז אַ זעלטענהייט, און ווען מען נעהמט נאָך אין בעטראַכט די שווערע בעדינגונגען ביי וועלכע אונזערע יונגע קינסטלער אַרבייטען — איז איהם ממש צו בעוואונדערען.

דער שפּיל־קאַלענדאַר — אין די אַנאָנסען און אַפישען.

פון קינא „בייקא"

די יונגע אָבער זעהר ריהרעווידיגע דירעקציע פון קינאָ „בייקא" שפּאָרט נישט קיין מיה און געלד כדי צו האַלטען דאָס קינאָ אויף דער געהעריגער הויך און רעמאָנטירט איין שלאַגער נאָכ'ן צווייטען.

די היינטיגע יום טוב פּרעמיערע איז „די ווייסע שפּין" אַ העררליכע עראָטישע דראַמע מיט דעם בעקאַנטען עקראַן שטערן מאַריאַ פּאַודלער אין דער טיטעלראָלע. דער געקליבענער אָרקעסטער פּאַסט שטענדיג צו יעדען בילד די ענטשפּרעכענדע מוזיק.

פון קינא „פלארא"

דער דירעקציע פון קינאָ „פלאָראַ" איז געלונגען צו בעקומען אויף יום טוב דעם פּרעכטיגען יודישען פילם „אין די פּוילישע וועלדער" פון י. אָפּאַטאָשו. יעדער איינציגער יוד וועט געוויס אויסנוצען די זעלטענע געלעגענהייט צו בעוואונדערען דעם דאָזיגען העררליכען יודישען פילם. דאָס בילד ווערט אילוסטרירט מיט אַ כאָר פון 10 פּערזאָן אונטער דער לייטונג פון ה' לעווין.

פון קינא „סירענא"

די ענערגישע דירעקציע פון קינאָ „סירענאַ" האָט פאָרגעבּרייט אַ דאָפּעלטען יום טוב פּראָגראַם, וואָס בעשטעהט פון 2 העררליכע בילדער א. נ. „דאָס רעכט פון שווערד און בלוט" און „דער קוואַרטאַל פון פערבאָטענע פערגעניגענס" אין די הויפּט־ראָלען די בעסטע עקראַן־קינסטלער. די בילדער ווערען רעמאָנסטרירט ביי אַ פערשטאַרקטער מוזיקאַלישער אילוסטראַציע.

CZARY

היינט סענסא-ציאנעלע פרעמיערע!!!

רעטעניש פון זילבערנעם דאלאר

גרויסע סענסאציאנעלע קאוובאי'אישע דראמע מיט'ן אנטייל פון קעניג פון די קאוובאיען

BUCK JONES

-אויסער'ן פראגראם:- אמעריקאנער קאמעדיע

אויפ'ן ערשטען סעאנס זיינען אלע פלעצער צו 50 גראשען.

אנהויב פון די סעאנסען 4 א זייגער נאכמיטאג. שבת, זונטאג און יום-טוב — פון 12 א זייגער בייטאג-

ראווערען,

מאטאציקלען און אלערליי מא-שינען, פאטעפאנען א. א. וו. פערטיגט אויס אויף גינסטיגע בעדינגונגען

E. Lewkowicz, 12 Zawadzka 12

טעכנישע שלא-סער-ווע קשטעל בעמערקונג: רעפערטשירען און פערקויף פון טיילען שפרונג-פעדערן צו פאטעפאנען, גראמאפאנען פון 3.50 זל. ביז 6 זל.

א בעקערײ

אין א גוטען פונקט מיט אלע איינריכטונגען איז פון זאפארט אי-בערצוגעבען, צו ער-פאהרען אין אדמינ.

מצות בחצי חנם!!!

שטרענג כשרע

די בעריהמטע זשארנאווער מצות צו בעקומען

ווסכאדנא 34 אין געוועלב

עלטערן!

אין מיין "אגג ענזיסטירענדען חדר-שולע ווערען אנגענומען קינדער וואס לערנען אין פאושעכנע שולען צו לערנען: חומש, רש"י, נ"ך, משניות, גמרא, הים-מאריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריוו זעלבסט צוזאמענשטעלען, ס'ווערען אויך אנגענו-מען אנפענגער פון 5 יאהר אן, ווי ס'ווערט אין פער-לויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך עב"י, א שט-ענג רעליגיעזע ערציהונג! —— צוגענגליכע פ ייזען!

מנהל יחיאל דוד ראוע פעלד

פלאץ וואלנאשטשי 6 קחער אפ. רעכטס 2 שט

אין ישיבת „אורחות חיים"

8 אגראדאווא 8

ווערען אנגענומען תלמידים פון התחלת גמרא און גפ"ת טעגליך פון 1–3 און פון 5–7 אוו. בחנם.

ועד הישיבה. 6089

ווייסט און געדענקט

אז 6 פאטאגראפיעס פאר 250 קריגט איהר נאר אין די פאטאגראפיע „סטודיא" פולנאצנא 29 פאטאגראפיעס צו פעסער און פערש. דאקומענטען באלד נאכ'ן פאטאגראפירען. פערשרייבט די אדרעס

בוכהאלטעריע

איינפאכע און דאפעלטע ווי אויך מאשין-שרייבען און רעכנען לערן איך אויס גרינדליך פאר 30 זל. נאווא-צעגעלנ. 41A וו. 19 (ביי רודניצקי) אין דער היים פון 1-9 7-9 אוו. בעם: דער פרייז פערפליכ-טעט נור ביז 7-טען מאי ד. י.

א גוט געלעגענהייט!

א פעהיג יונגעל אדער מעדעל קענען ערלערנען דאס פא-טאגראפישע פאך אין א קורצען טערמין. — ערקונדיגען פאטאגראפיע „סטודיא" פולנאצנא 29.

מאשינען האנד-זאכען

156 און 200 פאסט ביי צו פערקויפען. כ'נעהם אן צאהלונג מיט סחורה אדרעס ערפאהרען אין אדמינ. פון „נייעם פ."

UWAGA!!!

Pończochy Jedwabne!

oraz inne wyroby trykotynowe przyjmuje się do reperacji" ul. ZGIERSKA 32 front 3-cie piętro.

Został zginiony

WEKSEL na sumy zł 150 pł. 26-go września 1929 na zlecenie Billauera wystawca Kopel Łódź Zawadzka 50 weksel niniejszy unieważniam oddać proszę do LASMANA Kilińskiego 40.

מאשין-לעכער

ווערען אויסגענעהט נארדמאן ציגל גאס 29.

דער בעקאנטער רעכטס-קענער

י. אינפעלד

וואוינט איצט אויף פעטריקאווער 31, שפרעכשטונדען טעגליך פון 5–8 אוו. נעמט אויך אונטער דורכצופיהרען אין מרריפ-ענריכטען די שווערסטע סכסוכים געזעצענטגעפט און ליים די פערפליכטענדע געזעצען.

כעמיש-באקטעריאלאגישע לאבאראטאריע

מאגיסטער ג. שאז

פעטריקאווער 37, 2. ש., ערגעם. אנאליזען פון קאל, אורין, לייבען א. אז. א. אורין-אנאליז - 4 זל.

Dr. Różaner

ספעציאליסט פאר הויט-, ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע.

הײלונג מיט קווארץ-שטראהלען און דיאטערמיע

DZIELNA 9 (Narutowicza), tel. 28-98.

נעמט אן פון 8–10 און פון 5–8, פרויען פון 3–8 באזונדערע זאל פאר פרויען.

Dr. A. MAZUR

ספעציעל-ארצט פאר אויערן, נאז און האלז-קראנקהייט ווי אויך שטים און שפראך-פעהלער

ווסכאדנא 65, טעל. 66-01

(איינגאנג אויך דורך פיעטריקאווער 46.

Dr. med. A. Uryson

אינערליכע קראנקהייטען

ספעציעל מאגען, דארם און לעבער-קראנקהייטען

קאנסטאנטינער 20, טעל. 35-85

נעמט אן פון 3 ביז 5 א זייגער נאכמיטאג.

אמבולאטאריע פון דאקטוירים-ספעציאליסטען

[illegible] צעגעליך-דענטיסטישער קאבינעט צידי מקא 17 טעל. 16-33.

[illegible]

רענטגען-אינסטיטוט

[illegible]

די אמבולאטאריע איז אויך עפען אום שבת און יום טוב.

היזים אין דער שטאט.

ערצט.-קאססעטיש. גאבינעט

[illegible] פון 5–7 [illegible]

דאס ווירקזאמסטע מיטעל צום וואשען - ווערט פערקויפט אויסשליסליך אין פעקלעך

פדי צו פערזיכערען די קונד-שאפט פון קויפען פאלשיפי-קאטען, איז א געוואוינהייט אויס-צופרעגען נאמענקלאטורען אויף די שטיקלעך זייף. געוויס איז דאס אנ'אונמעגליכקייט, אויב עס האנדעלט זיך וועגען לוקס, ווייל ארויסשטעלען דעם נאמען אדער די פירמע אויף יעדער טאבלעטקע איז אונבעגרייפליך!

צוליב דעם, איז דער אריגינעלער לוקס, דער אממייסטען זיכערער, אויסגעפרובטער און ווירקזאם מיטעל צום וואשען דעליקאטע בגווענען און וואל-שטאפען, וואס ווערט פערקויפט אויסשליסליך אין פערקלעבטע גראנאט-פעקלעך מיט'ן אויפשריפט Lux. מ'דארף זיך דאדורך פערהיטען פון זעמטליכע נאכמאכונגען, פערלאנגענדיג לוקס שטענדיג נאר אין פעקלעך מיט דער נאמענקלאטור. מיט לוקס קען מען אויסוואשען גלענצענד עלעגאנטע קליידער פון דעליקאטע געוועבען און זיידענע פיינע וועש.

וואלענע העמדלעך, וועש און קינדער-יאקעס ווי אויך גראבע וואלענע קאצען און אלערליי פלאנעלענע אנציגער, וואשען נאר מיט לוקס און זיי וועלען דערהאלטען נאך אנ'אונצעהליג וואשען און ביז ענדע דאס ווייכקייט און דעם נייעם אויסזעהען, אויב זיי וועלען געוואשען אויסשליך אין לוקס.

LUX

מ'דארף פערלאנגען לוקס נאר אין פעקלעך.

PRÓBKA DARMO

Kupon. Do firmy „Sunlajt" Sp. Akc., Skrzynka Poczt. 479, Poczta Główna, Warszawa.—

כ'בעט מיר צו שיקען א'אומזיסט פעקעל „לוקס", וואס איז גענוג אויף א פראבע-וואשען.

נאמען און פאמיליע——————אדרעס——————

(מ'בעט שרייבען דעם אדרעס דייטליך און פויליש.

זאפארט צו פערמיטען

א פאבריקס-לאקאל

איינגעריכטעט מיט מאטארען און טראנסמיסיעס, געגענשטענדע צו צוקערלעך, שאקאלאד, מארמא-לאדע-וואפלען אויסארבייטונגען אדער קעלערס אין א גרעסערן פערנעהם אין גוטען צושטאנד, ווי אויך 2 געוועלבער. צו ערפאהרען ביים ווירט מ. ה. ווראבלעווסקי נאוואמיעסקא 21

JEDYNY środek do odnawiania obuwia to IMMALIN

Gen. prz. Salomon Finkelstein, Łódź

בעקאנטמאכונג.

איך מאך בעקאנט דער געעהרטער קונד-שאפט, אז דאס בעוואוסטע

דאמען-שניידער-אטעליר

וו. פינגערהוט

איז פון פאלודניאווא 6 געווארען איבערטראגען אויף

סאלנא 10 (רונג פאמארסקא)

מיט אכטונג וו. פינגערהוט.

בעשטראהלטער הייל-ווייך

Tokaj Medicinal VITAMIN

pat. 76-25

קרעפטיגט דעם ארגאניזם, נויטיג פאר רעקאנוואלעסצענטען און אין דעריבער נויטווענדיג אין יעדען איינציגען הויז.

צו בעקומען אין אלע אפטייקען, סקלאד אפטעקשנעס, ימן - האנדלונגען, קא-לאניאל-און דעליקאטעסען-געשעפטען.

געזעלשאפט צו פערשפרייטען מלאכה און ערד-ארבייט צווישען יודען

„ארט" אין לאדז, וואלטשאנסקא 27, טעלעפאן 23-11.

אכטונג. שניידער-מייסטער און שניידער-ארבייטער פון הערען און דאמען-פאכען!

דעם 12-טען מאי ד. י. הויבען זיך אן די קורסען פאר דאמען און הערען-שניידער. ליסודים אויף אונזערע קאנצעסיאנירטע צושניידער-

ווער עס וויל אנקומען אויף די צושניידער-קורסען דארף זיך פערזענליך מעלדען אין ביורא פון „ארט", וואלטשאנסקא 27 אין די ביורא-שעהן.

די איינשרייבונגען הויבען זיך אן זונטאג, דעם 28-טען אפריל און וועלען דויערן ביז'ן 8-טען מאי ד. י.

LUNA

גרויסער סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער דירעקציע פון TEODOR RYDER

אָנהויב 4 אַ זייגער נאָכמ., שבת און זונטאָג 12 אַ זייגער בייטאָג, לעצטער סעאַנס 10 אָוו.

אויפ'ן ערשטען סעאַנס פרייזען פון די פּלעצער פון 1 זלאָטי אָן.

שבת און זונטאָג פון 3–12 נאָכמיטאָג זענען אַלע פּלעצער צו 50 גר. און 1 זל.

היינט צום לעצטען מאָל! Corinne Griffith אין פילם א. נ. „דער גן-עדן" היינט צום לעצטען מאָל!

מאָרגען, מיטוואָך, פּרעמיערע!

די טענצערין פון מאָסקווע

DOLORES DEL RIO אין דער הויפּטראָל — אין דער הויפּטראָל

Kino Spółdzielni

Sienkiewicza 40.

אָרקעסטער בעדייטענד פערשטאַרקט

אויפ'ן 1טן סעאַנס פאַרקלענערטע פרייזען

היינט און פאָלגענדע טעג! — היינט און פאָלגענדע טעג!

געהיימניס פון ציטאַדעל אין דעמבלין

מעכטיגע דראַמע אין 12 אַקטען פון די צייטען פון דער צאַרישער הערשאַפט אויף דער פּוילישער ערד.

— אין די הויפּט-ראָלען: Marja Jacobini, Natalja Lisienko, Gabriel Gabrio, Antoni Pointner i Angelo Ferrari

נעקסטער פּראָגראַם: „פּרוּוען אויף אַ גליטשיגען וועג" מיט IGO SYM און VIVIAN GIBSON אין די הויפּטראָלען. אָנהויב 4 נאָכמ. שבת, זונטאָג און יום-טוב 12 בייטאָג. לעצטער סעאַנס 10 אָוו

Grand-Kino

אָרקעסטער אונטער לייטונג פון ה' ר. קאַנטאָר.

אָנהויב 4 נ"מ. שבת, זונטאָג, יו"ט פון 12 בייטאָג.

היינט צום לעצטען מאָל: EMIL JANNINGS אַלס „פּאָרטיער פון האָטעל אַטלאַנטיק"

Adolf Menjou — אין דער קאָמעדיע-דראַמע א. נ. פּאַריזער שולע

APOLLO

סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' צ. קאַנטאָר

אָנהויב פון די סעאַנסען 4 נאָכמיטאָג.

היינט און פאָלגענדע טעג! גרויסטע פּרעמיערע!

—דער זשעני פון הונדערט געזיכטער—

LON CHANEY אין דער פּרעכטיגער צירק-דראַמע א. נ.

(ŚMIEJ SIĘ PAJACU) „לאַך, לאַך פּאַיאַץ"

גרויסער ריהרענדער פילם פון אַ קלאָון, וועלכער לאַכט ביז און ווייטענדיג דאָס פּובליקום, האָט אַליין אַדורכגעמאַכט אַ קרייץ-וועג פון אַן אומפּערשטענדליכע ליבע אין די איבעריגע ראָלען Lorety Jung, Nils Asther i Gven Lee. נעקסטער פּראָגראַם: Douglas Fairbanks אין נייעם פילם איז די שטאָט פון נסים

די לעצטע 2 טעג!

דאָס ראָמאַנטישע מייסטערווערק פון בעריהמטען סטיענקא ראַזין פון דאָנערשטאָג, דעם 2. מאַי ד. י.

וואָלגאַ, וואָלגאַ!!!

דעם צאַר'ס אַדיוטאַנט

דער פילם יוערס אילוסטרירט מיט געזאַנגען.

אין דער הויפּט-ראָלע: Iwan Mozżuchin

קינאָ-טעאַטער פּירקאַ

פראַנציסקאַנסקאַ 31

היינט און פאָלגענדע טעג! — היינט און פאָלגענדע טעג!

די ווייסע שפּין

פּרעכטיגע עראָטישע סאַלאָן-דראַמע אין 12 גרויסע אַקטען — אין דער הויפּט-ראָלע

MARJA PAUDLER

פערשטאַרקטער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ז. סאַנדאָמירסקי.

ODEON

די לאַנג נישט געזעהענע קעניגין פון די איירָאָפּעאישע עקראַנען, דער ליבלינג פון ג' פּובליקום HENNY PORTEN דושאַרו-באַנד, האָוואַרד

— פון ליבע, טאַנץ און מיליאָנען א. נ.: —

„מייז מומע — דיין מומע"

פּרעכטיגער עראָטישער פאַרס, פול מיט איבעראַשונגען. אין די הויפּטראָלען: Angelo Ferrari i Ralf Artur Roberts

אויסערן פּראָגראַם: אַ פאַרס.

WODEWIL

היינט פּרעמיערע! די לעצטע יאָרען 1912–18 פון דער הערשאַפט פון צאַר ניקאָלאַי דעם II

גרויסע טראַגעדיע פון רוסישען הויף, געשאַפען אויפ'ן גרונד פון אמת'ע איבערלעבענישען און פאַקטירונגען. לעצטער עטאַפּ פון פּערטרייבען דעם צאַר ניקאָלאַי II.

אויסערן פּראָגראַם: אַ פאַרס.

CORSO

היינט און פאָלגענדע טעג!

אַרציסענסאַציע א. נ.:

„דאָס געהיימניס פון אַ פּאָסט-וואַגאָן"

סענסאַציאָנעלע דראַמע, וואָס אילוסטרירט דעם קאַמף מיט פערברעכער, פּאָליציי-עראָפּלאַנען. אין די הויפּטראָלען: J. MORGAN i L. SHUMWAY.

אויסערן פּראָגראַם: אַ פאַרס.

קינאָ „סירענאַ"

KINO TEATR „SYRENA" ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 49-48

היינט און פאָלגענדע טעג! גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם אין 20 אַקטען.

1) דאָס רעכט פון דער שווערד און בלוט

גרויסע ריהרענדע און שפּאַנענדע דראַמע אין 10 גרויסע אַקטען מיט'ן גלענצענדען פילם-שטערן RICHARD DIX אין דער הויפּטראָלע.

2) קוואַרטאַל פון פערבאָטענע פערגעניגענס

זיטען-דראַמע אין 10 אַקטען מיט'ן אַנטייל פון יאַפּאַנישע אַרטיסטען. אויסער זיי אין דער הויפּטראָל שפּילט ALFRED ABEL

אין קורצען: „דער לעצטער בעפעהל" מיט EMIL JANNINGS אין דער הויפּטראָלע.

אַבאָנעמענט-פּרייז: [illegible]

אַנאָנסען-פּרייז: [illegible]

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufmann.

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.